

B. N. L.

DIONYSIUS CATO

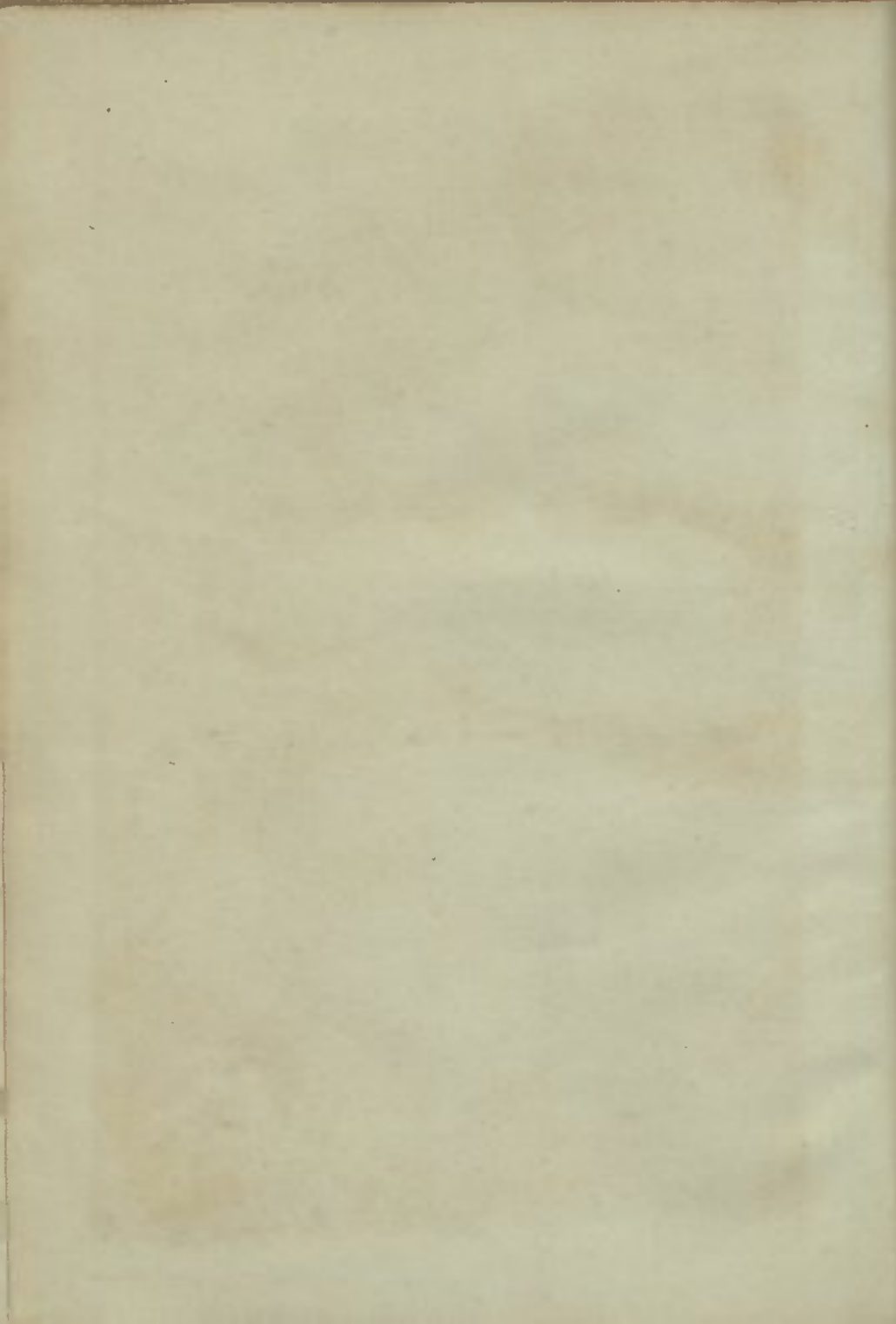

DISTICHA MORALIA

CUM GLOSA

14
me
1393

Hand
(Edna)
[Signature]

Cathon cum glosa sua.

Cathon, nō est in indice Rom. lib. prohib.
 neq̄ sub tit^o glosa neq̄ sub tit^o Cathon
 neq̄ Cathon est in l^o. vnde neq̄ glosa Cathonis

Inc.
1393

umini deus largitor pre

f mīj/via conſtans/ fons tefrigerij/ terre vices
 obtemperans: a quo ſillat totius gracie plent
 tudo/ ſcienti mījī doctrine pocula: ſalutariſ
 donum conferat gracie: vt ſtilus meus ebetat
 toz pore/ deſidia denigratus/ oclionūqz rubigt

ne: excellentiſſimū/ efficaciffimūqz doctrine dotib⁹ acuatur: z vt
 ſenſus me⁹ interior excecatus erroris nebulo/ z cecitatis pſoſus
 cuſpide elimante lugubri pīncipe tenebrarum luminofo fulgore
 diuini pneumatici inſericorditer illuſtretur. Ob h⁹ fratres cariffi
 mi: deprecemur omnes vnanimē ſūmū fontem miſericordie:
 vt in ſulcis noſtroꝝ omniū cordiū fundat rorem ſui cariffimati vt ſpī
 ritus noſter in cluſus oſſibus/ carniſ oppreſſus pondere: ad ſum
 moꝝ bonoꝝ eleuetur noticiam. z cor noſtrum velatum fantaſma
 tibus/ lintheo carni� exutus ſūmū bonū intelligat/ intelligens
 do diligit/ diligendo poſſideat/ z ſic mūdiſficetur a vicijſ/ ſancē
 ficetur a dño/ z per operationes corporiſ meritoriaſ adipiſcatur
 eternitatis gloriā/ ſituatus irrevocabiliter inter concuicſ vici
 nicoſ eccleſie triumphantiſ/ vbi ſedet vnica trinitas maieſtatiſ
 in ſolio/ ſua uiter diſponēſ diuina celeſtia ſiue terraſtria/ videns
 eternitatiſ in ſpeculo cuncta pieterita preſentia vel futura: qđ no
 biſ tribuat plaſmator omniū cur⁹ regnū ē pmanēſ ſine fine. amē

Legimus in cātico prouerbioꝝ ſalomonis. fili mi bibe aquā
 de cifterna tua/ z ſtuenta putei: vt fontes tui diruentur fo
 ras/ z in plateiſ aquaſ ſpergentur. filius dicitur quādoqz rōne
 generationiſ. filius ante diem patriſ incurrit in annos. Quādo
 qz ratione fructificationiſ z infoꝝmationiſ. Unde in ſpalmo dī.
 Venite filiſ audite me: umorem domini docebo voſ. Et ita accipit
 hic. Item bibere eſt verbum naturale. bibere enim ponitur pro in
 telligere. vñ in alexan. Aliqz hec dicentē vigiliſ bibit aure magiſtrę
 bibit id eſt intelligit. Item hoc nomen aqua licet multas habeat
 ſignificationeſ tamen prout hic accipitur/ idem eſt qđ ſapientia.
 Uñ in libro ſapientie dī. Et aqua ſapientie ſalutariſ potauit eoſ
 Et in iſaia dicitur. Omneſ ſitienteſ venite ad aquaſ/ id eſt ad ſa
 pientiam vel ad doctrinam ſuſcipiendam. Item notandum eſt qđ
 aqua abluit immundiciaſ. ſedat ſitum. refrigerat calozem. ſecundat
 abundantiā. z eſt cōmuniſ. A ſimili doctrina ſapientieſ ab
 luit prauoſ moꝝ. Uñ ſalomo in puerbijs. Argue ſapientē z diſ
 liget te. doce iuſtum z feſtinabit accipere ſcjs doctrinam z correcti

*Quidi. patres inquirunt
 in annos*

onem. Et sicut aqua abluit sordes exteriores: ita sapientia interio-
 res. Sed at sitim/ id est cupiditatem/ & auariciam. Unde in euan-
 gelio. Qui bibit ex hac aqua non sitiet in eternum &c. Refrigerat-
 motus illicitos/ & lasciuam carnis contra rationem hominis im-
 petum facientes. fecundat animi auditoris. Unde in alexan. Im-
 buit irriguam fecundans imbribus aures/ id est doctrina animi
 fecundamem. Item debet esse communis. quia quanto quis alios
 instruit: tanto sibi magis scientiam multiplicat & acquirit. iuxta el-
 lud. Qui alienum docet seipsum instruit. Scientia enim sic descri-
 bitur. Scientia est thesaurus incomparabilis/ nobilis anime pos-
 sessio. que distributa per partes suscipit incrementum. & auarum
 dedignatur possessorem: nisi distribuatur cito elabatur. De comē-
 datione philosophie ita dicit magister christianus. Sicut aurum tu
 thesaurum acquirere scientie. debet enim. nequit demum veneno malis-
 cie. fraudes furum/ demes muris: non timet scientia. Confert mo-
 res & honores. & irretit vicia. Danc acquirere opis mire est ipsas pe-
 tentibus. Hac ditatus/ honoratus modis eris omnibus. Item sci-
 entia est quidam thesaurus qui nec igne comburitur. nec tineas cor-
 roditur. quam latro non spoliatur. nec sinit hominem in anxietate
 mori. Item de comēdatione philosophie dicit Cullius. O dux et
 te mirabilis. virtutum ornatrix. victorū expurgatrix. curarum res-
 motio. ad eterne beatitudinis meritū te extendis. Item Salomon
 dicit de scientia. O filii mei doctrinam magis q̄ thesaurum di-
 ligite. Unde quidam. plus probo thesaurum docti q̄ diuinit auz
 Item Cisterna est concaua aque receptiua resonans. Per cisternā
 mens hominis in hoc loco designatur. Mens enim hominis debet
 esse per humilitatem concaua. et sic aque doctrine receptiua.
 Unde in canticis. Purpura regis tenalibus tingitur/ id est reco-
 datio passionis christi que est menti hominis similis qz debz esse
 cōcaua per humilitatem. resonans per instructionem & informati-
 onem. Ut ergo predicta auctoritas breuiter colligat bibere aquā
 de cisterna/ est mentes hominis audire & intelligere & memorie cō-
 mēdare scientias & doctrinas fluēta putei diriuari/ fontes foras
 & in plateis aquas spargere: nihil aliud esse epistimo nisi sapienti-
 am libente animo vniuersos & singulos virtutibus & sciencijs in-
 formare. Cum igitur de cisterna presentis opusculi possit haurire
 quilibet potum scientie salutaris/ qd̄ apparet per primū manda-
 tum huius libelluli/ cum sit de timore dñi: quē sapientie toti⁹ esse
 constat exordis: qd̄ etiam satis inuuit auctor iste/ nos inuitās ad
 sapientiam. vbi dicit vt sapiens viuas audi que discere possis.

canalibus

subiungens. ergo adde & que sit sapientia discere legendo. Quod siquidem factus elicitur ex interpretatione vocabuli. Lato enim greco in ydionate alanus/sapientis dicitur. Idcirco presentis eorum minis sapientissimis coherentes dogmatibus (quod nihil est dicitur Boetius. cuius ortum causa legitima non precedat) huius ortu libri siue principio causam quadruplicem que concurret ad constitutionem rei cuiuslibet inquiramus materialem scilicet & finalem. efficientem & formalem. Causa materialis igitur siue materia huius libri quod idem est: sunt quatuor virtutes cardinales. scilicet prudentia/ iusticia/ fortitudo/ temperantia. que dicuntur cardinales methaphorice. quia sicut ostium & satur in cardine: ita omnes alie virtutes ad istas quatuor: vi species ad sua genera principaliter reducuntur. Prima introducit. scilicet prudentia. per prudentiam introducit in scientiis & virtutibus homo prudens que sic describitur. Prudentia est virtus per quam homo que cogitat/ vel que agit ad luminaria dirigit rationis. Vel sic describitur 3° iulium. Prudentia est bonarum malarumque rerum cognitio. siue descriptio euz electione unitis/ & detestatione alterius. Hanc commendat ubi dicitur Consultus esto. Eius autem sunt tres species. scilicet intellectus siue intelligentia quod idem est ratio siue providentia/ & memoria. Prima sic describitur. Intelligentia est per quam animus ad audiendum licita trahitur. Et hanc tangit ubi dicitur Precepta mea ita legito ut intelligas. Et ibi Antequam voceris etc. Secunda sic describitur. Ratio siue prudentia: est contrariorum victorum cautela. Et hanc tangit ubi dicitur Foro te para. Tertia vero sic describitur. Memoria est virtus ad dimittendum vicia/ virtutes recolens. Unde seneca. Inter omnia nature comoda/ nihil dignius memoria reperitur. Et hoc tangit ubi dicitur Quod legeris mememio. Secunda vero principalis dirigit. scilicet iusticia. quia per iusticiam ad regna celestia dirigitur homo iustus. que sic describitur. Iusticia est virtus conservatrix humane societatis/ que iure communitatis confert unicuique quod suum est. Et est duplex iusticia. scilicet naturalis & positiva. Naturalis est vis creata que in suis consistit. Positiva que unicuique quod suum est attribuit/ scilicet deitati cultum & obedientiam. humanitati iura. Et hoc multipliciter. scilicet maior reverentiam. compari concordiam. minor disciplinam sibi ipsi computationem & penitentiam pro peccatis. et hoc tangit ubi dicitur Stude agere quod iustus est. Eius quinque sunt species scilicet pietas. religio. gratia. observantia. veritas. Prima sic describitur. Pietas est virtus per quam homo primo & in creatura se benignum ostendit. & hoc tangit ubi dicitur Patentes ama. Secunda describitur

transf. huius libi

unde licet

fic. Religio est virtus per quam homo reddit deo quod suum est, scilicet obedientiam et honores, de qua dicit ibi [Deo supplicat] Tertia sic describitur. Gracia est virtus que deo et hominibus reddit amabilem possessorem, de qua dicit ibi [Saluta libenter] Quarta sic. Obsequantia est observatio dignitatis in aliquo, vel virtus que disponit hominem ut impendat cuilibet reverentiam qualem debet, unde illud [Maiori cede, minorem ne contempseris] Quinta sic. Veritas est virtus que vitium duplicis subducendo abhorret, scilicet falsitatem quia falsitas est duplicis vitium seducendo. Unde illud [Nil mentire] Tertia vero principalis vincit, scilicet fortitudo. Fortis enim quilibet debet in hac lacrimarum valle spirituales hostias mundum vincit carnem et demones, viriliter expugnare quia mundus caro demonesque diversa movent prelia. Deo autem describitur in hunc modum. Fortitudo est virtus per quam animus adversus non frangitur, nec prosperis elevatur. Vel sic. Fortitudo est periculorum sine rationis turbatione, susceptioneque laborum diuturna per passio, ut ibi [Pugna pro patria] Vel: fortitudo est vis aggrediendi ardua, tollerandi adversa, quia nihil insuperabile fortis. Et alibi. In via virtutis nulla est via. Deo autem habet tres filias, scilicet magnificentiam, patientiam, et perseverantiam. prima sic describitur. Magnificencia est virtus que res difficiles propose aggredi non abhorret, ut hic [pugna pro patria] secunda sic. Patientia est virtus per quam homo fortune minas equo animo sustinet. Unde illud [patere legem quam ipse tuleris] tertia sic. Perseverantia est virtus que facit hominem eius spe de bono in melius provehi Unde illud [virtute vivere] quarta vero principalis temperantia est virtus. Et describitur sic. Temperantia est parte et sobrite vivere in hoc mundo, et abstinere a carnalibus desideriis, que dicuntur adversus animam militare. Unde prudentius, feruent bella horrida: feruent ossibus inclusa etc. quia caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem etc. que sic describitur aliter. Temperantia est virtus cohibens motus illicitos suavi prosperitatis in nos impetum facientes, vel sic. Temperantia est virtus cogitationes impetuosas cohibens illicitasque refrenans, vel sic. Temperantia est virtus in rationis libidinem et in alios motus illicitos firma dominatio, que tangitur ibi [vino te sepe] rancia, coquina raro, que triplicem parit progeniem, scilicet continentiam, clementiam, et modestiam, prima sic describitur. Continentia est virtus cohibens motus carnis illicitos, unde illud [Frasci abs re noli] Secunda sic. Clementia est virtus per quam erga omnes ita nos habemus

q̄ de nobis conqueri nemo potest. vñ illud [blandus esto] Tertia
 sic. Modestia est virtus vestitum z ciborum querens utilitatem. et
 nō superfluitatem. vñ illud [verecundiam serua] Et sic patet que
 sit causa materialis siue materia hui⁹ libri. Intentio versatur cir
 ca materiam. s. circa predictas virtutes z earum species rationu⁹
 Intentio enim autoris est: non tantū carnalem filium: sed vniuer
 sos homines/ quos more boni vicarij specialiter appellat filios/
 qui a via victorum errōnea p̄ precepta sua salutifera intendit ad
 viam reducere veritatis. Causa vero finalis est utilitas que ē pri
 uata quātū ad proprium filium. z cōmunis quātū ad nos. s. vt p̄
 lecto libro extirpatis vitijs/ more prudentis agricolę virtutuz se
 mina nostris in cordibus inseramus. Et sic vtriusq; vite calamita
 tem z miseriā per dei adiutorium euitemus. Causa efficiens est
 ignota. i. ignota auctoritatis. q̄z autor presens operis ignoratur.
 hinc est q̄ de libellis dicitur apocriphus est. ab apos q̄d ē valde
 z criphos q̄d est obscurum vel dubium. Valde enim dubiu⁹ est z
 obscurum: quis composuerit presens opus. In publicis enim ethi
 corū sententijs duos tantū cathones legitur fuisse. quorum vnus
 dicebatur censorinus a censeo. es. q̄z in vrbe romana de moribus
 hominum censor erat quē constat ante tempus iulij cesaris eppi
 rasse. Alter vero dicebatur vticensis ab vnica ciuitate. in qua seip
 sum veneno hauriens interfecit. Maluit enim vitam finire corpo
 reaz. q̄ sub imperio cesaris amittere libertatē. Sed constat q̄ neuter
 istorū hoc op⁹ cōposuit. Alter enim vt dictū ē ante tēp⁹ iulij cesarij
 expirauit. Alter i ipse iulij cesarij seipsuz vt preactū ē veneno inter
 fecit. S; constat liquide lucanū fuisse post iulij qui facta ē⁹ descrip
 sit de quo in hoc opere nos habemus. s. [Si romana cupis z pu
 nica noscere bella. Lucanum queras zel.] Patet ergo auctores hu
 ius libri post lucanuz fuisse. z nulla auctoritas testatur fuisse ter
 cium cathonem. nisi illam de quo dixit derisorie Iuuenalis. sters
 cius ex celo cecidit catho zel. hoc enim dicebat de quodaz qui re
 ligiosum se fugebat. Alij autem dicunt q̄ seneca hoc opus com
 posuit. Alij dicunt q̄ iohānes crisostom⁹ ita dictū a crisis q̄d ē
 aurum. z thomos q̄d est os. quasi habens os aurum. hoc est fa
 cundiam desiderabilem super aurum z lapidem preciosum. Unde
 potest dici. Indiscussa manet z adhuc sub iudice lis est. Dicunt tū
 quidaz q̄ sic intitulatur. Incipit ethica cathonis. i. moralis scien
 tia. Non q̄ catho composuerit. sed q̄ ille qui composuit ipsuz ca
 thonis nomine vt esset autorizabilior appellauit. Et sic patet cui
 parte philosophię supponatur. s. ethice. Ethicis enim grece mor

latine. ycos sciencia. quasi moralis sciencia. Tractat enī de moribus & virtutib⁹. Sūt enī tres partes philosophie. s. naturalis de qua tractant phisici. rationalis de qua tractant logici. moralis de qua tractant autores qui loquūtur de moribus. Sciencia enī moralis est de expulsiōe vicij. & adēptione virtutis. virt⁹ enī sic describitur. Virtus est animi habitus. nature veneratio. morum pietas. cultus dānitatis vel honestatis honor hominis. beatitudinis mericum sempiternē. Alius titulus assignatur. sic. Incipit distigium cathonis. & dī a dya qđ est duo. a stigos qđ est dīlus: qz semper in duobus versibus vna autoris sententiā continetur. Alij dicunt qđ titulus talis ē. Incipit tullius de preceptis cathonis. qz ipse s⁹ quosdā opus hoc pposuit cuz aggressus esset rethoricam describendā. sed librū suū sub noīe persone magis autorizabilis scz cathonis vt legētur libentius nscupant. Causa hō formalis est modus agendi qui est duplex. profasus. s. vt habetur in prologo. & metric⁹ vt habetur in executione. Vtitur enī stilo exámetro opus suū post distinctiones quatuor distinguendo. Notandū est ergo qđ autor operi suo pramittit prologum in cuius prima parte considerans autor homines vltra modus secularibus desiderijs inbiantes. & a via veritatis remotos se daturum auxilium pollicetur cum dicit [Cum animaduertē] In secunda parte alloquitur filiū suū & omnes sub persona filij sui eisdem bene viuendi insiuans rationē cū dicit [Nunc te fili carissime] In tertia agit de cultu diuino. cū dicit [Itaqz deo supplica] In quarta agit d pietate erga parentes & cognatos. vt ibi [Parētes ama. Cognatos cole] In quinta & vltima de virtutibus & sciencijs agit & cautela vitiōrum. et in hoc terminatur prologus iste. Dicit g⁹ sic [Cuz animaduertē] Notandū est qđ hec particula cum: multas habet significationes. quādoqz tenetur copulatiue. vt hic ego cuz petro currimus. i. ego & petrus. Quāqz associatiue. vt cuz dī. sancte dyonisi cum socijs tuis ora pro nobis. Quādoqz informatiue. vt hic. Nomen significat substantiam cuz qualitate. Quādoqz tēpus. vt hic Cuz locus affuerit te precor esse virum. et in hoc loco [Cū animaduertē] &c. Quādoqz notat causam. vt hic. Cū tu sis me amic⁹ debebo te diligere. Quādoqz notat instrumentum. vt hic. percutio te cum baculo. Quandoqz notat habitum. vt hic. Cum gladijs et fistibus experunt obuiam domino. Quandoqz notat dominium. vt hic. iste vadit cum rege & rex cum eo. Quādoqz vtilitatem notat vt cuz dī. pacē feci cuz aduersario meo. Quādoqz notat cōhabitationem. vt iste moratur cum magistro in domo. Quāqz p̄tinetatē

4

vi hie. factum est silentium in celo dum coluber. i. draco pugna-
 ret cum michaele. i. contra michaelem. Quādoq; notat cōcomitan-
 tiam in loco. vnde in euan. Et tu cū illo eras dixerunt iudei ad pe-
 truz qui calefaciebat se ad prunas cū ceperūt iesum. Vñ. Lopulat
 associat. dat formā. tēpora. causam. Instrumēta notat. habitum. si-
 mul ⁊ dominatur. Prodest. aut habitat. dat contra. concomitatur
 In hoc autem loco notat tēpus hec dictio cuz. ⁊ precedit verbum
 q; habet vim relationis in se inclusam. idem enī est cuz animad-
 uerterem. i. illo tempore quo animaduerti. Vel potest teneri cau-
 satue. q; tāgit causaz suscepti operis. sicut patet. Dis visis līa vi
 dea tur.

**Am animaduertere q̄ plurimos ho-
 mines errare grauiter in via moruz
 Succurrendum et consulendum opinioni
 eorum fore existimaui/ maxime vt gloriose
 viuerent: et honorem contingerent.**

3a est vertendo in antino meo perciperem. i. sepe considerarem
 vel cogitarem. Et nota q̄ animaduerto. tis. duas habet significa-
 tiones. quia animaduerto. ris. prout est deponens idem est q̄ pu-
 nio punis. Vnde apostolus. Animaduertendi sunt facinorosi.
 quia bruti ad humana descendentes vel declinantes. i. peccata.
 humanum enim peccare est sed dyabolicum. est perseverare. Et
 ibi. lex anima duertit. id est punit. et animaduerto. tis. neutri. ides
 est q̄ cogitare [⁊ plurimos]. i. valde plurimos. quia multi sūt vo-
 cari. pauci vero electi. Et notandum q̄ hec dictio ⁊ multiplici-
 ter sumitur. Quandoq; associatiue. quandoq; augmētatiue. quā-
 doq; comparatiue. quandoq; negatiue. vnde versus. Associati-
 ue ⁊ ponitur vt probat ille. Verbula qui tulit hic currit tam vir
 mulier ⁊. Denotat augmentum ⁊: testatur cato dicens. In mores
 grauiter nunc vir ⁊ plurimus errat. Comparat interdus velut hic
 exempla probabunt. foris alexander clarus ⁊ foris: errat. Ab
 negat interdum. sicut dauid probat esse. Res bona sepa are do-
 mino stat principibus ⁊. Quandoq; augmentatiue. vt ⁊ plures
 id est valde plures. Sed cum dico ⁊ plurimos. ibi capitur ⁊ tan-
 timodo ad ornatum quia vltra superlatiuum gradus non ē aug-
 mentatio [homines dico] quia debent esse rationales. sed per
 primam vitam facti sunt brutales [errare]. i. erroribus vacare. et

vicijs z a via veritatis z virtutis z rationis discedere grauiter. id est ad granam anime sue. et per hoc innuit illos nō tantū venialiter sed etiam mortaliter delinquentes [in via morum]. i. cum deberent esse in via morum bonorum. z in ratione z in sciencia. et in nouicia veritatis. Et notandum est q̄ aliud est errare in via morum z fidei. aliud extra viam morum z fidei. In via morum errāt illi qui quādoq; vicijs inherēt. Extra viam morum errant illi qui semper vicijs inherēt. Potest ergo dici q̄ pagani errant extra fidem catholicam. christiani vero peccantes in fide catholica. Luz ergo eos ita percipere a virtutibus z erroribus deuiantes. Existimam. i. in corde meo bonum esse propositum z valde vtile cogitavi zc. [forte]. i. me futurum esse. Unde illud. Dic de venturis fore de presentibus esse. z Quidius. Esse quoq; in satis reminiscitur affore tempus. i. futurum esse. succurrendum. i. subueniendum per aliquid tractatum z auxiliandum quantum ad tempus. z consulēdū id est cōsiliū prebendum quantum ad animam z quantū ad corpus. quia vtrūq; indiget cōsilio. opinionis. i. prauae existimationis. [eorum] scilicet delinquentium. q̄ credebant se bene viuere. z nō bene vivebant z sic falliebantur. qui fallitur insipiens cum se putat esse scientem. Similiter putabant bona esse mala. Versus. Sine stulticiam semper putat esse sophiam. q̄ opinio est. rerum incertarum sub nulla firma ratione existimatio. Unde opinioni. i. fame eorum vt recuperarent per mea documenta siue dogmata bonarum famam. maxime. i. precipue. vt gloriose viuerent. i. vt viuerēt virtuose z honeste in hoc seculo. q̄ dicit philosophus qui viuit inhoneste non viuit. Unde. Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago. gloriose. i. glorificando in deo q̄ dicitur. qui gloriatur in domino gloriatur. [et honorem] attingent. i. secularem dignitates consequerentur. per bonos mores. z honorem vite eterne per bonarum famam. vel vitam.

Nunc te fili carissime docebo quo pacto mores tui animi componas. Igitur mea precepta legito: vt intelligas. Legere enim z non intelligere: negligere est.

Dic incipit secunda pars huius prohemij in qua filium suum alloquitur: z sub persona filij auditoris quilibet eidem beneuolens dēdē insinuans rationem. vel sic amor esse more aliorum poetarum

bene et rursus tria facit. proponit ubi dicit [Et animaduertere.
 Inuocat ubi dicit] nunc te fili carissime [Narrat ubi dicit] [Si deus
 est annuus] finita ergo propositione accedit ad inuocationes in
 uocans filium suum. et sub persona filij omnes alios alloquens in
 hunc modum [o carissime fili] per hoc qd dicit carissime captat be
 niuolentiam. per hoc qd dicit fili. ostendit se habere cum eis amiti
 citiam ampliozem. Qd patet. quia filius alicuius est aliquando ca
 rus vicinis. carior cognatis. carissimus vero patri et matri. et sic
 loquitur expressiue [docebo te]. i. tibi consulas [quo pacto]. i. quo
 ordine vel qua ratione. vel quo pacto. i. quo pacis actu. qz pactus
 est non plurimum sed duorum idem consensus et conuentio. vel pactus
 est inter dissidentes affectu gratie conditio diffinita. componas
 id est ordines. adaptes et informes [mores tui animi]. i. cogitatio
 nes tui animi vel motiuam. i. animu tuum ad hoc ut sis morigeratus
 et uirtuosus. vel sic [docebo te]. i. instruam [quo pacto]. i. quo
 ordine et quo modo. componas. i. simul ponas [mores tui animi]
 id est omnes uirtutes cardinales. per quas mores et alias diuites
 acquiruntur. per quas etiam debent tam cogitationes animi qd ope
 rationes et locutiones corporis dispensari. Et bene dicit [compon
 nas]. i. simul ponas. qz quatuor diuites cardinales. scilicet iusticia. pru
 dentia. fortitudo. temperantia sunt sorores talis nature qd nunq
 se deserunt. et qui habet unam. habet reliquas. Et qui caret una
 alijs omnibus spoliatur [igitur] illatiue legatur quandoquidē ita
 est qd filius meus es. et uolo te docere. qz precepta patris bona sunt
 ad filium [legito]. i. colligito vel legito. i. p. lectiones discito [mea
 precepta]. i. mea documenta [ita]. i. tali modo et tali aspectu [ut
 intelligas]. i. intus legas et retineas. et ad memoriam reduces. et
 uoli obliuioni tradere [legito] dicit quantum ad litteram. ut intel
 ligas quantum ad sensum. qz littera occidit. spiritus autem uiuificat. Un
 thobias. perimit pueris legentē [sa. uinificat] sp[iritu]alis ho
 nor [Legere]. i. lectiones audire et [sciam] exteri[us] et cortici[us] [cni]s. i. cer
 tel[us] et nō intelligere]. i. nō int[er] legere sensus qui latet in [sa] nec me
 morie p[ro]m[er]itare. imo obliuioni sicut pueri. negligere ē. i. audita
 uolipendere. qz dicit ph[ilosophus] qd lectio lecta et nō intellecta. est res ne
 glecta. Un[de] paulus. Lectionem doctrine noli negligere. s[ed] gratias
 que uite ē. q. d. ille cōtemp[er]tor lectiōis. qui animu suu ad instructi
 onis documētū nō applicat. Et qui doctrinā p[ro]tēp[er]nit seip[s]m dicit
 et seducit. Dicit is[ta]. qd ad diuites difficile p[ro]surgim[us]. ad uicia ho[m]i[ni] sine
 labore dilabimur. Ita qz deo supplica. Terminata secūda p[ar]ticular
 in qua filius suus et quilibet sub p[er]sona filij ad legēdus et ad intelli

*morigeratus. Virtuosus no me
 apud probatos autores no inue
 nitur. sed uirtute p[ro]feditio
 Apud Terent. in Adelph
 inuenit hoc uerbum. Alu
 rigeras.*

gendum sua documēta allūcit. In hoc loco tertiāz aggreditur par
ticulam hui⁹ prophetij. In qua agit de cultu diuino. z dat pūctū
pale mandatur⁹ de dei obseruantia dicens ita [Itaqz. J. i. deo] deo
supplica i. supplicabiliter deū precare. z animū tuū da deo omni
potētī vpotē creatori sūmo. qui te ad imaginē suā z similitudinēz
creauit. z qui te pascit. z qui te viuere facit. z qui pro te sanguinē
suum sudit. z qui ad eterna premia te expectat. z hoc est summum
preceptum. z concordat satis scripturis theologici⁹. Quia dei ob
lectio precipuum pceptum est in lege. Unde dilige dominū deū
tuum ex toto corde tuo z ex tota anima tua. Et alibi. Primum que
rite regnum dei z omnia adijcentur vobis. Et psal. dicit z optime
Inicium sapientie timor dñi. Time ergo deum. z mandata ei⁹ ob
serua. z bene tibi erit. Unde timentibus deum nihil deest. et deunt
nosse est viuere. z ipsi seruire regnare est. Supplica ergo deo. z nō
dijz. Unde deus per os psalmiste dicit. Videte q̄ ego sum solus
et non est alius deus preter me subiungens. Ego occidam et ego
viuere faciam. Patet ergo q̄ deus pre ceteris sit colendus: quia
in manibus eius mors et vita. De deo dicitur in lucidario. Deus
est tam admirabilis sinaitatis. taz inestimabilis pulchritudinis
vt angeli qui septuplo solem sua pulchritudine vinctunt: in co
lūgiter desiderant aspicere. Nec est mirum si eius pulchritudine vt
visione meliflua glorientur. Nam deus est summum: quo nihil
melius: nec fuit nec erit. Nemo mortalium deum vidit vnq̄. quia
homo non posset frui iam subtilissima/z clarissima visione: donec
clarificetur post mortem in carne z spiritu. Deus s̄ theologos ē
vita iustorum et gaudium bonorum/spes eterne beatitudinis. s̄
philosophos vero: Deus est cuius centrum est vbiqz/ circūferen
tia vero nusq̄. Et dicitur deus quasi dans eternam vitam suis.
[Parentes ama] Premonito filio suo ad amorem summi patris
qui totius pater est creature: in hoc loco monet ipsum ad amorem
patris carnalis. Primum enim pceptum est deum diligere. Sūt
vero decēz pcepta legis/ que continentur in libro decalogi/ que
tradita fuerunt moy si in veteri lege. Dicitur autem decalogus a
decas q̄ est decem. z logos q̄ est sermo. Unde dicitur decalogos. t.
liber continens decem pcepta dominica. Sunt ergo ista que cōtin
entur in his vsibus. Quū crede deum: nec vana iures p ipsum.
Sabbata sanctifices/ venerare parētes. Nō sis occisor/ fur/ mech⁹
telus iniquus. Nō desiderabis rez proximi/ neqz cupisces vxorē
ei⁹. Dicit g⁹. parētes ama] Et nota q̄ parētes sunt supiores/ z infe
riores/ z a latere descēdētes: z oēs teneris amare: s̄ dispari rōne.

Superiores sunt pater & mater quos amare teneris cum maximo affectu & maxima reverentia. Inter omnes patres quos te genuerunt quod tibi necessaria ministravit quod te docuit & docere fecit. Matrem quod te peperit & lactavit & pro te dolores pro talibus & miseriis committit. Preterea quod mandatum est in lege: honora patrem & matrem etc. vi. 3. Et in thobiade dicitur. Et patris & matris potiaris honore etc. Preterea alibi dicitur. Si quis patri vel matri maledixerit morte morietur. Inferiores sunt filii & filie qui debent amare cum magno appetitu & magna reverentia: & a patre & matre fideliter erudiri. Et fratres & sorores sunt a latere descendentes: & hi debent amari secundum partem affectu & pari reverentia: & mediocriter affectari. Sed nota quod pater & mater: parentes proprie nuncupantur. Pater: quia causa proles est & efficiens. Mater quia parit & est causa recipiens. et ideo sic glossandum est: parentes amari. i. patrem & matrem cum omni appetitu & reverentia. Unde sanctus blasius. Parentes nostros ut propria viscera diligamus. Et alibi honora patrem & matrem ut veniat tibi beatitudo a domino etc. Cognatos cole. Modo docet nos autor cognatos & proximos venerari. Et nota quod non solum de cognatis carnalibus & de consanguineis intenditur: sed etiam de quibuscumque christianis & proximis qui cognati & fratres nostri sunt. quo ad deum & ideo iuxta illud. Qui facit opera patris mei. ipse est mihi pater & soror & frater. Et dicitur cognatus a con. quod est simul & natus quasi simul natus. i. de eadem consanguinitate. Dicit enim hieronimus. Omnem hominem fratrem tuum esse iudicamus. Memoro quod unus artifex condidit nos. & omnes sumus ab eodem patre nati: scilicet ab adam. & ab eadem matre scilicet eua. & ab eadem materia: scilicet limo terre. & ab eodem creatore creati sumus. unde omnes ad invicem sumus cognati. dicit ergo cognatos cole. id est proximos inos dilige & venerare. si sint sapientes. vel cole. i. orna vestibus & cibariis. si sint pauperes & nudi. Unde quidam. Si nudis amicis: sanctis poteris amicis. Illud verbum colo est verbum polysenu. Unde colo deum. i. honoro. Colo amicum. i. diligo. Unde versus. Agros. rus. formam. superos colit atq; parentes. Dos arat. hoc habitat. ornat. honorat. amat. Datum serva. Dic incipit quinta pars & ultima huius prophetie in qua agit de virtutibus & moribus et cautela multiplici viciorum ita dicens. Datum serva. i. rem tibi dispositam & committam scias bene & fideliter custodire. vel datum serva. i. rem tibi datam ab aliqua auctiva persona diu in memoriam dantis habeas: ut libentius de tibi aliud. vel datum serva. i. substantiam tibi datam prodigaliter

non expendas. Quidam enim expendant largius res sibi dadas
non labore proprio acquisitas. vel [datum serua]. i. illum qui tibi
dederit munera in memoriam habeas: vt idem in tempore retris
buas opportuno. quia munera sumpta ligant. vel [serua]. i. caue
[datum]. i. rem quam vult aliquis dare tibi. Quia dicitur in tho
biade. Non nisi sige q dabitur susceptio doni. Arbitrij vendit li
bertioris opes. preterea dicitur. Si plurimumqz datum nō respue
re]. vel [datum serua]. i. qd vis dare serua: z cōsidera anteq des
quia dicitur infra. Cui des videts. Datum eius dicitur anteq des.
donum vero cum datur. vel [datum]. i. quinqz sensus corporales
quos deus tibi contulit: z scientiaz quā tibi dñs erogauit: vt eas
multiplices z reliquis distribuas diligenter: vt cum in die iudicij
oportebit te villicationis tue reddere rationes: possis dicere. Dñe
quinqz talenta tradidisti re]. z dicitur tibi. Euge euge serue bone
[foro] te para. Nota q duplex est foro/ scz cau sale vbi tractantur
cause. z venale vbi vēduntur merces. Unde sensus est] para te fo
ro]. i. negocijs forensibus vt sis facundus z sapiens qz quatuor
sunt necessaria in foro causarum scz accusare. re spondere. iudica
re z testificare. sic (gitur in forma te in actibus z moribus vt in fo
ro causarum non accuseris ab aliquo in honeste vt scias si accu
satus fueris propter delictum aliquid respondere. vt si in iudicio
electus fueris/ s^o rationis calculum arbitreris/ non ira v^o odio/
precibus vel muneribus vacatus vt sis apud te acceptio perso
narum. qz dicitur. Iudicis est recti nec munere nec prece flecti. Ju
dicij recte tu libram dirige nec te. Iudex electe prece nec pro pre
ce flecte. vel] para te foro] scz rerum venalium. i. sic vēdas z emas
vt neminem decipias nec propter impudentiam tuam inscius de
trimentum incurras. vel] foro]. i. dei iudicio. vnde estote parati.
qz nescitis horam neqz diem.] Cum bonis ambula. i. cum bonis
hominibus z sapientibus obseruationem habeas: vt quorum in
iunctus fueris consortio: eoz proficias z exemplo. Unde salomō
in proverbijs. Qui cum sapiente graditur: sapiens efficitur. Sicut
liter qui cum prauis z stultis: prauus z stultus efficitur. Vbi dō.
cum sancto sanctus eris re]. z alibi. Tu peruerteris: si peruersis
sociaris. Si sanctum sequeris: tu quoqz sanctus eris. ergo] cū bo
nis ambula]. i. vade re].] Anteq voceris ad consilium ne acces
seris. i. ad consulentes z loquentes tacite z secreta noli accedere:
nisi prius ab aliquo appelleris ne tibi possit repuari arrogantie
z ascribi. vel tue ignorantie. qz ex quo aliquis accedit ad consiliū
nō vocatus: videt q illud sine sua nō possit perpetrari sapientia

et etiam ne tibi dicaatur: amice retrocede a nobis na colloquimur
res arduas. z sic cuz pudore deceat te reuerti. Vel ne dicatur. Lu
pus est in fabula. Vel ne turbes comunē qđ est mali. vel ne reus
alicuius criminis videaris. Un infra dz. Ne cures si quis tacito ser
mone loquatur. Mundus esto. i. honestus vita z cōscientia/hone
state triplici. s. cordis/ons/z puerfationis. vt sic placeas deo et
hoibz. qz legitur. beati mundo corde. quonia ipsi deū videbunt
vel] Mundus]. i. mundo strarius: mundanam despiciens vanis
tatem. qz mundus nō mandat zel. Mundus enim est suo nomini
strarius totius fraudis ac nequicie replet^o miseros et pauperes
vilipendens. maioribus reuerentiam inferens. de peiore in peius
quondie labens. vel] mundus]. i. mundo similis vt perficiaris q
tuor virtutibus cardinalibus sicut mūdus ex quatuor perficitur
elementis] Saluta libenter]. i. affectuose non adulationis ca.
sed cum bono desiderio voluntatis: scz q alterius salutes: vt tuā
proprias cōsideres z affectes. vel] saluta libenter]. i. illū a quo sa
lutaberis. licet dicatur. neminē in via saluta ueritis. verū ē causa
adulationis] Maiori cede]. i. locū da z obedi in verbis et in
alijs] Maiori] supple in scientia: sicut magistro tuo. vel maiori
etate: sicut seni. vel potentia: sicut dño seculari. vel religione et
sanctitate: sicut cordelarijs z monachis z alijs religiosis. vl dig
nitate secuti parentibus/z etiaz epis/z magnatib^o. Semp eniz de
bet inferior maiori insurgere. z eiusdem deferre sermonibus z ser
uire. Un in euāgelto. qui se humiliat exaltabitur. z qui se exaltat
humiliabitur] Magistrum metue]. i. cum timore venerare z ob
lige. qz nō est dilectio sine timore. iuxta illud. Est amor vt species.
timor vt genus. ergo timore destructo sequitur q nos careamus
amore. Est amor: ergo timor. sed nō puenitur. ergo pcludi poterit
est amor ergo timor: vel sic. Dic amat ergo timet. Preterea vt dis
cit salomen. Tres sunt clauis sapientie. prima amor z timor dei z
dilectio proximi. vn p sal. Inicium sapientie timor dñi. Secūda stu
dium discipline z sapientie. Sub hac asit ptingitur due. s. assidua
tas legendi z frequens z discreta interrogatio. Et de his dicit ora
tius. Inter cuncta leges z perscrutabere doctos. z alia quedaz si
milititer contines. que est m emoria retinendi. vn seneca. Inter hu
mane nature cōmoda nihil dignius memoria reperitur. Tertiaz
tan glu hic cuz dicit] magistrum metue] quia qui magistrum non
diligit nec timet: ipsius dogmata vilipendit. z qui doctrinam con
temnit: seipsum seducit. Scđm alios/ quinqz sunt clauis que in
istis s fibus ptinguntur. Unde. Clauis prima datur si lecto ptingat

Mente tua funde/ quicquid legis. ecce secunda. Tertia que sequitur stimulando frequenter additur vel agatur. Quarta dabit mores sic rabi semper honores. Quinta caducarum de specto diuiciarum. Verecundiam serua .i. sis pudibundus z verecundus z caue ne sis vto sus vl effrons. q. sine fronte. i. sine pudore. In fronte. n. cognoscit pudor. vl verecundia serua. i. caue ne facias aliqd pudibundis. vt furtis. adulteriis vel homicidiis. ppter qd incurras verecundia z pudore qz vt dicit salomon. Melior est nomen boni qd diuicie multe. z a tibi. fama repleta malis velocius volat alis.

[Rem tuam custodi .i. possessionem tuam ne in prauis vsibus dissipas z expendas. qz dicitur infra. Qui sua consumunt zel. vel [Rem tuam custodi in tempore sterilitatis. vt possis expendere in tempore caritatis. qz dicitur nō minor est virus qd querere partu tueri. Preterea dicitur infra. Labitur exiguo qd partum est tempore longo. Unde quidam. Si per subtiles sensus sis cognitor iles Sicut aristoteles sine diuicijs quasi nil es. Vel rem tuam. i. facultates in presenti seculo pauperibus eroga. et sic custodies rem tuam. i. celestem patriam. Ergare enim est in fidei custodia conseruare. qz qui hoc facit. in celis thesaurizat [Diligentiam adhibe .i. curam z sedulitatem appone tuis negocijs perpetrandis: ne idoneis actibus et honestis per pigritiam retraharis. Un ita dicitur. Segnitiam fugito zel. vel [adhibe .i. ostende diligentiam] id est amorem amicitis. z etiam inimicis. Un in euange. d. Diligite inimicos vestros.] familiam cura .i. pascere ad sufficientiam/ nō ad superfluitatem. nam per superfluitatem esset prodiga z luxuriosa/ per insufficientiam. quia insufficientia est virtus media. et est in omni medio. i. inter parum z nimis. vn. medium tenere beati. Un. Sicut in omne qd est mensuram ponere prodest: sic sine mensura deperit omne qd est] vel familiam cura .i. procura tanq̄ pater familias. bonos promouendo/ malos corrigendo/ in corrigibiles includendo.] Coniugem ama] non qz pulchram/ vel nobiles vel diuitem. sed qz castam z honestam z sapientem. qz dicit salomon. Sapiens mulier edificat sibi domum. preterea [Coniugem ama] nō causa libidinis: sed causa proles habende/ z peccata sustinendi. vnde in thobiade. Non incenua veneris zel. Coniuges in qua tua z non aliam. quia qui ingreditur ad vxorem proximi: nō est mundus. Scriptum est enim non concupisces vxorem proximi tui. i. non adultereris. qz fornicatores z adulteros iudicabit deus. preterea qd deus coniunxerit homo non separet. Unde thobias. Sponsam non cupiam zel.] Libros erudi .i. extra ruditate]

frequentē orare ⁊ legere. Nam cum oramus: cum deo loquimur: Eum legimus vero: deus loquitur nobiscum. Nec cōmoda cōfert sancta lectio scripturarum seu quia mentis intellectum erudit. seu q; a mundi vanitatibus astutum hominem ad amorē dei reducit. [Litteras discite. i. elementa. vel cōmuniter] legere libros] ut sapiens efficiaris. Vñ salomon: fili doctrinaz magis q̄ aurum dilige Vnde plus probo thesaurum docti q̄ diuitis aurum. q; melior ē sapientia cunctis opibus preciosissimis. Vñ oratus. Vilius argentum est auro: virtutibus aurum. Item salomon dicit. Melius est senem addiscere q̄ ignorare. Et alibi. Turpe ē nil velle doceri vel] lras discere]. i. actus bonorum: per exempla lfarum. vñ infra d; Discere ne cesses ⁊c]. sed discere est onerosum/ scire vero gloriosum; Item ysi. dicit. pmo esto auditor q̄ doctor: ⁊ per disciplinam accipe nomen magistri. Vnde in faceto. Nec nomen sine re velis habere magistri] Quod legeris memento] ⁊ quid proficit nobis audire. nisi audita memorie cōmendemus vere nihil. ideo subiungit] q̄ legeris memento]. i. in memoria habeas. q; legere ⁊ nō intel ligere ⁊c]. [Nil mentire]. i. noli mendacium proferre q; scriptus ē Oris mendacium occidit animam. qui vero dicit falsum credens verum dicere non mentitur. vel] nil mentire] q; mentiri est contra mentem ire. mentiri est falsum sponte proferre. Salomon. Qui mē titur: cuiuslibet potestatis veritatem detestatur: ⁊ iram dei sup se vocat. q; plus amet hominem q̄ deum. [Neminem irriseris. i. nō aliquē despereris/ siue pauperem/ siue insipientem. q; deridēs deridebitur. vnde infra. Alterius factum aut dictum sine re contempseris vñq;.] Bonis benefacito. Respōdet ad illud qd supra dixerat] Cui des videto]. i. bonis. Vñ dauid. benefac dñe bonis ⁊ rectis corde. Et seue. Beneficium est beniuola actio: tribuens gaudium/ cupiensq; proferre: tribuendo in illud qd facit. vel] bonis]. i. de bonis tuis pauperibus eroga. Erogare est animi habitus. nature decus. vite ratio. inorum pietas. cultus diuinitatis honor: hominis: ⁊ eterne beatitudinis meritum. dicit ergo] bonis benefacito] vnde aug⁹. Operemus bonum ad omnes/ maxime ad domesticos fidei] Maledictus ne esto. i. de aliquo ne maledixeris. vnde dauid Diuertere linguā tuā a malo. ⁊ labia tua ne loquantur dolum. vel] maledictus ⁊c].]. i. non facias aliquid propter qd sis maledict⁹ q; scriptum est: maledicti non possidebunt regnū dei. ideo pon⁹ sis benedictus q̄ maledictus. q; benedictus dicitur in die iudicij: venite benedicti filij mei: ⁊ ad dexteram meam accipite regnū qd vobis paratum est a principio mundi. maledictis vero dicitur. Itē

b. ij.

maledicti in ignem eternum. vnde. *A spera vox ite. sed vox e blan
da venite. Dicitur reprobis ite. venite probis. Sponsus ego vite
vos introduco venite. Omnes oblite vacue venistis abite.* Ad
pretorium stato. *[Hoc concordat huic qd̄ superius dixerat.] In iu
diciū adelto. sic duo notes. s. cum citatus fueris venias. z etiā
q̄ astare debeas propter reuerentiam exhibendam. Minorū vero
est astare/ maiorū vero consedere. Dicit ergo ad pretoriū stato
id est apud iudices vt possis causas addiscere. Pretorium ē sedes
iudicantis zc. *[ad pretorium stato non ad prostrubulū. sed potius
ad oratorium. non ad leccatorum contubernium: sed potius ad
sobriozum consortium. non ad stultozum colloquium. sed ad cō
munionem sapientum.] Equum iudica. s. i. equitatem. iustum iudic
cium ab iniusto discernendo. vnde scriptum est. Iuste iudicate fi
lij hominum. z alibi. Erudimini qui iudicatis terram. Iuste enim
iudicare gloriosum est apud deum: z apud iudicem meritotium.
vnde salomon. Statera dolosa abhominatio est apud deum. De
bet autem quisq; iudex his quatuor carere. s. amore/ odio/ ira/ pie
mio. ne ira vel odio distinat iustam causam. amore vel premio fo
neat iniustam causam. vnde versus. Iudicis est recti nec munere
nec prece flecti. *[Existimationem retine. i. si videris aliquem bos
num facientem non statim existimes: z iudices esse bonos/ z ecōner
so: anteq̄ perfecte probaueris. quia pudibundum est aliquē ho
d̄ te laudare/ z eundem cras vituperare. vel] Existimationes retine
id est bonam famam. q. d. Ita te habeas vt alij possint existimare
te esse bonum/ z vt dicatur bona opinio de te. vel sic.] existimatio
nem retine. i. si homines bene existimant de te: illas existimationē
retine bonis operibus insistendo: vt semper bonum de te possint
homines existimare. Vel si malam existimationem de te audias: il
lam retine. ne vterius protendatur illa mala existimatio et credo
q̄ hic sit melior. vel aliter cum incertus fueris de aliqua re: illam
retine. ne diuulges anteq̄ rei discussis veritatem. *[Consulte esto
id est sapiens et plenus consilio. vt scias alijs consulere: vt te cō
sulant consultores. Consultus est a quo petitur consilium. Cōsul
tor vero qui petit. Vnde versus. Consultor rogat. consultus cō
siliū dat.] Iracundiam tempera. id est iram longam. vnde pau
lus. Sol id est christus non occidat. id est non auferatur a vobis
super iracundiam vestram. id est propter iracundiam vestram.
Et dauid. Irascimini et nolite peccare. id est in ira perfeuerare/ qd̄
est mortale peccatum: Vnde ira est omnium viciozum tanua. Ira
cundia vero est libido vlciscens in eum qui te videatur lesisse in****

furia. Et infra dicitur. *Lids preterite zc.* quia iracundia est ita in
 ieterata que non potest apud actorem suum veniam reperire. *Vn*
de oratius. Qui non moderabitur ire. *In factum* volet esse dolor
 quod suaserit et mens. Et alibi. *Ira furor brevis est.* animum rege
 qui nisi pareat. *Imperat zc.* id est impetuofam voluptatem repit
 me. *Dec in oratio.* Virtute vtire Id est viriliter agas rem.
vnde Salomon. Qui dissolute agit rem suam: opus suum diffi
 pat. vel virtute vtire Id est tempus bonis operibus et virtute
 instrue. vel vtire et exercere. Sunt enim quidam in aliquo virtuo
 si qui se tamen non exercent. et tales non viuuntur virtute. qz nos
 vumur re dum est in actu. *Unde virtus est habitus mentis bene*
constitute. *Unde thobias.* Inlere virtutes zc. quia dicit vtire et
 non abutere. quia qui se simlat esse virtuofum et non est. vel fit
 git se vtire propter laudes: virtute abuntur. *Virtute vero vntur*
qui appetit virtutem propter seipsam quia propter sapfam appe
tenda est. Est enim precium sumptus. *Virtus enim bonis operis*
bus est precium eterne beatitudinis. Troco lude Id est ioc
 co simplici. qui nullam gerit infamiam siue danuum. Et est troc
 lignum velubile et rotundum/ quod pueri percutientes scauis/
 et girum huc et illuc voluunt. Et dicitur a trocos quod est volu
 bile. Et per hoc genus ludi et simplicita z venialia esse sequenda.
 viciosa vero et damnosa quelibet esse fugienda. *Unde subiungit*
gu Aleas fuge Id est ludum alearum. et per hoc genus ludi
 di inuita quelibet damnosa et criminalia esse fugienda. *Exercici*
um enim alearum/ dectorum/ et consimilium. diffamat hominem.
pecuniam tpoliat. bursam euacuat. rixas et pugnas excitat. ho
micidia properat. *Dicit ergo* Aleas fuge Id est omnem ludum
 damnolum. vbi pecunia perduur. visus catugatur. cupiditas ex
 ciatur. deus ignoratur. negotium et vtilitas poliponitur. ira
 cundia prouocatur. homicidium properatur. dyabolus inuoca
 tur. *Ignur filii propter ista omnia fuge aleas: quia decretum*
dicit. z lenicus aleator/ aut cesset/ aut deponatur/ vel degradatur.
Et sic potet qualiter per spiritalia dat intelligere generalia. quia
per trocum dat intelligere omnem ludum simplicem: generaliter
per aleas omnem ludum damnosum intelligit. per quam possunt
ludum iactura/ radix et inimicicia et mala alia procreari. Et dicitur
alea ab aleo milite greco qui huiusmodi ludum inuenit in
obfisione troiana. Vel dicitur ab aleos quod est alienum. quia
ludentes a rebus suis alienat. *Minorcm ne contempseris* Id est
 a sis mator illo etate vel corpore. quia consilio pollet cui vni ne

tura negauit. qz quanto maior es tanto humilia te in omnibz. qz
qui se humiliat exaltabitur z e conuerso. vel | minorent ne zel. | .i.
dignitate vel ordine/potestate/mobilitate/diuitijs/vel parentela.
qz m̄ potest ascendere: quantū ascendisti. vnde. Cum fortuna vo-
let: fies de rethore consul. Preterea tu non es securus. quin inferi
us illo possis descendere. Quia dicit galterus in alexandriade.
Tolluntur in altum zel. Et alibi. Percute mortales animos extol-
lere fastu. collectis opibus zel. | Miserum noli irridere | Auoz
specificat qd dixerat dicens qd homo miser vel in miserā redactz
minus est comēpnendus qd alius. qz dicitur. Est misero peius de-
risio qd dolor eius. dicit ergo | miserum noli irridere | qz creatura
dei est quicumqz sit. z deus scilicet quid de te/z illo fit facitur. Debes
enim cogitare qd tibi similia possunt accidere. vel etiam grauiora
vnde. Vultus foue variatur imagine lune. Crescit decrescit in
eodem sistere nescit | Nil arbitrio virum feceris | .i. in fortitudi-
ne nimium non confidas. vnde scriptum est. Maledictus qui con-
fidit in multitudine virum suarum. Et seneca. Multū ignorauerūt
vires suas qui credunt taz magnos se esse qd audent attendere su-
perflua bella/z in discrimen ventienda. vel ventura/imo arbitrio
rationis. q. d. vires tuas nō constituas iudices opoz tuoz. Quia
dicit dauid. non saluabitur rex per multam fortitudinem: neqz gi-
gas saluabitur in multitudine virtutis sue | Patere legem quam
ipse tuleris | .i. legem quā imposueris z sciueris. vnde in sequenti-
bus. Turpe est doctoz zel. Item dogma tuuz sordet: si te tua cau-
sa remordet. vel | patere legem | .i. tu legem imponas alijs: quam
velles vt tibi imponeretur. Vnde. legem quam tuleris de iure te-
nere teneris. Quā si respueris: iure puerilis eris. qz mors est mor-
tem pianda. | Alienum noli concupiscere | .i. rem alienam. qz com-
mitteres in legem. vnde quidam sapiens. frustra legis auxilium
inuoat: qui cōmittit in legem. Vnde in lege scriptum est. Alienā
messem ne transferas de agro in agrum: qz radix est omnium ma-
lorum cupiditas. quā quidam appetentes errauerunt a fide. Et
concupiscentia enī aliene rei multotiens prouenit furtum. Quā ali-
bi. Noli fili concupiscere diuitias: que cum labore acquiruntur. euz
timore possidentur. cum dolore amittuntur. vnde quidam. Diues
diuitias non aggregat absqz labore. nec tenet absqz metu. nec de-
sinit absqz dolore. | Pauca in conuiuio loquere | quia in multilo-
quio non deest peccatum. vnde infra. Iure conuiuas zel. vel sic.
querere pauca in cōuiuio. i. in paruo conuiuio nec quere supflua
fercula. sed sume grate qd dabitur tibi. Vnde infra. Exiguū mu 3

pone filios plus q̄ seruos: q̄ meliouis p̄ditionis sunt, vel. libros erudi. i. illos qui sunt de legitimo matrimonio procreati q̄ liberi sunt, vel. libros erudi. i. erudiendo disciplinatos redde q̄ qui dili git instanter erudit. vñ salo. Qui parcat q̄ge: odit pueruz. qui aut̄ diligit instanter erudit eū. vñ quidā. Natiū q̄ga docet/ z monb⁹ in/ struit ergo. Qui parcat tergo: nō amat imo nocet. Liberi. oz̄ caret singulari. vel. erudi libros. i. artibus liberalibus vel mechanicis. vt possint per artes suas corporis inopie/ si necesse fuerit subuent re. vñ infra. Si tibi sint nati/ nec opes: tunc artibus illos instrues quo possint inopem defendere vitam. Blandus esto. i. mitis z affa bilis nō causa adulationis sed causa curialitatis et benignitatis. Lesto [in q̄] blandus [tribus modis. s. corde/ voce/ z opere. blādus id est humilis corde. q̄ non cogues malum contra proximum sed potius bonum. dulcis z suavis voce: vt non irascaris contra deū murmurando. sicut aliqui faciunt propter aliquam aduersitatem que eis cucurrit: sed sis mitis benedicendo potius q̄ maledicendo vnde infra. Successus dignos noli tu ferre moleste. sis fauorabilis z benignus opere: auxiliando potius aliquem inopem q̄ ledē do. Unde thobias. Nec facias alijs que scis tibi cōmoda zel. et alibi. Que tibi vis fieri: mihi fac zel. vnde quidam. Doc facias alijs quod tibi vis fieri. [Ira] scilicet abs re noli. i. sine rationabili causa. homo enim iratus nescit viam discernere veritatis. Juxta illud infra. Impedit ira animum ne possit cernere verum. et illud In nullis rebus videt iracundia verum. Unde ira enim est subita animi tempestas que inordinate se concutit/ z cor hominis ad in famiam trahit/ z etiam sepe corpus. Et bene dicit ad infamiā. Nā ex ira sequitur odium. Juxta illud. Ira odium generat zel. Ex odio generatur vel nascitur iurgium. z ex iurgio generatur prelium. et ex prelio fit homicidium: ad quos sequitur iam corporis q̄ anime detrimentum. propter homicidium enim quidam incurrerunt exilium. quidam autem ad carceris ergastulum. alij autē ad laqueū alij ad incendium. alij ad vniuersa mortis genera compelluntur. Patet ergo q̄ ad iram sequi potest opprobrium sempiternuz [In iudicio] adesto [voluntate] spontanea non coactus. Mali enim pro erahuntur ad iudiciū. coacti: boni s̄o sponte] vñ in iudiciū adesto q̄ in iudicio nō sis peruersus: sed obediēs iudicio vel iudici. vel [iudiciū] s̄t des [straniū] iudici. vel in iudiciū ne permittes aliquē permanere. nec aliquē iniuste iudices: vel defines iudicari [Mu tuum] da [q. d.] si aliquid datur tibi danti retribuas. vel [mutuuz] id est mutuate z alternate redde: et crede si necesse fuerit. Et est

mutuum quando de meo fit tuum / z e conuerso s^o ysidor^o. vnde
vsualiter dicitur. Mutua dando vice sunt filia mater amice. **Cui**
des videto **I** dico q^d des mutuum: sed inde **Cui des videto**. i. cum
quo habes hanc vicissitudinem dandi vtrum sit ingratus aut nō
vtrum sit memor beneficij accepti ne hoc sit officiperdi. vel **Cui**
des bona tua **videto** vtrum sit dignus. debes enim dare paupe
ribus z egenis q^z si das leccatori vl' histrioni sacrificas dyabolo
vñ illud. Mimo donare: i. huc est dare demonis are. Quia histrio
nibus dare nihil aliud est q^d demonibus imutare. licet in euange
lio inueniatur. omni petenti te tribue. Sed ibi tantūmō de bonis
z dignis intelligitur. vnde illud in ioh^obia. Panem tuum z vinum
tuum super sepulturam iusti constiue. z noli ex eo cōmedere cum
petentibus. vnde illud. Respicias dando / quid / vl' cui / quomodo
quando. **I** iurandum serua. i. i. sacramentum firmum z stabi
le facias vel teneas / ne periurio reprehendaris. vel **I** iuranduz
serua. i. considera q^d illud sit iustum / z honestum et verum / et de
quo z pro quo iurabis quia aliter non licet iurare. qui si iurares
de re nesciens posses inde publice diffamari. Quia periurium est
pro se vel pro aliquorum gracia veritatis abnegatio. Vel periuri
um est mendacium sacramento confirmatum. q^d est deo z homini
bus odiosum. Quia vit religiofus non dirigitur in terra zel. Qui
dins. Nō boue mactato celestia munera gaudent. Sed que prestā
da est z sine teste fides. vnde quidam. In iuramento fidus satis
esse memento. Et si tu iures q^d ius sit dicere cures. **C**onuiuia raro
i. i. s^o conuiuia raro. vnde illud. sili noli esse auidus in cibo
neq^z te effundes super omnem escam. Tria sunt enim que beatuz
vitam hominis faciunt. s. victus tenuis / oga vilis / z mensa sine
arte. q^z vsitatum z frequens conuiuium generat fastidium. z sani
tatem extirpat. epulentiā non mercatur z attrahit infamiam. dam
num parat: libidinem prouocat. Dicit enim ysidorus. Ubicūq^z sa
curitas: sibi dominatur libido. Et galienus dicit. cibozuz cupiscē
cie anime sunt detrimenta q^z quanto magis impletur venier: tan
to magis anima mīozatur. vel **C**onuiuia. i. comede. ita q^d sit obuz
et est antiqua grāmatica. quia antiquitus dicebatur. cōuiuio. as.
Sed modo dicitur conuiuoz. aris. vnde. Sume cibuz modice: mō
dico natura fouetur. Sic corpus refice: ne mens tetuna grauetur
vnde hiero^o. Modicus cibus et temperatus corpori et anime est
vtilis. vnde infra. Morbi nāq^z mali causa est quecunq^z voluptas
CUino te tempera. **I** id est modice viere vino. quia in illo luxuria
vt febris in anguilla est. Ebrietas enim mentis inducit epilium: et

Lingosus

Veneris incitat incentiuuz. per quā menti quedam obliuio sui ge-
 neratur. et superfluoꝝum potuuz indulgentia. Vnde in alexand.
 Rixasq; z bella moueri imperat z suadet rationis vile sepulchru
 Ebrietas. vnde salomon. Vinum z mulieres apostare faciunt sa-
 pientes. z arguunt senatores. vel fiat spallage. vino te tempera
 id est a mixtione aque. Pugna pro patria .i. pro legibus z cō-
 suetudinibus z libertate patrie conseruandis. vel pugna pro pa-
 tria .i. ab insultibus inimicorum eam defendendo. quia mori pro
 patria dulce est. z patrie impendere vitam vel curam. Vel morali-
 ter pugna pro patria .i. pro celesti regno. Regnum enim celeste
 per bona merita debemus acquirere. Nec enim terrena habitatio
 non est nostra habitatio: sed locus nostri exilij z peregrinationis
 nostre. quia nō sumus ciues: sed aduene. conuersatio enim nostra
 est in celis. vnde paulus. Non habemus hic certam mansionem
 sed vitam futuram inquiramus zc. Quod satis est dormi .i. sen-
 sus est. Qd sufficiens est tibi dormi. non quantum ad naturā cor-
 poris: sed plus vigiles q̄ dormies. ita q̄ plus ad salutem anime.
 q̄ ad corporis voluptatē. Sopor enim nutrit pigriciam. et animi
 toporem siue accidias. Et est accidia defidiosus animi corporis ho-
 minem quemlibet a bono cepto faciens reslire. vnde dicitur quod
 satis est dormi .i. sufficienter ne piger efficiaris. Vnde dicit scrip-
 tura de pigro. Sicut ostium versatur in cardine suo: ita piger in
 lecto suo. vnde versus. Non dantur legni celestis premia regni.
 Illis ingeris/ quomuz nunc facta sequeris. ¶ Nil temere crederis .i.
 id est audita ne crederis ante q̄ probes illa. quia ille est maledictus
 qui credit omnem spiritum. Nam credere quandoq; regit accusa-
 tiuum sine prepositione. vt demones credunt/ scz qd est. z tūc no-
 tat informatam qualitatem. vnde iacobus in epistola. Ecce dmo-
 nes credunt z contremiscunt. Quandoq; daturum. vt credo tibi/
 id est scio q̄ tu es verax. Quandoq; accusatiuum eum prepositio
 ne. vt credo in deum et ita ibi notat inherentiā dei. vel certitudi-
 nem rei. vnde apostolus. Scio eui credidi. i. certus sum. Quādoq;
 notat responſionem cerni non in futuro. et hoc modo respondet
 patrimus pro puero dicendo credo. Quandoq; notat fidem ope-
 ratam per dilectionem. vnde in euangelio. Qui crediderit z bap-
 tatus fuerit: saluus erit. vnde. Credo deo/ vel crede deuz. plus cre-
 dere dico. Si credis in eum: q̄ vel ei/ vel enim. ¶ Tunc consule .i.
 Nec vox iure potest esse aduerbium. vnde sensus est. i. tuum cōsi-
 lium da qd sit securum z honestum. Vel sunt due dictiones tu te
 consule .i. consule primo cōscientiam tuā: si vis aliquid facere/ z

ingeris

tuam rationem discernendo et deliberando quid utile sit et honestum vel tunc consule. s. i. preter tuam non aliquid incipies quod non possis perficere vel finire. vnde infra. Quod potes id tempta et
Meretricem fuge. s. i. accessum meretricis et locum in quo habitat: quia fornicatores et adulteros iudicabit deus. id est in iudicio condemnabit. vnde salomō. Longe fac vias tuas a meretrice. quia dicit hic. Meretrix est profunda cauea. puteus agri. alienorum infideliarum in via. et quasi leo qui cum viderit thaurōs eos interficit. Et alibi dicit hiero. Securus est mulierem non audire. securus non videre: securissimum non tangere. quia inflamat dum auditur. inueniat dum videtur. polluit dum tangitur. dicit ergo longe fac vias tuas a meretrice. primo propter eius immundiciam. quia lues est corporis et anime detrimentus. vnde illud. Balnea cornici quid profunt quid meretricis. Nec meretrix munda nec cornix alba fit vnda. Item longe fac vias tuas a meretrice propter eius cupiditatem. quia pro rebus suis seruit et non amore tui. iuxta illud. Tarda quisquis amat sua non se credat amari. Vel longe. id est propter eius infidelitates. iuxta illud. Non est in speculo res quam speculamur in illo. Sic patet et non est in muliere fides. Et alibi. Nonne vides quod parua fides est in muliere. Crede mihi: si credis et tu decipieris. Et alibi. femina fraus sathane. mala sero. non bona mane. vnde salomon. Fauus distillans labia meretricis. et nitidus oleo guttur eius. nouissima asit eius quasi absinthium sunt amara. Item longe fac et. propter causas quod plurimas. vnde versus In coitu sex damna luo. quia denarium do. Dumoremque bonus pro pro de corpore fundo. Appocopo vitam. studiū cum nomine per do. Offendogque deum triplici: sic sorde redundo. Dicitur autem meretrix a mereo. es. quod est fleo. es. quia dicit ovidius. Ut fletent oculos erudiere suos. Vel dicitur a mersu quod est vinum. et trico cas. Vel dicitur a mereo: mereris. quia precius libidinis meretur. Unde meretrix quasi merens stricte era. vel quia huius opinionem suam meretur quicquid potest tibi rapere. Libros lege sicut exerce studium. Dicit vero libros et non librum. quia vnus liber non sufficit ad instruendum aliquem virtutibus. Liber enim dicitur interior pars corticis. In cortice enim solebant antiquitus scribere ante usum pergamenti. Et inde dicitur liber in quo legitur et addiscitur. Unde versus. Liber id est baccus. vel vir sine compede natus. Estque liber codex. vel raptus ab arbore cortex. Puma. ber. faciunt genitiuo. brius secunda. Unde Isidorus. Qui vult cum deo semper esse. illum decet

6 dicta cordis et operis [precipue] & corpus, qz dignior est, vñ illud
 At precipue pars hec corpore maius habet scz animus, vnde illud
 Mentem ad diuina celestem traximus informare: et quasi quibus
 dam floribus exornare, vnde illud, Infere virtutes decisis sentib⁹
 orto. Purgato poterit fructificare rose. Et hec est bona. Septo sic
 quia pagani dubitant de deo: et forte aliquis laicus simplex et sa
 tuns possz dubitare. Preterea dixit auctor superius [itaqz deo sup
 plica] et non dixit. Posset filius suus querere, vel aliquis obscere:
 est ne vn⁹ de⁹ colēd⁹ tantū, vñ plures. Ad hoc respōdet sic auctor et
 dicit: q tu es certus tam ratione animi & cogitatione scripturaz
 q vnus solus deus est omnipotens benignus et misericors. prin
 cipium sine priori et incōmutabilis. Et [si] pro qz hoc est siquides
 vn⁹ de⁹ sicut ipse ait de seipso. Videte q ego suz deus et non ē de⁹
 preter me. et [hic] scz vnus deus tantus et talis [sit colendus] .i.
 venerandus cum gloria predicationis [tibi, t. a te/ non a brutis.
 [pura mente] .i. pura intentione/discreta humilitate consciencia
 te peccato non remordente [precipue] & plures dij illum qui est
 omnipotens [vt animus] .i. vt ratio [et carmina] .i. scripta [dicunt
 nobis] .i. affirmant et testantur. hec lectura similiter est bona. sed
 credo q quarta preualet omnibus zc, vnde versus. Lingua pa
 terna sonat: quod et sapientia donat. Exaudi fili mentisqz reponere
 cubili. Principio cultum domini tu dilige multam. Qua bene cul
 tur a fiet: mens crimine pura.

Plus vigila semper. ne somno dedit esto.
Nā diuturna qes: vicijs alimēta ministrat

Vigilare est equiuocum ad plura: proprie idem est q non dormi
 re. Item vigilare dicitur curas adhibere, vnde ait dñs. Vigilabo
 super populum meum zc. Et hic [plus vigila] similiter item vigi
 lare est sibi cauere, vnde in euangelio. Vigilate et caute: qz nesci
 tus qua hora fur veniet dicit dominus. Item vigilare est idem qd
 laborare. Unde dicitur de peccatore. Ipse ad sepulchra ducetur
 in congerie mortuorum, et vigilabit, .i. laborabit, dico ergo [plus
 vigila] & dormias, vel [plus] .i. multum, in bonis operibus [ne
 esto deditus somno] .i. pigricia vel segnicia, qz homo debet se ex
 ercere et laborare. Homo enim natus est ad laborandū sicut avis
 ad volandū, vnde illud. Qui non laborat nō manducet. Ne enī
 octoso, vnde dicit. Labores manuum tuarum qz manducabis.
 beatus es: et bene tibi erit. Et tobias. Pane tuo vescens: liber eris

vnde quidam. Hanc tuo ceteris vescere liber eris. Per somnum
 intellige pigriciam et torporem vicioꝝ: quibus quadam somno
 lentia sine violentia vincimur et torpemus, per vigiliam vero bona
 opera intelligimus, vnde beatus seruus ille quem cum venerit do
 minus inuenerit vigilantem in bonis operibus. Anſe dico vobis
 super omnia bona sua constitui eum [vigila] inq̃ plus q̃ dormi
 as [nam quies diuturna] .i. longa et diu durans. ministrat alime
 ta vicijs] .i. fomenta. longa enim quies facit hominem segnem et
 pigrum / et ad ea que agenda sunt deficientem / et impotentem. Dici
 tur autem diuturna a diu aduerbium temporis. Sed diuturna. na
 num. nomen mobile dicitur a die, vnde dicitur. Parca manus / la
 bor assiduus designat habere. Larga manus labor insolitus / de
 signat habere. Ne somno deditus esto] vñs supra. Quis satis est dor
 mi. Et dicitur deditus a dedo dedis quod est expono. is. et est verbus
 actiuum [vicijs] apponit fomenta. Nam sicut terra que non colli
 tur profert herbas vicioſas: ita corpus ociosum vicia generat et
 quando virtutibus non exercetur. et facilius a vicijs expugnatur
 vnde dicit hieronimus. Ociose menti maligni spiritus: prauas co
 gitationes inserunt. et si quiescat ab opere non quiescit a malis
 dilectione. vel plus vigila] sed in bonis operibus: ne te dyabolus
 inueniat ociosus. vnde versus. Ne timeas vane de somno surgere
 mane. Longa quies somni: vicio fit fames in omni.

Virtutē primaz esse puto cōpescere linguā Proximus ille deo: qui scit ratione tacere.

Sic docet autor excellentiam et summam virtutem esse retrahere
 a garrulitate. Modice enim loqui est summa prudentia / que est pri
 ma inter quatuor virtutes principales. et describitur sic virtus.
 Virtus est animi habitus. nature veneratio. morum pietas: cultus
 diuinitatis. honor hominis: eterne beatitudinis meritum. Aliter
 virtus describitur a philo. Virtus est bene constitute mentis ha
 bitus. vel virtus est viuere pro natura. et dicitur [Primam virtutem
 id est optimam. Primus enim quandoq; dicitur ratione ordinis.
 velle sedet primus ab abbate vel rege. Primus enim dicitur quā
 doq; ratione eternitatis: vt ego sum primus et nouissimus. Et quā
 doq; dicitur peroptimus: vt hic] Virtutem primaz] .i. peroptimā
 scilicet veram expositionem. lingua sic describitur. Lingua est proprie
 membrum in ore carneum. formans verbum. discernensq; sermo

nes. Vel lingua idem est q̄ falsa doctrina. vnde ait dñs ad iob de
 dyabolo. tunc. i. fide ligabis linguam eius. i. falsam doctrinā ei⁹.
 Vel lingua idem est q̄ similitudo. vnde spirit⁹ sanctus apparuit
 in diuersis linguis. i. in diuersorum ydiomatū similitudinibus.
 vnde loquebantur varijs linguis. Vel lingua idem est q̄ pena in
 flicta pro peccato lingue. Vnde anima diuitis loquebatur ad laz
 zarum vt refrigeret linguam eius. i. penas. O sibi virtutem primā
 esse pu. cōpe. linguam. i. per optimā excellentem bonam precipu
 am ⁊ principalem [compescere] .i. refrenare ⁊ sedare multiloquiū
 quia in multiloquio non deest peccatum. vnde dauid. Vir linguo
 sus non dirigetur in terra. Et idem. prohibe linguam tuam a ma
 lo. ⁊ labia tua ne loquantur dolum. vnde quidam. Qui scit frena
 re linguas: sensuq; domare. fortior est illo qui frangit viribus
 vrbes. vel [compescere linguam] q; inimū loqui nocet. vnde. Ossa
 terit lingua: careat licet ossibus illa. Litis lingua parens: os te
 rit: osse carens. Et ideo vide quando loqueris: q̄ illud sit bonum
 ⁊ honestum q̄ dices: ne inde possit damnum euenire. vnde orati⁹
 Quid de quoq; viro ⁊ cui dicas ipse videto. Punctatoꝝ fugio:
 nam garrulus idem est. Dec retinent patule cōmissa fideliter au
 res. Et semel emissum non est reuocabile verbum. vnde illud. Om
 nis homo/quaecunq; domo/qua sede moratur. Prouideat quādo
 taceat: vel quando loquatur. [proximus ille deo est] .i. vicinus
 ⁊ dilectus a deo est [qui scit ratione tacere] .i. s̄p̄ rationem. quasi
 diceret qui quandoq; scit tacere ⁊ quandoq; loqui. per hoc vidēs
 q̄ tacere est malum: si necesse sit dicere veritatem ne quis infame
 tur. vnde dauid. Pone dñe ori meo custodiam. Et salomon. Tem
 pus est loquendi ⁊ tempus tacendi. quia sicut ostium quandoq;
 aperitur. ⁊ quandoq; clauditur: ita hominis os debet claudi tem
 pore. ⁊ ad tempus apertū. vnde ysidorus. Tempore congruo lo
 quere: ⁊ tempore congruo retine. q; breuem sermonem facit scien
 tia: multum loqui est stulticia. vnde dicit hieronimus. Silentium
 est signum sapientie: loquacitas autem signum stulticie. Et taci
 bus. Ille perfectus est: qui regit linguam suam. vnde quidā. Tē
 pore multiloquam locus est cōpescere linguā. Si potes: exingue
 viciose crimina lingue. Alibi. Si cupias pacem: linguā compesce
 loquacem. Cum ratione sile: dominum si queris adire.

**Sperne repugnando tibi tu cōtrarius esse
 Conueniet nulli: qui secum desidet ipse.**

In hoc loco catho intruit filium suum ne sit inconstans vel dup-
 plex quia dicit iacobus. Qui duplex est animo: inconstans est in
 omnibus vijs suis. homo inconstans dicitur qui modo vult vnū
 modo aliud: sicut faciunt pueri. sed in pueris non est vitium. **U**
 inconstans dicitur ille qui modo petit vnum cibum/ & modo aliū
 sicut gulosi faciunt. **U**el inconstans dicitur ille qui habet vnum
 in corde/ & aliud in ore: sicut falsi ypocrite. vnde quidam. Quilibet
 ypocrita/ spectetenus est heremita. **M**ente tamen tacita: latet an-
 guis habens aconita. **U**el inconstans dicitur ille qui modo dicit
 vnum modo aliud: sicut garrulosi. & omnis talis inconstantia est
 vitanda. **U**nde construe sic [Sperne]. i. noli esse [contrarius tibi]
 id est contra te ipsum [repugnando] vel aliter [sperne repugnans
 do]. i. intendendo & contradicendo inconstantie mentis tue [esse cō-
 trarius tibi]. i. ne contradicas sententiae a te prolatae: ita q̄ modo
 velis aliud: & postea nolis econuerso & supradictis modis. q; cō-
 uenit nulli [qui] desideret. i. discordat secum. qui enim discordat secū
 non potest conuenire alijs. q; qui sibi nequā ē: cui bonus est. q. d.
 nulli. vnde. Qui sibi non parcat: tibi vel mihi quomodo parcat.
Alibi. Qui sua divulgat: mea vel tua quō celat. & alibi. In tota
 vita/ discors tibi vivere vita. Nulli se iungit/ sua quam discordia
 pungit [sperne] & c.

**Si vitā inspicias hominū: si deniq; mores
 Lū culpes alios: nemo sine crimine viuūt.**

Istud preceptum precipue pertinet ad prelatos qui aliorum
 extirpant vicia: licet sint penitus viciosi. & alios condemnant in
 ventilibus vicijs: licet ipsi sint in mortalibus et etiam inuolu-
 ti. vnde salomon. **M**aledictus qui vidit festucam in oculo alteri-
 us/ vel in oculo fratris sui: in suo autem trabem non videt. vnde
 in auroza. **T**ollere festucam si vis de fratris oculo. **Q**ue pri^o ex-
 turbat lumina tolle trabem. & alibi. Qui vult alterius oculorum
 tergere labem. **D**e proprijs cicius eruat ante trabem. vnde dicit.
 [Si inspicias]. i. in scripturis diligenter. & dicit notabiliter in ipsi-
 cias. i. intus in animo tuo [vitam hominum]. i. vitam humanam:
 et [si inspicias deniq;]. i. ad vltimum [mores hominum]. i. huma-
 nas actiones & qualitates [cum culpes alios]. i. reprehendas de
 peccatis [nemo sine crimine viuūt]. i. saltes sine crimine veniali. q. d.
 hoc scias q̄ nemo viuūt sine crimine. nec etiam in fans vnus diei
 cuius vita est super terram. habet enim originale peccatum ꝑc̄c̄ito

4 huius cum det tibi pauper amicus zel. et sic est sensus quere pauca
 tit conuulso. i. si sis inuitatus ad paruū prandiuꝝ modico sis
 contentus. qz vt dicit salomon. Melius est vocari ad elemosinam
 cum gaudio: q̄ ad vitulum saginatum cum odio. Et alibi dicit sa
 lomon. Melior est buccella sicca cum gaudio sumpta: q̄ domus
 plena victims cum iurgio zel. ¶ Parentes patienter vince. i. pa
 trem z matrem si sint irati contra te: qz eis sustinendum est. Nam
 vidua est virtus: quā non patientia firmat. Et alibi. Virtutes ani
 mi patientia dirigit omnes. vnde infra. Verbera cum tuleris zel.
 vnde alibi. Nobile vincēdi genus est patientia virtus zel. vel pa
 rentes. i. obedētes tibi. q. d. sis benignior erga humiles: q̄ erga
 rebelles. vnde in alexandro. Non minus est postq̄ cepit miserabi
 lis esse. parcere cum franco: q̄ frangere posse rebellem. ¶ Beneficij
 accepti memor esto. ¶ Ne dicaris ingratus. gratitudinem enim des
 cet obseruare: z habere in memoriam qđ datum est tibi. z retribu
 enduꝝ in tempore oportuno. qz de ingrato dicitur illud opprobri
 um. Istus aro. lateremqz lauo: dum seruo prauo. vnde seneca.
 Beneficij accepti ne obliuiscaris. qz munera sumpta ligant. ¶ Mi
 nime iudica. i. raro. vel minime pro non. i. noli iudicare: id est
 quasi inuitus iudica. Et si ita acciderit q̄ iudices iudica equum:
 ne iudicaris a deo. quia scriptum est. Quo iudicio iudicaueritis:
 iudicabimini. vel minime iudica. i. non aliquem condemna. Judi
 care enim ponitur pro condemnare. Unde nolite iudicare: z non
 iudicabimini. Qui enim iudicat dñs ē. ¶ Illud stude agere qđ iustus
 est. i. non aliud vt in ieiunijs: z bonis operibus. Et nota q̄ nūq̄
 sine elemosinis perfectum est ieiunium. Sed cum fit cum elemosi
 nis z orationibus: tunc transit ad celum: z ad curas dei peruenit
 Item ieiunia sunt forma tela aduersus luxurias carnis. Caro enim
 per abstinentiam vincitur. vnde illud. Luxuriat raro: non bene
 pasta caro. vel stude zel. i. qđ iuri consonum est z honestum. s.
 dilectionem dei z proximi conseruare: z in hoc stude z fige cor tuū
 z voluntatem tuam firma. z sic opus tuū expende. qz in his duo
 bus vt testatur veritas euangelica: tota lex pendet. z ita docet su
 gere omnem iniuriam. z veritati z iusticie adherere. Illud idēz per
 mandatum subsequens confirmatur: qđ est tale. Libenter amo
 rem ferto. erga deum z proximum/amicum z etiam inimicum. vñ
 in euangelio dicitur. Diligite inimicos vestros. Cū paulus. vita
 est amor: ergo mors est odium. vnde Libenter amores ferto. i. libē
 ti animo/ ex affectu cordis: z in caritate non ficta: ama illum a qđ
 amaris. Quia dicit beatus augustinus. Qui amat rem non ama

tam: seipsum et amorem suum perdit. vel sic [fero] id est patere
 [libenter] id est libenti animo [amorem] id est si in amore sit
 alicuius qui placet tibi: illum patere. Juxta illud. Si quis amat/
 quod amare iuvat: feliciter ardet. Saudeat et vento/ nauiget ille
 suo.

S i de⁹ ē anim⁹ nobis vt carnūna dicūt
 Hic tibi p̄cipue sit pura mēte colēd⁹

finita parte prohibenti in qua auctor tetigit causā incepti operis
 et huius libri materiam sub breuiloquio profance compilauit: hic
 aggreditur auctor partem executiuam/vel tractatum quod idem ē
 In quo eandem materiam quam promissu profance: exequitur sibi
 lo metrico. et propter utilitatem/delectationem/et ornatum: vt cō
 mendetur memone firmior. Possumus ergo subtiliter intueri q̄
 auctor iste poetarum bene scribentium sequens vestigia: tria facit
 proponit vbi dicit [Cum aminduerem] Inuocat vbi dicit [Nūc
 te fili carissime] Narrat vbi dicit [si deus est animus] Sed ad
 maiorem rei euidentiā preponendum est q̄ philosophia diuidit̄
 tur in tres partes. s. physicam/logicā/et ethicā. In physica dis
 putatur de rerū natura. nam physica grece natura latine: inde phi
 sica quasi sciencia naturalis. In logica de speciali creatura. quia
 logica sciencia naturalis dicitur. In ethica vero tractatur de vir
 tutibus/et moribus animi: que animam deo copulant: et temporā
 lem vitam cuiuslibet hominis ordinant/et adōant. Iam autem
 moralitatem sequitur auctor iste in hoc tractatu. qui diuiditur in
 quatuor distinctiones/que ibi incipiunt satis patet. et quilibet di
 stinctio per distigia dislinguitur. quia in duobus versibus semper
 vna sententia vel vnum mandatum ethicum copulatur. Distigū
 enī dicitur a dya q̄ est duo: et stigos q̄ est versus: quasi per du
 os versus distinctum: quia quod in primo versu ponit. in secūdo
 certificat et explanat. Dic ergo incipit prima distinctio in eundē pri
 ma distinctio tractat auctor de cultu diuino inuitans filijs suis
 et omnes alios ad diuinum cultum: nec in merito. Quia deus sors
 est siue principium omnium bonorum. in quo/et a quo/ et per que
 omnia bona: et sine quo: nullum bonum. Ideo hanc primam ethi
 cam: ad honorem suū principis et ad instructiōem omnium pō
 nit. concordans cum theologicis scripturis que ad salutem perti
 nent et de moribus instruunt. s. cum moysē in decalogo. vbi dat

primum mandatum de cultu diuino dicens. Diliges deum tuum
 ex toto corde tuo et ex tota anima tua etc]. Concordans inq[ue] est da
 uid in psalterio: qui dicit. Incitum sapientie timor domini. Luz be
 ato bernardo vbi dicit. Unum magistrum habemus in celis: que
 semel vidisse totum est didicisse. Et cum salomone concordat etia[m]
 in proverbijs qui dicit circa principium. Timor domini est prin
 cipium sapientie etc]. Sicut enim salomon fuit sapiens: ita catho
 sapiens fuisse dicitur. Catho enim grece: latine sapiens dicitur v[el]
 callidus. quia catho ille fuit sapiens et ingeniosus. dicit ergo sic.
 [Si deus est animus etc].] Dic incipit liber primus cathonis:
 bene dicit primus. quia sequitur secundus. Sunt enim quatuor
 libelli. Et nota q[uod] hec dictio animus plura significat. Unde in
 equiuocis versus. Est animus ratio. sapientia. vita. voluntas. Sit
 virtus anima. spes dispositio cura. Impetus. ingeniu[m]. proponit
 consulit audet. Cogitat excusat. preconcepit esse futura. redde sine
 gula singulis. Dicit ergo] Si deus est animus] tibi versus. multis
 modis possunt legi. Et primo sic s[ecundu]m antiquos. Qui vnum deum
 ignorant[es]/sapientem hominem videntes in maximam reueren
 tiam animam suam in sciencia et virtutibus ornatam pro deo ha
 bebant. in hac lege sic] Si animus tuus est deus.] vt
 pro sicut. sicut] carmina. id est scriptura poetica] dicunt. id est tra
 dunt. Juuenalis supple et lucani et alioru[m]. Unde iuuenalis. Nul
 lum numen obest si sit prudentia tecu[m]. Lucanus. Nullum iumē
 adest si sit prudentia longe] hic ergo. id est animus tuus] sit co
 lendus.] id est orandus virtutibus et sciencijs] tibi. id est a te
 pura mente. id est tota intentione. precipue. id est pre omnib[us] alijs
 vt habeatur a te pro deo. et vt ab alijs honoreris. Secundo et h[ic]
 ce sic: et forte melius: et legitur si pro quia. et ponitur causatiue
 et non dubitatie sic. Si pro quia. quia. animus. id est sapientia
 patris est deus. id est filius dei. vt carmina. sanctorum. dicunt no
 bis. Et nota q[uod] sicut dicunt theologi pater dicitur potentia fis
 lii. filius sapientia patris. spiritus sanctus vero bonitas et sa
 pientia vel potentia. et gratia viri[us]q[ue]. vnde. hic animus. id est
 hec sapientia scilicet filius dei. sit colendus. id est amandus et
 honorandus. tibi. id est a te. pura mente. id est pura mentis in
 tentione et deuotione. precipue. id est pre alijs omnibus rebus.
 Sed hec lectura est potius ethica q[uam] gram[m]atica. v[el] moralis. Ideo
 lege sic et forte melius. Si. pro quia. deus. id est pater et filius
 et spirit[us] sanctus. in quibus vna est diuinitas equalis gloria etc].
 Est colendus pura mente vt carmina dicunt] hic aduerbialiter

ponitur. s. in deo colendo sit animus. i. tota intentio tua [precipue
id est potius in deo colendo q̄ in aliqua re. Quarto sic et forte me
lius] si deus est [vel si pro quia. quia deus est cuius esse est eter
num immutabile et permanens. vnde dauid. Ip̄si peribūt tu autē
domine permanes et omnes sicut vestimentum veterescunt. Et ses
quitur in alio versu. Tu autē idē ipse es et anni tui nō deficiēt. i.
eternitas tua est indeficiens et impermutabilia] vt. pro sicut [ani
mus. i. ratio animi et intellectus] dicit. i. sentire facit et scire] nobis
non brutis. sed nobis in quibus ratio viget. et] vt. pro sicut. sicut
[carmina] philosophorū et sacre scripture et omnes alij libri in quibus
fit mentio de deo] dicunt. t. asserunt et declarant nobis] hic. i.
deus qui ubiq; intellectualiter demonstratur per omnem diuini
tatis sententiam et potentiam. et hoc pronomen hic est deriuatiuū
ad intellectum] sit colendus. i. amandus et venerandus] tibi. i. a te
[pura mente. i. pura et recta intentione et sine simulatione. qđ facti
unt ypocrite de quibus dicitur. Amen dico vobis: receperūt mer
cedem suam. Item. pura mente. i. mente non maculata et conscienci
cia non rempoderente de peccato. Quia dicit onidius. Non bene ce
lestes impia dextera colit. Et alibi. secundat ab aris. et dedit extre
ma gaudia nocte venus] precipue] q̄ alta creatura] animus et car.]
dicit. quia philosophi de natura omnium rerum terrestriū nature
precepta pro suorum industria animorum: animi rationem supra
lunarem globum superius exigebant: vt naturam rerum sup ce
lestium inuestigarent. quarū rerum natura sub tali inquisitione
comprehensa: vnam causam casualissimam a qua omnes creatu
re sunt create et habent suum esse. suum sentire. suū vegetari et su
um ratiocinari de necessitate probabant. s. deum illum quem inuo
cabant suum creatorem siue causam casualissimam omnium rerū
Et ideo dicit] animus et carnis] Item nota q̄ esse proprie conue
nit deo et deesse peccatori. Unde esse dicuntur que sine intentione
creantur: nec retractione minuuntur: nec veritate permutantur: sed
seipsa custodiunt. Et ideo bene dicit deus est et]. Et describitur vt
dicit bernardus sic. Deus est spera in circumscripibilis cuius cen
trum est ubiq; circumferentia vero nusq;. Et dicitur per epithimolo
giam. deus quasi dans eternam vitam solus. vel suis. et credo q̄
hec lectura vltima sit optima: et omnibus alijs preferēda. Quinto
sic] Si animus noster] vel si pro quia. q̄] deus est] i. diuinus. i. a
deo habet originem: vt carmina dicunt. Dicunt enim philosophi
q̄ corpus ex quatuor elementis contraximus: animā vero a deo.
] hic. i. animus sic] tibi colendus. i. a te] pura mente. i. cum minus

nascitur. vnde dauid. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum
 z in peccatis concepit me mater mea. quia multiplex est laqueus
 dyaboli: ideo miser homo cadit multipliciter in peccatū. Laqueus
 dyaboli est proprie laqueus quo aliquis ligatur/delectatione car
 nis. vnde dauid. Laqurus contritus est/z nos liberati sumus. Et
 laqueus est doctrina hereticorum. vnde dauid. Pluet super pecca
 tores laqueos/ignis sulphur zc]. Et laqueus idem est qđ fraud:
 vnde dauid. Narrauerunt vt absconderent laqueos. i. fraudes. et
 laqueus idem est qđ affectus terrenorum. vnde similiter dauid.
 In laqueo isto quem absconderunt comprehensus est pes eorum
 zc]. Et ideo cum tot sint laquei bene potest dicere [nemo sine cri
 mine uiuit [quia quis ingreditur sine macula/ z operetur iusticiā
 certe nullus. Unde versus. Quāuis cuncta notes que lustrant
 regna bootes. Vix reperire potes sine labe notes zc].

**Que nocitura tenes: quous sint cara relinq
 Utilitas opibus preponi tempore debet.**

Sicut seruientem nequā/qui non recipit correptionem. vel filiū
 prodigum et luxuriosum indiscipulabilem. relinque consortium
 prauū hominis: licet sit amicus tuus/vel de parentela. z super om
 nia diuitias huius mundi que nocent anime. quia dicitur in etiā
 gelio. Sicut impossibile est intrare cameluz per foramen acus: ita
 impossibile est diuitem intrare in regnum celorum. vnde quidam
 posse foramen acus citius transire camelum credo qđ valeat ho
 mo diues scandere celum. Vel postpone delicias carnis quas
 licet habeas pro caris: tamen nocent anime. Unde abstinete vos
 a carnalibus desiderijs zc]. Et in euangelio. Si oculus tuus scan
 dalizat te: proiec euz/z erue a te. q. d. relinque diuitias que nō pro
 sunt in die uitronis. et in hoc loco oculus pro qualibet re cara ac
 cipitur que nocere potest. z bene dicit [relinque nocitura quāuis
 sint cara [q] vtilitas zc]. Et notanduz qđ duplex est vtilitas. scilicet
 me z corporis. vnde [vtilitas anime supple] preponi debet opibz
 scilicet vtilitati corporis. quia caro concupiscit aduersus spirituz
 id est corpus aduersus animam z conuerso. vnde matheus. Ne
 mo potest domus seruire duobus. s. deo z māmone. et alibi. Vix
 placet ambobus: qui vult seruire duobus. vnde salomon. Meli
 est parum cum caritate: qđ multos fructus euz iniquitate. vñ qui
 dam. Dic bene se ditat: qui semper noxia vitat. Sic bene te dices
 vt semper noxia vitas. Nec sit ad optimum qđ noueris esse noci
 uum. Omne licet carum tibi qđ fore debet amaruz. Ecce nec retine

c .j.

ne sit tibi causa ruine etc]. [utilitas opib⁹ etc]. [Opis opem ab ope
denotat auxilium in singulari. In plurali vero diuicias vñ. Que
rit pauper opem: querit auarus opes. Tamen aliter apud oratiuū
Imploreat opēs hominis. i. auxilia. Ops opis est mater terre sꝫ
auctores. Opus opuntis est quoddam castrum. Ouidius. Patros
clus opunta reliquit. Opus indeclinabile idem est q̄ necesse. Vñ
opus est vt modis omnibus facias illud. vel quandoq; opus de
clinatur: tunc notat operationes sꝫ q̄ dicitur actualitur. iste fa
cit opus bonum: quandoq; illud q̄ venit ex operatione. vñ iob.
Operi manuum tuarū porrige dexteram. i. homini qui prouenit
ex operatione dei. Et alibi. et opera manuum tuarum sunt celi. Et
idem est q̄ genus operis. vnde in genesis dicitur de domino. Et
requirit ab omni opere q̄ patrarat etc]. i. ab omni genere operi].

Constans ⁊ lenis: vt res ex postulat esto. Temporib⁹ mores sapiēs sine crimine mutat

In hoc distigio inuitat nos auctor ad fortitudines que est in pro
speritate ⁊ in aduersitate eundem vultum habere. s. in prosperita
te non elatum: in aduersitate non depresso. i. in prosperitate non
nimis eleuari. ⁊ in aduersitate non nimis deprimi. Dicit ergo sic.
esto constans in aduersitate ne nimis deprimaris. quia constātia
est stabilitas animi fama. et in proposito perseverans. [lenis] in
prosperitate. ne nimis sis superbus ⁊ arrogans. vel [constans] in
iudicio. vel iudicando. lenis in paciēdo iudicium. vel inimicis
parcendo. vel reis ⁊ malis compatiendo. Et hoc satis designatur
in sacra pagina per leones ⁊ boues. qui depicti erant supra in tē
plo salomonis. q; nunq̄ erat ibi leo sicut boue. nec bos sine leone
q̄ signat q̄ homo debet esse lenis sicut bos: et seuerus sicut leo.
quia per leonem designatur seueritas. per bouem lenitas ⁊ man
suetudo. Et hoc precipue interest ad prelatos. quia debēt esse mā
sueti ⁊ lenes erga pacificos sibi subditos ⁊ bene disciplinabiles.
Et debent esse seueri erga incorrigibiles: vt apparet in baculo pa
storali. qui est acinus a parte inferiori: in signum correptionis er
ga rebelles. qui debent subpeditari. et curuus desuper in signum
humilitatis erga obedientes ⁊ benignos. [vt res ex postulat] poss
aliquis dicere. in dēcis sis constans aliquando. aliquando lenis
⁊ hoc est vicium mobilitatis animi. ad hoc respondet. vt res [id ē
ret vel temporis exigentia] ex postulat. vel res. i. utilitas et q̄ hoc
possis facere siue victo ostendit dicens. [sapiens mutat]. i. mores

zel. vnde versus. Quilibet etatem vri decet ad probitates. Prospero diura pati proprie proprium probitati. et alibi. Lenis et asper erit sapiens: vt res sua querit. Et moys vertet: sic q̄ nil crimine perdet.

**Nil temere vxori de seruis crede querenti.
Sepe eteniz mulier que coiux diligit odit.**

Vic docet catho filium suum z quemlibet ne credat semp vxori sue familiam accusanti. quia mulier odit sepe seruos mariti sui z accusat sine causa propter duo. primo si seruus sit fidelis et ip sa sit dissipatrix. secundo si ipsa sit adufera z ipse sit castus z fidelis domino suo et tunc imponit seruo falsa crimina et facit in domo sicut voluit vxor pharaoms que ioseph imerito accusauit. dicit enim scriptura. si sit seruus tibi fidelis: sit quasi anima tua. vnde dicit quidam sapiens de modo mulierum. Dec autem possumus scire que de superbia mulierum z auida laudis electione sentim⁹. Mulier quanto est infirmitate exterius z nature fragilitate interi us: semper aspirat malignis artibus. Mulier ne inueniatur quia lis sit: tota foras effunditur. z in aliena vita z iudicium detractoria loquacitate degressura. vnde. Sic volo: sic iubeo: sit pro ratio ne voluntas. verba sut mulieris accusantis seruos mariti sui. femina vult sudare seruos didicimqz iubeto. Ve tibi femineo quis quis es apte iugo. vnde Nil temere vxori temere. i. presumptuo se fatue vel stulte. sine causa. Unde hec temeritas. id est fatuitas. Et temerarius. a. um. i. fatuus. Item a temere dicitur hoc temeruz id est forte vinum. quia sepe facit hominem temere agere. Vel dicitur temetum quasi tenens mentem. vnde quidam. Diligimus temetum: quia reddit cor inquietum. Atqz facit letum quemqz frugat metum zel. Sepe etenim mulier zel. Mulier enim sic deseri bitur a secundo philosopho. Mulier est hominis confusio. insaturabilis bestia. continua sollicitudo. in deficientis pugna. quotidiana damnum. domus tempestatis. impedimentum viri. z continenti naufragium. vas adulteri. periculosum prelium. animal pessimum. grauissimuz pondus. aspis insauabilis. humani mancipium in pugna. Dicitur enim mulier quasi mulcens herum. s⁹ hoc corripit hanc fillabam. e. in obliquis sicut corripitur in hoc nomine herus. vnde quidam. Basiat armigerum femina propter herum. atqz versus. Nil temere credas vxori sepe querelas. nanqz dolos nouit: et quem tu diligis odit.

**Lūq; mones aliquē: nec sevelit ip̄e moneri
Si tibi sit carus: noli desistere ceptis.**

Aliud est preceptum. s. vt cum videamus aliquem amicum nostrū a vta veritatis deniare /z castigare cepimus: z se castigare noluerit: non ideo minus debemus castigare ipsum /sino semper in castigacionibus perseverare z instare. quia assidua correptione castigabitur: z sapiens efficietur. vnde. Sutta cauat lapidem /non vi: sed sepe cadendo. Et alibi. Consumitur anulus vsu. Unde illos quos amo castigo /z arguo: dicit dominus. vnde salomon. Multo ra sunt amici verbera diligentis: q̄ fraudulenta oscula blandientis. Idem. Corrige stultum: z habebis ipsius inimicum. Item si mones carum /quis sibi fiat amarum. Non tamen obstitēs /quin obba monendo ministros. vel **Lūq; mones** .i. corrigis /et castigas aliquem peccantem vel delinquentem / nec se velit ipse moneri / id est castigari. noli desistere ceptis.

**Contra verbosos noli contendere verbis
Sermo datur cūctis: animi sapiētia pauc̄**

[Contra verbosos etc]. .i. noli stultis z garrulis respondere: ne eis similis efficiaris. sed postq̄ stulticia z garrulitas exierit: respōde eis: vt eisdem sua insipientia z stultiloquium patefiat. vnde salomon. Non or̄ est hominis sapientis: qui separat se a contentiosis /nibus garrulorum. Idem. Noli respondere stulto iuxta stulticiaz suam: sed ostende ei vt se stulie locutum fuisse agnoscat. [Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis] quia non omnes loquētes sunt sapientes. Unde illud. Laudo q̄ vites: fili carissime lites. Multi sermonem retinent sed pauci rationes. Et ecce quare. quia [sermo datur] vnde salomon. Multi sermonem retinent: sed pauci animi rationem. i. benefac alijs ne sis anime tue inimicus. vnt̄ socrates. Sic alienum age negotium /ne tuuz obliuiscaris. z sic benefac quibusdā z nō omnib⁹ ne damnū vel paupertas te sequatur.

**Dilige sic alios: vt sis tibi carus amicus.
Sic bon⁹ esto boi: ne te mala dāna sequūt**

Aliud preceptum est. s. ne aliquem amicum: vt pro ipso periculū anime v̄l corporis incurram⁹. Et in mādato hoc inmisit q̄ debem⁹ diligere proximū. Quia in dilectione dei z proximi tota lex p̄dēt:

et prophete. Quia dicit Iſidorus. Ex toto corde non diligit deus
 qui hominem odit. Preterea ſecūdu est in lege. Dilige proximum
 tuum ſicut teipſum. Sed quia quidam ſunt qui neſcientes modū
 rebus imponere. ex aliorum dilectione: damna ⁊ periculuz anime
 conſequitur. vt pater ⁊ filius: ideo ponit moderantiam cuꝝ dicit
 [Sic bonus ⁊c]. Quasi diceret non vltra modum dilige. Diligere
 vero eſt motum caritatis in aliquem dirigere. Unde dilige dñm
 deum tuum ⁊c]. Diligere eſt bonum optare. Unde dilige proximi
 tuum ſicut teipſum. i. ad hoc quantum teipſum ſcꝝ ad vitam eter
 nam. Si enim maius bonū velles proximo tuo ꝥ tibi. eſſet magna
 ſtulticia. Si minus inuidia. Sed primo diligendus eſt deus. ſecū
 do propria anima. tertio anima proximi tui. quarto propius corꝝ
 pus. Et hec eſt caritas ordmata. Et ita diligimus vere: ſi vnicuiꝝ
 qđ ſuum eſt impendimus. Primo debemus deo religionem. Secū
 do parentibus ⁊ cognatis caritatem. Tertio maioribus reueren
 tiam. Quarto paribus auxiliū. Quinto minoribus doctrinam.
 Sexto cuiſlibet concordiam. Septimo extraneis amicitias. Octauo
 egris compacientiam. vnde Iſidorus. Amico tuo ita ſis bonus
 vt non noceas tibi. Item benefac alijs: ne ſis tibi inimicus. vel
 [Sic bonus eſto bonis ne tibi mala damna ſequantur]. ſcorꝝ
 quali diceret noli ita prodige amicis diſtribuere vt poſtea omni
 bus elapſis compellaris mendicare. quia dicit ſalomon. Melius
 eſt vt te reſpiciant filij tui ꝥ te reſpicere in manibus ſitorū. vnde
 ſocrates. Alienum ſic age negotium vt te non obliuiſcaris. Cum ſa
 pias ⁊c]. Eſto bonus caris ſic: ne tua damna ſequaris. Cum ſa
 pias iuſte. tu nullum dilige plus te. Alibi. Qui meliora videt. ⁊ de
 teriora ſibi det. Vltio dignam dei. lumina tollat ei. et abbi. Proſu
 ce ſic alijs vt tibi carus: ⁊ ipſis ⁊c].

**Rumores fugere incipias nou⁹ auctoz hñi
 Nam nulli tacuiſſe nocet. nocet eſſe locutū.**

[Rumores fuge ⁊c]. i. rumorū inueſtigaciones. vel nouas in
 uentiones ⁊ ficias. Quia rumor eſt ſermo ambiguus ab incerto
 auctore procreatus. cui malignitas fecit inicitium. fides autē adhi
 buit incrementum. Vel rumor eſt ſermo hominis in ore duplicat⁹
 vnde Iſidorus. Sermo vanus. mentis vane. iudexqꝝ vane cōſcꝝ
 encie eſt. Quia qualis ſermo oſtenditur: talis ⁊ animus approba
 tur ⁊c]. [ne incipias nouus auctoz haberi]. i. mendactorū augmē
 tator. Et dicitur auctoz ab augeo. eſ. et ſcribitur per. v. ⁊. c. id eſt

nugigerulus. qz nugigeruli de magnis matora loquuntur. vnde
oratius. Quid de quoqz viro z cui dicas ipse videto. Tu cuncta
tozem fugito: nāz garrulus idem zc. vel | nouus auctor | .i. rumo
rum inuentor. qz auctores vocamus artium inuentores, et dicit
[Rumo. fuge] z non immerito [nam] pro qz nocent nulli | .i. non
nocet alicui tacuisse vsqz ad tempus aptum | z nocent esse locutū
quasi diceret plures sunt quibus nocet suus loqui vel sua garru
litas: nulli vero nocet sua taciturnitas. vnde salomon. Sciens. i.
sapiens tacebit vsqz ad tempus. La sciū⁹ ho z imprudēs nō obser
uat ipus. vii. Odibilis ē deo qui procar est ad loquendum. qz vir
linguosus non dirigitur in terra. dicit dauid. et virus in multū ma
la capiēt i interitu. Preterea nocet corpori. qz ossa terit lingua zc |
vide supra | virtutem primam | Alii. Gracia magnatum ne scit ha
bere statum. Alij versus. Effuge rumores: simul z nouitatis amo
res. Nam stolidus meret q nō tacuisse noceret.

Rem tibi promissaz certā promittere noli
Rara fides ideo: qz multi multa loquūtur

Primo construe sic | noli promittere | alij | rem certam | .i. certe do
nec inuenias vel habeas eam. Rem dico tibi promissam ab aliq^o
Ille enim qui tibi promissit: potest te decipere / z ita potest falli ille
cui promissit: z poteris mendax z garrulus reputari. qz dixit qui
dam. Letificat multum grandis promissio stultum. vel | rem | id ē
spem. z debet sic legi | noli promittere certam spem | .i. rem de qua
credis habere certam spem vel certam rem speratam. Et loquitur
ēmphtice | promissam tibi | ab aliquo | vel spem promissam | .id ē
spem rei promisse certum noli expectare quasi certam z quasi cer
te habendam. quia | rara fides | .i. parua credulitas est in promissi
one. i. paucis creditur: quare | quia multi multa loquuntur | .i. pro
mittunt multa de quibus nulla aut parua persolunt vel persol
uere non possunt: vel etiam si possent nolunt. qz fallacias faciunt
ne alijs credatur. Salomon. Mendaces faciunt / vt vera dicenti
bus non credatur. vnde iacobus. fides sine operibus mortua est
sicut corpus sine spiritu mortuum est. vnde versus. Rem tibi pro
missam: nulli promiseris ipsam. Perdit nāqz fidem: sic multa lo
cutio pūdem.

Cū te quis laudat: iudex tuus esse memēto
Plus alijs de te q̄ tu tibi credere noli.

In hoc loco docet nos autor ne superbiamus propter mundam
 nam gloriam: cum sit vana umbratica et transitoria dicens [Cum
 te aliquis laudat] .i. glorificat et exaltat per laudes in presētia tua
 [memento esse tuus iudex] .i. redi ad conscientiam tuam: et ad tempus
 sum. iuueſtiga in corde tuo et considera si sis dignus illa laude vel
 talis quā ab aliis probaris. si es dignus: humilia te. si nō corrige
 te et emenda. Quia laudare est proprie aliquē pro magno facto com-
 mendare. Vel laudare idem est quod glorificare. vnde in psal. Lau-
 date pueri dominum. .i. glorificate. vel boni laudant non seipsos.
 sed alios virtute honestatis. Mali laudant se: et non alios: vicio
 inhonestatis. Mali similiter quandoque laudant homines vicio
 duplicatis. scilicet spe lucri temporalis et adulationis. vt ioculatores
 et garruli et a talibus cauendum est. quia fistula dulce est. vñ quis-
 dam cum laudaretur a quodam adulateore ait: noli vtrāque partē
 fallere scilicet te qui, falso me laudas et me cui adularis. vnde sub-
 iungit [Noli credere plus alijs de te. i. de statu tuo] et tu ipse. qui
 conscius es tibi. Et quod laus adulatores sit spernenda ostendit hie
 romimus dicens. Qui dedit hoc hodie: cras si volet auferet illud
 id est laudem falsam. vnde seneca. bonum est non laudari sed esse
 laudabilem. Si quis te laudat: nūquam te gloria fallat. Plus lauda-
 torum: quam tu tibi credere noli.

Officiū alterius: multis narrare memēto Atque alijs cum tu benefeceris: ipse sileto.

In hoc loco repetit autor quod superius dixerat. Mntum dicitur
 vnde dicitur [memento narrare multis] .i. alijs debes manifestare.
 Officiū alterius] .i. beneficium donum vel seruicium tibi ab ali
 quo impensum. nec accepti beneficii obliuiscaris. vel sis immemor
 et illi impetres beneficiū et fauorem quasi diceret beneficii accepti
 memor esto [Atque alijs etc.] quia omnis laus in ore proprio son-
 descit. vnde dicitur est. Si detur elemosina a manu dextra: igno-
 ret sinistra. et fidus. De bonis factis nō extollaris. et de bono
 opere non gloriaris. vnde gregorius. Per hec que gerimus. laudes
 exterius non queramus. Et alibi. Non extolle te a bono opere fa-
 ciendo. Vnde salomon. Non laudet te os tuum: sed alienum. et
 cum facias elemosinam noli publicare. Item dicitur. qui se collau-
 dat: stercore coronabitur etc. Alterius factum / sit verbis ampli-
 orum. Sed refras nulli: cum benefeceris vlli.

**Abulox cum facta senex/z dicta recenses
Fac tibi succurrant: iuuenis que fecerit ipse**

Construe sic | cum tu senex | .i. existens in senili etate. Senex enim dicitur per etimologiam: quasi se nesciens /z turbatus est. vlt̄ dicitur a senos qđ est sensus. Senex dicitur ille qui vixit per multos annos vel senex idem est qđ fatuus. vnde maledictus senex elementari⁹. et senex idem est qđ sapiens. vnde dauid. Iuuenes z virgines / senes cum iunioribus laudant nomen domini | recenses | .i. iudicas cōmemoras /z narras. solent enim senes facta fortia viciorū z ea que in iuuentute sua gesserant narrare | fac | .i. labora zc | .q. d. labora in iuuentute tua: vt habeas egregiam famam in senectute. z qđ alij referant vel tu ipse tuas referas probitates. vel sic | cum senex recenses | .i. iudicas culpas: et vicuperas aliquem iuuenem propter turpia facta vel dicta que facit in iuuetute | fac vt succurrant | .i. subueniant z ad memoriam deducas que tu fecisti existēs iuuenis: dicens contra te feci tale vitium z tale dum eras iuuenis ¶ ideo non debeo ita acriter condemnare. vel aliter | cum tu senex recenses fac | z dic multis qui extolluntur z ditantur per probitates. fac .i. labora ea | succurrant. .i. ipsa ferant | que tpe iuuenis feceris | Et est methaphora tracta a formica que laborat in estate: vt possit cessare in hyeme. Per estatem intelligitur seruos iuuentutis per hyemem vero fragilitas senectutis. vnde versus. Exemplum nobis prebet formica laboris. Transferum solitum: cōtingit ore cibum. Cum multos actus: referat facunda senectus. Seria fac iuuenis: que narret vita senilis.

**Ne cures si quis tacito sermone loquatur.
Consciis ipse sibi: de se putat omnia dici.**

Dic docet autor non esse curandum si aliqui loquuntur latāter ad inuicem. quia si viderent vultum tuum moueri z erubescere: d̄ aliquo habebunt te suspectus propter ruborem. iuxta illud ouidij O qđ difficile est crimē non perdere vultu. Et alibi. Vultu talis eris / qualia mente geris. Ita docet nos ne ad consiliū accedam⁹ nisi vocati simus. iuxta illud. Ante qđ voceris ad consiliū zc | . vnde dicit | Ne cures | Curare quandoq; dicitur curam et sollicitudinem habere. vnde noli curare de crastina die. quandoq; pro sanare. vnde medicus curat egrum. .i. sanat. vel curare idem est qđ purgare. vel curare idem est qđ familiā pascere. vnde habui

mus supra. familiam cura. i. pascere. unde [ne cures. i. ne sis curiosus vel sollicitus: vel ne oporteat te curare] si quis loquatur tanto sermone [qz sic daret suspicionem te esse malum conscientem] unde illud. Qui loquentes a seculat: de se aliquid suspicatur. vnde sequitur [Conscius ipse sibi etc]. I. i. qui est conscius alicuius erit minus: z qui habet malam conscientiam. qz conscius in mala significatione accipitur. Seneca. Nūq̄ securus est animus reus. Alij dicunt q̄ iste nominatus conscius non regitur: sed ponitur absolute: vt locum habet sequens relatio. vnde

Cum fueris felix que sunt aduersa cauetō

Nō eodē cursu respondēt vltima primis

Dic docet nos auctor vt cum felices fuerimus: caueamus ne per infortunium culpam nostram / paupertatem z miseriāz incurram⁹. Et dicitur felix a felix felicitas / qd̄ est herba que multas habet radices. a simili felix habet multos amicos. vnde omidius. Cum fueris felix: multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila: solus eris. vnde [cum fueris felix] i. iuuenis sanus. circūspectus et potens. vnde. felix quem faciunt aliena pericula cautum] cauetō ea que sunt aduersa [cum fueris felix. i. iuuenis diues. ne tantum expendas in iuuentute: q̄ oporteat te mendicare in senectute. vel cauetō] dum es san⁹: ne tale quid facias q̄ in morbum incurras vel] cauetō [ne vires tui corporis ita in nō vtilibus consumas q̄ deficias ante tempus. vnde quidam. Memento paupertatis in tēpore abundantie. z necessitatis in tēpore diuiciarum: qz] vltima id est vltimi euentus [non respondent primis] euentibus] eodem cursu. i. consimili cursu fortune. Quia omnia sunt hominū tenui pendencia filo. Et subito casu que valere ruunt. Unde versus fortunales tales sunt. Dignior elatus: descendo minorificatus. In firmis axe teroz: rursus ad astra feror. Vel aliter. Scando labor ego cum teroz alta rego. vnde. Ascendi in mis: nimum ruit actus in imis. z locus est grauis: est illa ruma leuis. vnde. Qui stat videat ne cadat. Gregorius. Cum omnis fortuna timenda sit: magis est timenda prospera q̄ aduersa. Nam hec erudit. s. aduersa prospera blandiendo transit. Uersus. Quisquis cautus erit felix aduersa cauebit. Si fortuna cadit. vix ultra prospera vadit] nō eodē etc] hec dictio eodē breuis ē cā metri / z ē ibi sistole. i. sillabe correptio

Cū dubia z fragilis sit nobis vita tributa

In mortē alteri⁹ spem tu tibi ponere uolī.

Dic docet nos ne confidamus in huius mundi vita: cum sit in-
 certa & instabilis, qz de die in diem ad mortem venimus. vnde. Ul-
 timus ad mortem: post omnia facta recursus. Alibi dicitur. Vita
 quid est hominis nisi resvallata ruinis. Est caro nostra cinis mo-
 do principium/modo finis. Alibi. Est nostre sortis: transire per
 ostia mortis. Est grane transire: qz trāsitus absqz redire. Et bene
 dicit dubia, qz nihil est certius morte. et nihil incertius hora mor-
 tis. Et bene dicit fragilis, qz homo in ictu moritur. vnde iob. Dies
 mei velocius transferunt q̄ a terente tela succiditur. Et idem. bre-
 ues dies hominis sunt. et thobi. Est hic vita breuis tenebrosa & c̄
 [In mortem alterius spem & c̄:] qz spes est propie expectatio ali-
 cuius boni/cuius aduentus ignoratur. vel id qd speratur: vt ego
 habui spem meam. i. rem quā sperabas. & spes idem est qd certitu-
 do vnde dauid. Caro mea requiescet in spe id est in certitudine. Et
 spes idem est qd deus. vnde. Spes mea ab vberibus matris mee:
 vnde [in mortem alteri⁹ spem] .i. expectationem & fiduciam. quia
 dicitur. Grande trahit horum: mortem querens aliorum. & tamen.
 filius ante diem patris incurrit in annos. breuis huius vite se-
 licitas. Dicit angustinus. Quid est vita vt dicit secundus philoso-
 phus. Vita est honoris leticia/miserorū mellicia: expectatio mor-
 tis. vnde. Cum subeat iuuenis funera morte senis. alij versus. Eū
 tibi secura mens sit de morte futura. Alterius mortem noli tibi po-
 nere sortem. et alibi. Longum trahit finem: qui mortem alteri⁹
 querit. vnde versus. Est cōmune mori: mors nulli parcat honorū.
 Omnia mors tollit: omnia morte cadunt. Mors sic diffinitur a se-
 cundo pho. Mors est eternus somnus. dissolutio corporis pauor
 diuitum. pauperum desiderium. incerta peregrinatio. hominis la-
 tro. somni pater. fuga vite. resolutio omnium. Unde mors per ethi-
 mologiam dicitur quasi meta omnium rerum sensibilibus. vel a
 mordendo dicitur.

Exiguum munus: cui det tibi paup amic⁹
Accipito placide plene: & laudare memēto

Dic docet nos aucto ne parū donum refutem⁹ ab amico pau-
 pere. imo debemus illud laudando benigne accipere & non con-
 derare quantitatem doni/imo amorem/officium dantis et bonaz
 voluntatem. vnde in thobia. Affectus piei: effectum non aspice
 quantum. Sed sicut ex quanti sedulitate datum. Alibi quidius.
 Doc facit vt venias: gratus quoqz pauper ad aras. Et placeat

teso non minus agna boue. vnde [Exiguū munus zc].] munus
dicitur proprie quicquid gratis largitur. Munus enim in diuite
graciam largitur laudem impereat, odium fuit, dominium oc-
cultat. vnde alexander. Munus enim mores confert zc. .i. recipi-
entium vero iudicium peruertit. vnde in eodem. Munus enim a
norma recti zc. hic dicitur recipiente vel de illo qui libenter acci-
pit. vnde salomon. Excensia z dona excecant oculos iudicium. vnd
dicit [Exiguū munus cum dei tibi pauper amicus zc]. Unde di-
citur amicus quasi animi custos. vel a cathena caritatis: eo q̄ a
moris cathena ligantur amici. Isidorus. Illa est vera amicitia; q̄
nihil querit de rebus amici nisi beniuolentiam zc. [Accipito pla-
cide zc]. Quia bona voluntas debet reputari pro facto. vnde gre-
gorius. Non est vacua manus a munere si archa cordis plena est
bona voluntate. Quidius. Super omnia vult^o accessore boni zc.
vnde versus. Munera dando vice sunt filia mater amice. Et illud
Munera sumpta ligant. Alij versus. Si quis forte velit qd̄ ami-
cus pauper habeat. Sumat corde bono: z huic laus addita dor-
no. et alibi. Est labor actiois: in dono causa valoris.

Infantem nudum cum te natura creauit. Paupertatis onus paciēter ferre memēto

Aliud documentum est: ne desperemus in paupertate: sed eam
benigno animo recipiamus vel patiamur. Unde sciendum est q̄
paupertas est proprie rerum temporalium vt hic [paupertas] on^o
vnde in esopo dicitur. Pauperies cum leta venit: iustissima res est
et alibi. Paupertas libera res est: et ideo paupertas est cum mag-
na patientia sustinenda. vnde dauid. Patientia pauperum nō pe-
nit in finem. vnde iob. Nudus egressus sum ex utero matris mee
z nudus reuertar in terram zc. vnde aug^o. Plus prodest paupe-
ri celum stellatum: q̄ diuitibus celum in aurum. Et dicitur pauper
quasi parum habens. vel quasi parum parans. Quid est pauper-
tas: sic enī describitur a secundo philosopho. Paupertas est do-
num dei. bonum odibile. possessio sine calumnia. mater sanitatis
curarum. remotio vel abiectio. sapientie imperatrix. negotiū sine
damno. donum sine cura zc. vnde. Cum sis inops nat^o quis q̄
nudu sq; creatus. Pauperiem grandem. vincat patientia tandem
vnde. Est virtus vidua quā nō patientia firmat. Patientia sic de-
scribitur. Patientia est animi rigor aduersus fortune verborum
asperitates equanimiter portans.

**Ne timeas illam: que vite est vltima finis.
Qui mortem metuit: qđ viuuit perdit idipm**

Aliud preceptum est. s. ne timeamus mortem. viuere enim & semper timere quasi mors est. Sed hoc preceptum nobis non est tutum quia semper timere mortem & habere ante oculos debemus: vt et cius mala relinquamus. iuxta salomonem dicentem. fili in omnibus operationibus tuis memorare nouissima vite tue: & in eternum non peccabis. vnde versus. Vtne carens vicio tanq̄ sis cras moriturus. Disce vacans studio quasi nunq̄ sis moriturus. Alij versus. Non agit illicite qui cogitat vltima vite. Nescit nemo moram mortis nec funeris horam. Propter predicta bonum est timere mortem in retractionem victorum & peccatorum. Sed aliter hic sumit scz s^o gentiles mundi famam & gloriam appetentes. qz aliter intelligunt. s^o illos sic dicitur. Ne timeas illam. i. mortem que est vltima finis vite. qz omnis caro humana ad nihilum redigetur: quia qui metuit mortem. i. timet et dolet: ideo q̄ mori se oporteat [perdit idipsum quod viuuit] id e gaudia vite humane/ tales dolorem ante oculos habendo. i. meditatio de morte. vnde dicit. Do nio quid eris. quid eges quando morieris. Premeditare bene: nihil tibi tene. Nil nisi terra sumus. & terra quid est nisi fumus. Et nihil est fumus nos nihil ergo sumus. s^o catholicos sic legit [Ne timeas illam] i. mortem. i. sis talis/ ita sanctificatus/ ita iustus tam fidelis tam perfectus: ne oporteat te timere mortem. id e corporis & anime dissolutionem. vt puta confidens de beneficijs precedentibus. Conscis enim reatus magis timent q̄ sanctificati. [que est vltima finis vite] iuxta illud. Mors vltima linea rerum: et alibi. Vltimus ad mortem post omnia facta recursus. Jsidor^o. Quotidie dies vltimus appropinquat/ & vitas nostram quotidie dies aufert. & merito quia [qui mortem metuit] i. qui talis est qui facit peccata/ propter que debeat timere eternam: qua iustus no moritur [perdit idipsum quod viuuit] in bonitate qz deus causa e zc] vel propter qđ viuuit. s. xpm. hic eni est vita credentium: sicut ipse dicit. Ego sum vita vite & veritas. Et alibi. Omnis qui viuuit et credit in me: non morietur in eternum. Dico tibi vere: si vis de morte timere. perdere tuqueris in te qđ habere videris. Et nota q̄ finis idem est qđ terminus/ consummatio/ mors: patria. vnde vsus Est finis patria/ mors consummatio meta. Sed in grecisino ponuntur alij versus scz. finis consumens/ & consummatio finis. Est primum finis/ quandoqz est actio finis. s^o Jsidorus finis dicit a fune

quia fines agrorum funiculis mensurantur. et est dubij generis.
Dicitur ens hic vel hec finis. vnde. Margo dies cortex silex pan-
theraq; dāma. finis cum clunis.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus

Inculcare deū noli: sed teipsum coherce.

Dic docet nos autor ne desperemus accusando deum si alicui
seruierimus / z meritis nostris condignā remunerationem nō red-
diderit: nec ab eo officio retrahere nos debemus: vnde dicit [Si
nemo amicus] .i. nullus amicorum tuorum [respondet pro merit-
suis remunerando ea que digna sunt meritis tuis] noli inculcare
deum] .i. culpāre. i. noli litigium proumpere contra deum dicen-
do ille cui seruiui fecisset bona mihi: sed deus non permisit. ego
sum infelix. omnes ingratos inuenio et deus odit me z me perse-
quitur. et hoc faciunt quidam stulti [sed teipsum coherce] .i. ab hoc
retrahē. vel [coerece] .i. castiga te ne deum culpes vel inculses. Et
nota q̄ aliud est inculcare. aliud accusare. z est accusare alicui cri-
men imponere in consortio. dicendo q̄ nō debet testificare nec ac-
cusare. nec respondere. nec iudicare: q̄ infamis persona est. Incu-
lare vero idem est q̄ culpāre. vt hic [Inculcare deum noli] .i.
Inculcare est maiorum. accusare minorum. vnde. Inculso dominos/
accuso sepe minores. vnde dicit [Si tibi pro meritis ne. respon. a/
micus] Quid est amicus vt dicit phus. Amicus est desiderabile
nomen. non inuidenda possessio. refugium infelicitatis. miserie re-
leuatio. indeficiens quies. indefinens felicitas. si manet oblitus
meriti nec seruit amicus. Hinc non culpandus deus est sed tu re-
probandus. Nec reprobes xpm sed tu serui magis istum] .i.

Ne tibi quid desit: quesitis vttere parce.

Etq; qd est serues: semp tibi deesse putato

Dic docet nos autor viuere parce z non prodigaliter z observa-
re temperantiam in cibo z potu. vnde illud. Sume cibum modice
modico natura fauetur. dicens sic [vttere] z non abutere [quesitis
id est rebus acquisitis per laborem tuum / vel parentum tuorum
quorum es heres] parce] .i. modice [ne quid] .i. aliquid [desit tibi
id est deficiat: si prodigaliter expendas. vnde quidam. Magna pe-
nus / paruo spacio cōsumpta peribit. Et illud. Labitur epiguo qd
partum est tempore longo. Quidam enim insipientes ita prodiga-
liter res suas expendunt. q̄ non curant q̄ futuro / vel ad quē finē

deueniat vita eorum. Contra quos dicit boetius. Neq; eni quod
ante oculos situm est intantum sufficit rerum exitus. vnde seneca.
Liber z gilofus esse non potest. Et oratius. Seruiet eternum. qui
paruo nesciet vti. vnde versiculus. Tunc seruus vti qui paruo
nesciet vti. Seneca. fortuna vitrea est tunc cum splendet. vii. Nō
minor est virtus: q̄ querere parua tuere. Causa inest illis. hinc erit
artis opus. oratius. Plus est seruare paruum: q̄ quesisse nouum.
fructu Parcuis vteris questis quando frues. Et rem seruabis: quā sem
per abesse putabis &c. [Utq; qd̄ est serues] sensus talis ē vt par
ce vitas nō sis prodigus: sed obscure dicit. sic ergo construe. Di
co q̄ parce vitas | q; spio et. z ad hoc | vt seruiet tibi | .i. ad opus
tuum. s. illud qd̄ est. s. illud qd̄ possides. q. d. sis parcus. parc^o sibi
seruat res suas. Auarus vero nequa q̄: sed ad opus aliorum ser
uat | putato | ergo id | dcesse tibi semper | .i. deficere. qd̄ ē dicere nō
sis prodigus. prodigus eni putat res suas nō posse deficere.

Quod prestare potes: ne bis pmiseris vlli Ne sis ventosus: dū vis bonus ipse videri.

Dic docet nos autō evitare dilationes in dono: ne illud quod
amicis nostris dare possumus in presenti/promittamus nos da
turos in futuro: dicētes sicut multi dicūt. Uade cras. z post cras
reuerteris z habebis petītum. vnde dicit tullius. Lex doni siue be
neficij talis debet esse: q̄ dator statim debeat obliuisci: z capiens
debet esse memor accepti. Quia vir iustus data nunq̄ cogitat: sed
accipiens debet esse memor illius qui dedit: vt in aliquo tempore
reddere possit. vnde quidq;. Qui cito dat bis dat: qui tardat mu
nera vir dat. vnde alij versus. Vis dare: da subito: dandi modus
iste perito. Par erit munito: qui dabit absq; cito &c. et q; dare non
possumus nisi de liberalitate: videndum est quid sit liberalitas.
Liberalitas est virtus beneficiorum erogatorum: quā in effectu
benignitatis z beneficij docuimus permanere: quia tota hec virt^o
consistit in tribuendo. Sed multis modis dicitur stare liberalitas
Primo caue quando dabis ne sis durus ne fronte; obducas. ne
vultum auertas. nec occupationes fingas. Secundo caue dilatio
nem: q; dandum est cito. Unde ingratum est donum seu benefi
cium quod diu inter manus dantis hesit. vnde illud. Proximus est
neganti qui tarde dat. Tertio caue ne des ingratis/ lino grans: z
non multis precibus expectatis. Unde non grans tibi: qui non
cu; rogaret accepit. vnde thobias. Da cito da gratis &c. Quarto

caue ne donum obfit accipienti sicut dabat antrapaalus. vnde oratus. Antrapaalus cuiusq; nocere volebat. Vestimenta dabat piosa etc. Quanto caue ne beneficium sit maius tua facultate. In tali libertate consistit cupiditas recipiendi. et talis liberalitas non est bona. Salomon. Melius est non vouere quam post votum promissa non reddere. vnde verius. Dandi tolle moras. dando cito munus honoras. Munus dedecoras: imminendo moras etc. alij versus Graeca debetur pro munere: si cito detur. Et si tardetur: ingratus munus habetur. Hes. Vis non spondebis: quod mor prestare valebis. Ne similis ventosis: sed bonus esse memero. Et a libi. Plus valet hoc irbuo: quam irbuenda duo etc.

Qui simulat verbis: nec corde est fides amicorum

Tu quoque fac simile sic ars deluditur arte

[Qui simulat verbis etc.] .i. qui fingit vel figurat verbis adulationis se esse amicum tibi fidum nec siple est [fidus amicus corde] sed solūmodo verbo: et tales sunt infideles et fraudulenti et illu stras. Si inquit ita simulat aliquis se esse amicum tibi [Tu quoque fac simile] .i. finge te esse amicum sibi: cum non sis. vnde ovidius. Falsae fallentes etc. et sic [ars] illius. i. fraudis arte maligna progrediens [deluditur] .i. decipitur et repellitur [arte] .i. fraude tua vel arte simili. Dec enim est sententia secularis: teste salomone qui ait. Simulator ore decipit amicum suum: et ducit eum in spem bonam vnde. Qui mel in ore gerit: et me retro pungere querit. Cuius amicus etiam noli mihi sociam. Vel potest esse preceptum catholicum. et tunc sic lege [Qui simulat verbis] .i. qui simulatoris verbis reprehendit amicum fingendo se esse inimicum erga ipsum. et dicit se esse iratum propter vicium eius [nec corde est] scilicet iratus: ille enim qui talis est fidus amicus est. quia meliora sunt amici vera seuiens etc. Si inquit ita facit aliquis [Tu quoque fac simile] id est similiter castiga amicum tuum et reprehende verbis amaris et non corde. et sic ars] .i. illa mala operatio vel vicium [deluditur] id est repellitur [arte] .i. artificiali correptione. quia clauus clauo retunditur. i. amor seculi amore dei repellitur. Sicut qui tyrannum meretrici pmissi accipiet. Quid est amicus. desiderabile nomen. non inuidia possessio. refugium infelicitatis: miserie releuatio. indefectus quies. indefinens felicitas. Verba secundi philosophi sunt. Et dicitur amicus quasi animi custos. vel a cathena caritatis: eo quod amor cathena ligat et amicos. vnde Laudat adulator: sed non est verus amator. Tu quoque promedes: et ei sua dona rependes.

**Noli homines blādo nimio sermone pbare
Fistula dulce canit: volucrum duz decipit
auceps.**

[Noli homines zel.]sensit est [noli probare .].i. laudare nimium
homines in vota sua [blando sermone].i. adulatorie: qz blandus
sermo decipit homines quādoqz: et ne sis sicut fistula que aures
eorum qui eam audiunt delectat: z sibi ipsi non prodest. Un fistu-
la dicitur a phonos qđ est sonus: z stolos qđ est missio: quasi so-
nus missus [canit dulce].i. dulciter z suaviter resonat [dum au-
ceps].i. aues captens [decipit volucrum] dicitur autem volucris
a volando qz volat per aera. vel aliter.]noli probare nimium ho-
mines [quos inuēntes blādi loquos] blando sermone .].i. propter
sermonem blandum eorum: qz ipsi nimium per blandos sermōes
decipiunt credulos sicut fistula decipit volucres. et si tales vis
vitare: discite virtutem que dicitur cauctio per quas vicia vitamus
speciem virtutum prestantia. vnde Zsidorus. quedā vicia virtutū
speciem preferunt. vnde. Perniciosi suos scrutatores decipiunt:
qui se sub virtutis velamine regunt. vnde cicero. Mille sunt occul-
tationes insidiarū latent in similitudine officij. vnde versus. Qui
mel in ore gerit zel. z alibi. Sub facie tincta macie zel. Ouidius.
Impia sub dulci melle venena latent. Seneca. Dabet suum venes-
simū blanda oratio. vnb bernardus. Plus nocet lingua detracto-
ris: qz gladius persecutoris. Et salomon. Meliora sunt amici ver-
bera: qz inimici blandimēta. vnde versus. Non bene creduntur ni-
mium qui blāda loquuntur. Decipiuntur aues: qz cant^o sepe suaues.

**Luz tibi sunt nati/nec opes: tūc artib⁹ illos
Instrue. quo possint inopē defendere vitā**

Dic docet autor: quid debet homo facere oneratus familia cum
pauper sit. Instrue ergo sic cum nati .].i. filij [sunt tibi nec pro z
non] et opes [non sunt: ita qz sis pauper. nec habeas vnde pascas
illos] instrue illos artibus.]mechanicis vel liberalibus: qz artes
sunt vere diuicie et eterne: que non possunt amitti nisi in morte:
qz ars remanet per vitam zel. nisi per mortem. vnde. Ars est col-
lectio multorum preceptorum ad vnum finem tendentius. Ars
est omne illud qđ per opus: z per numerum: z per instrumentum
competentis artificis deducatur ad effectus. z dicitur ars ab artādo

qz artat nos regulis z sceptis [instrue inqz quo] [pro vt. vt] possint defendere [inopem vitam]. i. inopiam vite. Artes enim liberales repere sunt ad ignorantiam a parte anime relegandam. Mechhanice vero propter inopiam corporis subleuandam. vnde salomō Stulticia colligata est in corde puerorum. z virga discipline defu gabit eam zc. Instrue pupillos pauper si diligis illos. Ne pauis Pertati possint succumbere nati.

**Quod vile est carum: qd carū vile putato
Sic tibi nec cupid⁹ nec auar⁹ nosceris vlli**

• Primo lege sic. Si aliquis dederit tibi aliquid licet ille vel alij reputant illud esse vile [putato]. i. puta illud esse carum appreciā do z reseruando illud. z [quod carum est vile putato]. q. d. Si alij quis amicus petat a te qd carum est [putato]. i. reputa illud esse vile. z da ei libenter ac si esset vile. et sic [non nosceris cupi. tibi] [appreciando z retinendo qd vile est] nec nosceris auarus vlli [i. illi vel alicui danda qd carum est. Vel aliter talis est sensus. Si aliquis in tempore fertilitatis z superfluitatis aliquid bonū tibi dederit: abundanter illud debes reseruare z amare. In tempore vero egestatis cum alij tenent z reponunt abundanter largiaris: sicut fecit ioseph quando erat senescallus pharaonis: z ita amor rem mereberis z habebis. Edstrue ergo [putato]. i. crede illud qd vile est alijs: z ab alijs tibi abundanter quasi vile [esse carū tibi] [scz serua illud quasi esset carum. i. care appreciandum. z sic] non nosceris cupidus tibi [i. iudicio tui. Item] [putato qd est carum alijs] [supple in tempore egestatis] [esse vile tibi]. i. dato alijs quia si vile [et sic non nosceris auarus vlli]. i. nullus dicet te esse auarus: cuz cara in caro tempore largiaris. vel sic. quia prouidentia mater sapientie est. qz dicit boecius. Quod ante oculos sumi est intueri non sufficit: rerum exitus prudentia metitur. ideo] quod vile est [modo] [puta illud futurum esse carum / z retine / et cōserua ac si esset carum. vt subueniat tibi si necesse fuerit z alijs. vnde salomon. Demento paupertatis tempore abundante / z necessitati tempore diuictarum. et] [quod carum est] [modo] [putato illud futurum esse vile. et sic large expende ac si esset vile. z distribuas pauperibus z amicis z tamen cuz circū spectio. Est autē circū spectio] [Aug⁹] [contrarioz] [vicioz] [cautela. Effeci⁹] [autē] [hui⁹] [duntis] [est] [facultate] [sic] [seruare: q] [auaricie] [fuga] [dispensationez] [nō] [incurrat. et sic] [nō] [nosceris] [cupi. tibi]. i. d. cupiditate] [scientia] [tua] [nō] [remorabit]. i. ea q̄ vilis sūt: cara fore reputeris in futuro] [nec] [auar⁹] [vlli]. i.

d .j.

alij non habebat te pro auaro. Cuius cara largiatis. vel aliter pu-
tato illud qđ modo scs in hoc seculo est vile scilicet esse pauperem
esse carum apud deum. vnde in euange. Beati pauperes spiritu:
quoniam ipsorum est regnum celorum et putato illud qđ modo est carum
scs diuitem esse vile apud deum. vnde quidam vt iob testatur vic-
tues diues sanctificatur. Diuitis est raro sanctificata caro. et alibi. O
diues diues zel. fac bene dum viuas post mortem viuere si vis. Et
ideo si tu sis diues fac bene pauperibus. versus. Carum vile pus-
tes. rursus contraria mutes. Sic nec auarus eris: cupidus nec na-
te videris.

**Que culpate soles: ea tu ne feceris ipse.
Turpe est doctozicū culpa redarguit ipm**

Dic docet nos auctor ne arguamus aliquem de aliquo vicio. cū
possimus simili macula vel simili vicio reprehendi. qz prius ē mē-
dare se deinde alios. iuxta illud auroic. Tollere festucas si vis de
fratris oculo. Que prius exturbat lumina tolle trabem. qz talis
doctrina cederet nobis in dedecus: qđ ostendit per exemplum di-
cens Turpe est doctozicū non facere qđ decet. s. docere bonum z fa-
cere malum. qz proverbialiter dicitur non meretur discipulus er-
roris argui: si magister eius dilabitur in errorem. vñ paulus. Cur
predicas cum ipse furaris. Et gregorius. Cuius vita inhonesta ē:
necesse est vt eius predicatio contemnatur. idem. Monstruosa res
est manus remissa: z lingua maliloqua. vñ Isidorus. Qui bene do-
cet male viuunt. videtur bonum z malum coniungere: lucem tene-
bris promiscere: veritatem mendacio copulare. idem. Quod ore pre-
dicat opere impleat. z qđ p̄r verba docet: exēplo ostende. qz qui
non facit qđ predicat: ieiunus scribit qđ alius manducat. vñ paulus.
In omnibus te ipsum prebe bonorum exēplū operum. vñ quidam. Casti-
gans alios te castiga prius ipsum. vt castigatus sis castigare pa-
ratus. et alibi. Si culpate velis: culpabilis esse cauebis. Dogma
tuum sordet dum te tua culpa remordet.

**Qđ iustū ē petito: vel qđ videatur honestū
Nam stultū ē petere: qđ possit iure negari.**

Dic docet catho filium suum qualiter debeat petere dicens. Quod
iustū est petito. qz cuiuslibet peticio debet esse iusta: z habere mo-
dus scilicet possibilitatē eipa quo petitur. qz sicut curialitas ē in dono
ita curialitas in petitione esse debet. Curialitas est modus loquē-
di sine petendi quid: nō deuians ab honesto. Cū scđdū ē qz in pe-

titione quattuor sunt consideranda. scilicet honestas. possibilitas. iusticia. et necessitas. Donesta debet esse petito: vetaliquis non petat quod non debet vtiliter vel vroz proximi vel alterius in concubina. Iusta quod sufficit non vltra mensuram: vt si aliquis peteret ab alio medietate domus sue. possibilitis vt alter habeat possibilitatem dandi quod petitur et quod non grauetur. Necessaria vt quod necesse est queratur. Ciso de modo petendi videndum est quid sit honestum. Donestum est quod sua vi nos attrahit et sua dignitate nos allicit. vñ subiungit: Nam stultus est petere. scilicet. stulta petitio quod possit iure negari. scilicet. que non est iusta vel honesta. vnde salomon. Non erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes. vnde illud. Plura petens meritis/fraudatur iure petitio. alij vsus. Erige rem iustam si non cupis inde repulsas. Non est donandus quicquid sit iure negandum.

**Ignotum tibi tu noli preponere notis.
Cognita iudicio/constant incognita casu.**

Dic docet nos auctor ne iudicemus de ignotis: quia melius possumus iudicare de notis quam de ignotis. vnde dicitur. Cognita iudicio constant incognita casu. scilicet. euentu. quia de illo que ignoras non potes certe iudicare an sit bonus aut non. vnde. Cognita iam constant: rectius incognita profant. vel vt quidam voluit. Ignota tibi et cetera. scilicet. noli plus amare alienum quam proximum. vñ. Nunc prius alienos oneratis. Nam priuata sedent extranea casibus herent.

**Cum dubia incertis versetur vita periculis
Pro lucro tibi pone dies quicquidque laboras**

Cum dubia incertis. scilicet. cum vita hominis sit dubia. scilicet. caduca et in miseris inuoluta. in dubio enim spacio viuimus. vnde bernardus. Nascimur in merore: viuimus in labore/morimur in dolore vnde. Nil nece ceteris est nihil est incertius hora mortis. versetur id est mutetur. quia multotiens mutatur statim hominis de gaudio in tristitiam. de prosperitate in aduersitate. de sanitate in egritudine de quiete in laborem. Incertis periculis. scilicet. in dubijs periculis. Eue tibus enim dubijs agitur vita humana. vñ iob. Homo natus de mulere breui viuens tempore repletur multis miseris et cetera. vñ. Ludit tu humanis diuina potentia rebus: et quandoquidem vita humana periculosa est et caduca et etiam incerta. O homo quicquidque laboras id est laborare viuas. quia homo natus est ad laborandum sicut avis ad volandum. pone diem tibi pro lucro. scilicet vt quiescas

ne nimio labore deficias et in impotentiam membrorum incurras. qz qui caret altera reque durable non est. vel sic | cuz dubia | .i. incerta. qz futurū tēpus non est nobis certū | veretur in periculis | id est in periculis in quibus homo non cauens sibi cito cadit in paupertates. O hō | quicūqz laboras | .i. qui es in laborioso negocio | pone | .i. cōstitue | tibi dies pro lucro | .i. vt aliquid lueneris ne succūbas paupertati: z ne sis sicut vagi qui currūt tota die huc z illuc nullum inde lucrum reportātes. Vel aliter | pone diem pro lucro | .i. vitam huius diei pro lucro habeas z reputes z cū deo gratias reddas. vel | pone tibi pro lucro | .i. viue in bonis operibus. z sic lucrare diem eternū qui est deus gloriosus z sublimis. vnde dicitur. Unde superbit hō cur? conceptio culpa. Nasci pena. vita laborum. necesse mori. vñ seneca. Precedens dies est magister sequētis vñ illud. Oia sūt hoīm tenui pēdencia filo. Alij dicitur. Cū subitō sine spes sit tibi certa ruine. Pro magno lucro/mortalē viuere dico

Vincere cum possis interdum cede sodali.

Obsequio quoniā dulces retinētur amici

[Vincere cum possis etc]. .i. locus da. Sodales dicuntur a so. qd est simul z edo. es. quasi simul edentes in mensa. vñ dicitur differētie. Cōsortes coniungit amor. socios labor vnus. Cōmunis comites reddit via mensa sodales | cede | in q aliquando/non semper | cuz id est quis | possis vincere | .i. superare ipsum in qualibet rei serie | Obsequio quoniā dulces retinentur amici | vnde oratorius. Flectitur obsequio curuatus ob arbore ramus. frangens si etc. qz dulces amici z amicitia z veneratione/z assensu obsequi retinentur. Obsequiū est alicuius voluntatē sequi. vnde cicero dicit. Amicitiaz esse. f. idem velle/z idem nolle. vñ beatus philippus. Amicus est desiderabile nomen/homo vix apparēs/inuenienda possessio/ refugius infelicitatis/miserte temperator/ indeficiens quies/ et indeficiens felicitas. Vñ i proverbijs salomonis dicitur. Verbum dulce multiplicat amicos/z mitigat inimicos. Et sequitur ibidem. Amicus fidelis protectio fortis: qui aut inuenit ipsius inuenit thesaurus. Amico fidelis nulla est comparatio. Unde debemus ei parcere supplicatio nibus/z debellare rebelles. Vincere posse docet: vincere sepe nocet. Parcendum est animo miserabile vulnus habenti. Nobile vincendi genus est patientia vñ dicitur. Sepe pati prestat cui qui subtile exat. Nulla valet tū dicitur patientia quāti. alij dicitur. Cedas sepe pati quis possis superari. Doc ideo dico: qz sic eris apud amico

**Ne dubites cū magna petas: ipēdere pua
His eteniz rebus coniungit gracia caros**

Dic intendit catho instruere filium suum ne sit auarus/nec cuius p̄dus: sed potius liberalis in donando. curialis in petendo. Cū construe sic: ne dubitas] imo scias qđ est verum et qđ est malum tunc [impendere] per hoc enim es auarus cum tu] petas magna] et non vis dare parua: vnde cupiditas p̄ouenit. Sed ad euitādū cupiditatem doceo te vt des libentius q̄ petas] his eteniz rebus coniungit gracia caros] Vnde tu teneris apud omnes null⁹ apud te. Alterius sumis pocula: nemo tua. Vel tu redde vices: vel desine velle vocari. De decus est semper sumere: nilq; dare. Non capit optatum: qui non largitur amarus. vnde seneca. Iniusse petit qui dare nescit. Et vulgariter dicitur munera dādo vite sunt filia mater: amice. et alibi. Dono multiplici plures generantur amici. Des bes magna dare: cupies cum magna rogare. et alibi. Sepe solet doci fiunt per munus amici.

**Litem inferre caue: cū quo tibi grā iūcta ē
Ira odium generat: concordia nutrit amorē**

Dic docet nos catho vitare odium: et obseruare concordiam et agit de cautela et amicitia mixtum. de cautela cum dicit] Litem inferre caue] De amicitia cum dicit] cuius quo tibi gracia iuncta est] vel enucleat qđ procedit ex ira: nisi temperetur cum dicit] concordia nutrit amorem] Ira idem est qđ odium. sed s̄ q̄ quid differunt vnde illud. Ira recens furor est. odium manet ira vetusta. vnde Ira est repentina et inordinata animi cōmotio vel mutatio: ex qua p̄ouenit odium. Odium vero inueterata/doloris putredo ex corde trahens ordinem. vel odium est vetusta ira: semper de vltione cogitans. et ira est cōmotio sanguinis circa cor. vnde ouidi⁹. Eice procul lites et amare prelia lingue. Dulcibus et verbis/dulcis alēdus amor. vnde salomon. Vir iracundus pronocat rixas. qui paciens est mitigat suscitatas. Concordia est motus continens com patrios et amicos in idemptitate institutionum iuris et habitatis onis spontanee vincens. i. ligans. et dicit seneca. Nihil turpius ē. q̄ cum eo bellum gerere cum quo familiariter vixeris. Nihil similius est acibus demonum q̄ litigare. vnde versus. Semper deuites/cum caro ponere lites. Lis odium gignit. caros concordia stringit.

**Seruoꝝ ob culpã/cũ te dolor vrget i iram
Ipse tibi moderare tuus: vt parcere possis**

Dicinnitat nos catho ad modestiam. vnde dicit[ur] Seruoruz ob culpam etc. [Seruus dicitur multis modis. q: seruus est qui emittur de aliquo. z tunc dicitur de seruo. as. vnde infra. Cum seruos fueris proprios mercatus in vsus. Item seruus idem est q: famulus. vnde in euãgelio. Euge serue bone z fidelis etc.]. Item seruus est ille qui est irretitus peccato. vnde aposto. Qui facit peccatum seruus est peccati. Item puer ides est qd seruus qdũ est sub custodia. vnde apostolus. Puer qdũ e sub custodia nihil differt a seruo. vnde [Cum dolor vrget te in iram culpa seruoꝝum]. i. propter culpam seruoꝝum [ipse moderare]. i. impone modum ire tue [vt possis parcere tuis]. i. famulis. vnde scriptum est enim. Dumans est peccare z irasci. sed iram perficere dyabolicum est. vñ oratus Qui non moderatum ire affectum: volet esse dolor qd suaserit et mens. Item ira furor breuis est: vix iracundia trãsit. Seneca. Homo qui de homine est misericors meminit sui. vnde versus. Cum tibi seruoꝝum mouet iram culpa tuorum. Pectore sub mesto: tibi tu moderabilis esto.

**Quẽ supare potes: interdũ vincem ferẽdo
Maxima eteniz moꝝ e semp paciẽtia ñt9**

Dic inuitat nos autor ad paciẽtias. quia bonus est qui malos potest tollerare cuz paciẽtia que maxima est virtus. Omnes eniz alie virtutes a paciẽtia temperantur. Nam virtus vidua quam non paciẽtia firmat. et alibi dicitur. Nobile vincendi genus paciẽtia. vincit qui patitur: si vis vincere disce pati. virgilius. Virtutes animi paciẽtia dirigit omnes. Paciẽtia sic diffinitur. Paciẽtia est vis animi contumeliarum: z omnis aduersitatis impetus: cum tranquillitate sustinens: z in futuro vindictam non querens sed corde ignoscens.

**Lõserua potius que sunt parta in labore
Lũ labor in dãno e: crescit mortal egestas**

Dic docet nos autor q: cum maiori cura res labore acquisitas q: alias custodiamus us q: alias res non destruamus [Cuz labor in dãmno etc.]. i. cum admittimus z male dispensamus ea que labore acquisimus [crescit mortalis egestas]. i. multiplicatur ege

Itatis miseria ducens ad mortem. i. ad miseriam fere equivalentē
 mouem. Unde ecclesiasticus. Labor stultorum. i. amarior mundi
 affligit. Augustinus. Sine dolore non pereunt que cum labore ac
 quiruntur. vel mortalis. i. humana. q. d. cum pateris tuaruz res
 rum detrimentum quos cum labore acquisiisti. crescit mortalis
 egestas. id est amarior ē. Unde ploratur lacrimis amissa pecunia
 veris. z bene dico. conferua. qz non minor est virtus q̄ querere
 paris tueri. Alij versus. Plus conferuabis quecuqz labore para
 bis. Cum labor ipse perit: paupere sedere querit.

**Dapsilis interdum notis/et caris amicis.
 Cum fueris felix: semper tibi proxim⁹ esto**

*Magnificus. et libe
 ralis*

Ecce vltimum preceptum primi libri in quo docet nos precipue
 vt avaritiam fugiamus. vnde dicit. Esto dapsilis interdum. scilz
 quando erit tempus. quoniam duo sunt genera largorum. quoruz
 alij sunt dissipatores. alij sunt liberales. Dissipatores sunt illi qui
 cōmestationibus ebrietatibus muneribus meretricum histrionū
 z lenonum pecuniam suam expēdunt. Liberales sunt illi qui suis
 facultatibus capros redimunt. aut amicis in necessitatibus sub
 ueniunt. in primis est vitium prodigalitatē. in alijs virtus. scilz
 liberalitas beneficiorum erogatrix. vnde esto dapsilis interdum
 quando locus fuerit largiendo cum bonitate. notis z caris amicis
 id est illis quos noueris esse amicos tuos amando eos: vt eos
 iuues consilio foueas beneficio consuleris solatio. Cum fueris fe
 lix semper tibi proxim⁹ esto. i. precipue fac tibi bonū. multi enī
 diues sunt ita avari q̄ seipos agere patiuntur. dicit Hiero. aua
 ro deest tam id quod habet: q̄ id qd non habet. Ecclesiasti. auaro
 nihil scelestius et nihil nequius q̄ amare pecuniam qd prohibet
 noli tanq̄ reliquias pecuniam obseruare. vnde cum felix fueris
 id est sapiens. diues z abundans in bonis temporalibus. semper
 tibi proxim⁹ esto. i. primo consule tibi q̄ alijs. vnde seneca. Pre
 stabis amicis bona tua. z fide omnibus. vlt. semper tibi proxim⁹
 esto. i. precipue fac tibi bene de bonis tuis de tuo labore proprio
 acquisitis. facisqz sicut dicit Isidorus. Et mihi res. non me reb⁹
 submittere conor. qz sicut dicit Isidorus. q̄ si res tuas mediocri
 ter colas possides. si nimium possideris. quia imperat sui seruit
 funestas pecunia cuiq̄. Semper auarus eget etc. vnde dapsilis etc.
 Interdum notis tribuas: z suffice notis. Nec tibi carus eris: sem
 per dum diues haberis.

t elluris si forte velis cognoscere cultus
Virgiliuz legito: quod si mage nosse
laboras.

Herbaruz vires: macer tibi carminue dicet

Autos iste per diuersas partes opus suum distinguit: ne lectoribus fastidium generet post distinctionem primū libri. Die incipit se cunda distinctio huius operis in cuius principio nos docet/ quē doctorem quem preceptorem in bonis terrenis acquirendis debemus imitari. et inuitat filium suūz et omnes alios in persona filij sui ad diuersas sciencias. hoc autē duabus de causis vt sit sapiens et conspectus circa bona temporalia. Præterea vt anhelet possit enus ad diuina. Est enim duplex sciencia/ perfecta/ et imperfecta. Imperfecta sciencia est vt de terrenis. quia sapientia huius mundi stulticia est apud deum. Perfecta vero sciencia est de diuinis scz multa bona agere: et laudem mundi non querere. studēdo contra hoc que precepit deus sic vt quisquid boni homo fecit/ et seruum inuilem se existimet ante oculum diuine maiestatis. Imperfecta ergo sciencia versatur circa terrena. Et dicitur multi modis/ et hoc scz diuersas diuersorum sentencias. Dicebant enī quidam qd diuicie erant sūmum bonum in vita que maxime procedūt ex agricultura terre. Unde ad habendam illam scienciā inuitat filium suum ad audiendum hieorgica virgilij iuxta illorum opinio nem qui dicebant diuicias esse sūmum bonum in vita. Alij dicebant sanitatem corporis esse sūmum bonum in vita: ad quā habēdam inuitat nos ad legendum librum macri illius poete qui opus eius fuit inter philosophos. Alij vero dicebant famam vel gloriam secularem esse sūmum in vita et præ ceteris appetendam. ad quā habendam inuitat nos ad legendum lucanum qui tractauit de bellis/ per que gloria acquiritur secularis. Quorundam enim opinio erat qd voluptas corporis erat sūmum bonum/ et præ ceteris alijs appetenda. ad quā habendam inuitat nos ad legēdum Ouidium de arte. quia ibi tractat ouidius de amore/ per que voluptas hominis acquiritur. Sed qd aliquid de supradictis bonis non sit sūmum bonum manifestum est. quoniam omnia supradicta transitoria sunt et caduca. Sūmum autem bonum est deus qui incommutabilis est/ et nulla corruptio in eo potest esse. Creatura vero sua bonum est. sed non sūmum. qd commutabilis et corruptibilis est. vnde dauid. Ipse peribunt tu autem dñe permanes/ et

omnes sicut vestimentum veterascent. Dicit ergo catho q̄ huius
 modi preceptis que sunt de agricultura terre/vel huiusmodi non
 velimus indulgere sed sapientie. In hoc preceptoem se tribuit. et
 hoc est] Telluris si forte zel.]z bene dicit] forte] quia hic sunt do
 na fortune. vel forte respicit ad diuersitatem animorum hominū.
 q̄ enim quidam volunt non volunt alij. vnde est. Multe hominū
 species. z rerum discolor vsus. Velle suum cuiqz est. nec voto viui
 mur vno zel. alij ver sus. Terre culturas/ si tu cognoscere curas
 Ecce tibi maro describit nomine claro. Si magis herbarum natu
 ram discere carum. Verbaruz vires sit macer/ z inde requires. Et
 est differentia inter tell^r z terrā. vñ d̄ sus. Dumoz humū reddit zel.

Si romana cupis: z punica noscere bella.

Lucanum queras: qui martis prelia dicet

[Si romana cupis z punica] .i. africana. Africanū sunt populi
 quorum rex fuit hanibal qui multotiens romanos infestauit/ de
 quorum bello z romanorum lucanus tractauit. et dicitur lucan^o
 quasi luce carens per antifrasi: qz multum lucidus fuit. Vel d̄
 lucanus quasi canens lucem per antifrasi: reo q̄ obscure tracta
 uit] qui inartis prelia docet] Lucanus enī de bellis tractauit qui
 bus p̄est mars: vtpote deus belli. Et dicitur mars quasi mors.
 vel quasi mores vorans quia homines facit mori. vel] martis p̄
 lia. .i. romana. qz romani procefferunt a marte per remum z romu
 lum qui fuerunt filij martis z ilie. Lucanus vero descripsit bella
 que fuerūt inter iulium cesarem z magnum pompeyū/ qui duo
 fuerūt romani. ideo dicit] Si romana cupis z punica noscere bel
 la zel.] vnde ver sus. Aut si sudores belli cupis atqz labores. Lu
 canus dicit: qui martis prelia dicit.] prelia dicit] quia ipse luca
 nus de pluribus bellis tractare proposuit. qui preuentus morte
 non potuit. Et nota q̄ puni z penti idem populi sunt zel.

Si qd̄ amare libet/ v̄l discer̄ amare legēdo

Nationem petito: sin̄ autem cura tibi hec ē

Et sapiens viuas: audi que discere possis

Per que semotum vicijs deducitur eum.

Ergo ades: z que sit sapiētia disce legēdo

In hoc loco docet nos autos et dicit quod si aliquis putet voluptatem esse summum bonum/ouidius de arte amatoria legat ubi tractat de amore. Unde dictum est tibi. et lecto carmine doctus amet etc. [Sin autem] Dic docet quod de predictis non curemus. et si velimus sapientie adherere ipsius documenta audiamus/ sapientia perfecta est scilicet deum colere/ et huiusmodi mandata eius diligere veritates Vere enim beatus est qui recte credendo bene viuere/ et bene viuendo fidem custodit rectam [per que semotum]. q. d. audi per quecunq; etates deducuntur et a vicijs separantur. dicit ergo [Sin autem] pro sed/ et pro si/ et pro non. Sed si hec cura non est cura tibi scilicet de supradictis. i. esse agricola/ vel phisicus/ vel miles/ vel amator/ audi que discere etc. [et audi similiter ea per que eum est semotum a vicijs. Est autem eum continuus discursus temporum Sed ponitur pro etate et tempore. vel sic] Sin autem [pro sed/ et pro si] Sed si hec cura est tibi/ ut viuas sapiens/ audi que discere possis Alij versus. Si veneris mores inquiris/ et eius amores. Ouidius nouis qui carmen dicit amoris. Sed nunc quisquis erit/ sapiens qui viuere querit. Ad sit et addiscat/ vicijs ne vita faciscat [ergo ades] Inceptum est/ et est nature exhortantis. vel est illatum et premissis [ades]. i. adesio pro tempore. et est tibi apocopa decisio ditionis in fine remouetur. t. z. o. et ita remanet ades [et discere legendo que]. i. qualis [sapientia sit]. i. quod pertinet ad sapientiam audi et intellige vel ad hoc quod sis sapiens/ vel ad hoc quod aliquis sit sapiens per doctrinam tuam. Sapientia dicitur quandoq; a sapore. et tunc multis modis tenetur. Sapientia est iocunda dei cognitio. et sic sapientia dicitur quasi sapida scientia quia valde sapidus est deum cognoscere. vel sic. Sapientia est cognitio rerum naturalium et secularium. et sic dicitur a sapere quod est scire. vel sic. Sapientia est diuinorum et terrenorum siue humanorum quasi certa cognita et integra comprehensio. et huiusmodi hoc sapientia ita large sumitur quod quilibet scientia sapientia dicatur. Unde in libro sapientie. Omnis sapientia a deo est. Item sapientia dicitur comprehensio veritatis rerum que sunt. vnde boetius. Sapientia est comprehensio veritatis rerum que sunt et que in mutabilem insequuntur substantiam. ut decem predicamenta. Item sapientia sic describitur Sapientia est per causam altissimam/ verissima/ largissima/ certa quod cognitio. Sapientia idem est quod dei filius. Unde in libro sapientie. Sapientia edificauit sibi domum scilicet domum spiritus sancti. Unde in Isai. Et requiescet super eum spiritus sapientie et cetera. Sapientia idem est quod calliditas. vnde apostolus. Sapientia

hinc mundi stulticia est apud deum .i. calliditas. Sapientia idem est qđ scientia. vnde apostolus. Sapientiam loquimur inter perfectos .i. scientiam. Item sapientia idem est qđ angelica natura. vnde salomon. Primo enim creata est sapientia .i. angelica natura. vnde de quidam. Effectus sapientie est deum timere /z mandata eius seruare [legendo] vnde Iffidous. Lectio docet qđ caueas: multū proficies cum leges /si facias que legis. vnde versus. Ergo veni. propter sensum si queris habere.

**Si potes ignotis etiaz prodesse memento
Ut ilius regno meritis acquirere amicos.**

Ecce de illis que pertinent ad sapientiam. s. vt si possis benefacere benefacies notis /z ignotis. /z iungit rationem dicens [Ut ilius regno] .i. potestate. quia melius potes acquirere amicos meritis tuis qđ potestate. quia si exas a potestate contemnent te amici potestate acquisiti. meritis tuis nisi deficient. vel [regno] .i. diuicijs terrenis /que labuntur /z desiciunt: amici vero nunqđ. vel [regno] qđ regnare vel qđ terrenum regnum acquirere quia sine amicis labitur regnum terrenum. vnde salomon. fidelis amicus: protectio foris. qui autem inuenit cum inuenit thesaurum. Idem. Melior est amicus thesaurus in corde: qđ congregatio auri in archa. vnde versus. Prosis ignotis /z non tantūmodo notis. quare. Reus est mendicus: cui non est vllus amicus.

**Aditte archana dei / celūq; inquirere qđ sit
Cum sis mortalis: que sunt mortalia cura**

Dic ad monet nos auctor ne secreta celestia solliciti simus inquirere vel inuestigare: /z est preceptum ad sapientem pertinens / vel intendit monere filium a curiositate. Cum igitur curiositas sit vitium non magne utilitatis: nullus debet ei operam nimiam adhibere. Et sic curiositas duobus modis. Primo quando aliquis relicta vtili facultate transfert se ad inutilem /z ingenio suo altiores vnde seneca: Melius est scire pauca sapientie precepta / si illa prompta /z in vsu tibi sint: qđ addiscere multa /z illa non habeas ad manum. Secunda curiositas est quando aliquis de secretis diuinis querit de quibus non est querendum. vnde salomon. Altiora te nō quesieris. Item dicit quidā: qđ misterium fidei debet credi. sed non inuestigari. qđ scriptū est. Qui scrutator est diuine maiestatis / priuabit a gloria dei. nisi sapiēs. Nō voluit natura hominē tot tātaq; scire

Quid possent celi numina nescit hō zd. [mitte]. i. dimitte. et ē ibi
quedaz figura. s. aufere sis. i. oblatto in principio dictionis [inquit
rere. i. inuestigare] archana. i. secreta dei. z quid sit celum. i. cele
stia. [sed cum sis mortalis]. i. terrenus. de terrenis sis curiosus. z
non de supracelestibus inquirendis. versus. Tu secreta poli: dis
cors inquirere noli. vel sic. Ad secreta poli curas extendere noli.
Sed te terrena/mortalis quere camena zd. Celum est spera volu
bllis. culmen inensum. i. sine mensura: quia mensurari nō potest

**Linq̄ue metū leti: nā stultū est tpe in omni
Duz mortem metuis: amittis gaudia vite**

Doc preceptum consonat precepto superius dato. s. Ne timeas
illam zd. Dicit ergo [Linq̄ue metum leti]. i. noli facere ea que du
cunt te ad mortem. s. peccatum mortale: qz qui peccat mortaliter
amittit gaudia vite eterne. et est peccatum metus instantis pericu
li/repudatio mentis timore/futare rei suspectio. Et pertinet metus
ad sensum/timor vero ad corpus. Et dicitur letum a letor. aris. p
contrarium. vel a leo les qđ est deleo deles. qz omnia delet. s. vitā
z memoriam [nam stultum est in omni tempore] sēz semper amitte
re gaudia vite. i. perdere: quia qui semper timet mortem non po
test animo gaudere. Noli ergo mortem timere. vel legatur theolo
gice sic [linq̄ue metum leti zd.]. i. dimitte facere peccata/per que
dimissa non timeas mortem Imo illaz accipe benigne quando vo
luntas domini affuerit [Nam stultum est petere in omni amittere
gaudia vite]. i. vitam eternam [dum mortem metuis] ex timore
enim sequitur amissio gaudij. quia qui semper timet nunq̄ gau
d et. vnde oratius. Qui cupit aut metuit: liber tibi nō erit vnq̄. qz
vita est contraria morti/sufficientia egestati. gaudium dolo. felix
habitatio pacis exilio. Sed equitas debz preponi omnibus. quia
qui iustus est hec omnia non timet. vnde phus. Una est beatoruz
leticia. miserorum meliticia. expectatio mortis. z econuerso. Mors
est eternus somnus. dissolutio corporum. diuitum pauor. pauperz
desiderium. inenitabilis euentus. incerta peregrinatio. somni pas
ter. hominis latro. fuga vite. resolutio hominuz. atq̄ versus. Mor
tis linq̄ue metus: si tu vis viuere letus. Stulticiam seruas: si gau
dia perdas.

Iratus de re incerta: contendere noli.

Impedit ira animū: ne possit cernere verū

• Dic docet nos autor ne de facili z sine cā irascamur de incertis

quia ira impedit animum irascentis ne possit discernere veritates
 Et sciendum q̄ irasci dicitur multis modis. Deus dicitur irasci ho-
 mini quando peccat: et homo irascitur deo quando blasphemat
 nomen dei et culpam propriam refundit in ipsum quando euenit
 sibi aliquod malum et hoc est peccatus: et irascitur homo peccato
 et hec est iusticia. Irascitur homo homini duobus modis. primo
 si peccat: et ita iuste. secundo sine causa: et hoc est peccatum. Unde
 quocūq; modo irascitur peccat: nisi zelo iusticie irascatur. vnde
 apostolus. Irascimini et nolite peccare. vnde dicitur [tu iratus]. id ē
 ad iram cōmotus [de re incerta]. i. dubia [noli contendere]. i. litigare
 quia [ira impedit animum]. i. discretionem animi ebetat [ne
 possit cernere verum]. i. veritatem. vel sic [Iratus de re]. i. noli tur-
 bari de aduersitate. sed tuipe famam retine: si ergo [res]. i. misere-
 ria diuina fuerint alicui incerta non debet irasci. Ad iracundiam
 non debet cōmoueri: Alij versus. Iratus rerum nescit discernere
 verum. In dubia causa/certare nec ergo sit ausa. In nullis rerum/
 videt iracundia verum etc.

**Fac sumptū propere/cū res desiderat ip̄a
 Dandum etenim est aliquid/cum tempus
 postulat aut res.**

Dic agit autor de officio dispensatoris. Est igitur dispensator
 qui preest domui sue in negocijs faciendis/quia dispensator de-
 bet esse larg⁹ cū p̄tate/par⁹ cū largitate/ne p̄ nimia largitate vi-
 cium incurrat p̄dgalitatē. et p̄ nimia p̄tate vicium incurrat auaricie.
 vñ dictū ē i diuina pagina. Datorē hilarē diligit de⁹/qi dator de-
 bet esse hilaris cū sollicitudine. sollicit⁹ cū hilaritate/ne p̄ nimiaz
 hilaritatem familia sua dissolutionem incurrat. et ne per nimia sol-
 licitudinem tristitiam acciperet et fugas arriperet. Item debet da-
 tor esse hilaris in necessaria ministrando. curialis in loquendo p̄-
 cepta tradendo. Sumptus est qd̄ expendit familia. Diarium est
 qd̄ expendit seruus in die. Stipendium qd̄ datur militi pro aliq̄
 facto. Tullius qui abutendo res suas dilapidat aliena pretendo
 mendicat [fac sumptum propere]. i. expensas tuas velociter et le-
 to animo. vnde illud. O si quis leto vultu da vel retineto et nō re-
 trapendo manum tuam. iuxta illud. Da cito da gratis. gratum ne
 gracia fiat. Venalis grato munere gratus eris [cum res]. i. exigē-
 cia [expostulat]. i. erigit [dandum aliquid est]. i. expendendus est
 iuxta honestatem loquitur [cū tempus]. i. oportunitas temporis

[aut res j. i. euentus amfcoz expofulat aut requirit. vnde in diuis
na pagina vt. s. Datoiem zc. vii. verfus. Nō facies vt cbes quādo
difpendere debes. Sed cū delebis: expendere rem retinēbis.

**Qd̄ nimium ē fugito: puo gaudere memēto.
Tuta mage ē pupp]: modico q̄ fluine fert̄**

Dic inuitat catho filium suum ad temperantias. Cū igitur tāpe
ranta sit dominū in libidine/ z in alios motus importunos: hec
virtus appetenda est: qm̄ totius vite ornatu est. ista enī sedatrix
perturbationū virtus consistit in impetu ose voluptatis refrenatio
ne. in loquēdi curialitate. in operibns considerate utilitate. in pecu
nie z denariorū ad vsus necessarii acquisitione. in cultu honestate
in plationē z dignitatē abiecta ambitione. De primo dicit orati⁹. ita
furoi breuis ē animū rege. Item qd̄ nō moderabitur ire in factū
volet esse deo qd̄ suaserit est mens. De secundo in hoc libro legit̄
Inter conuiuias fac zc. Item] qd̄ pudeat socios zc.] ecce curiali
tas. De tertio legitur in hoc libro] qd̄ potes id tempta] ecce tempe
rantia] opus ne pondere pressus. Succūbat labor zc.] ecce mode
ratio utilitatis. De quarto dicit orati⁹. Est modus in rebus/ sūt
recti deniqz fines. quos vltra citraqz consilire nequit rectus. De
quinto legitur hic. Inuidiam nimio cultu vitare memento. Seneca
de eodem. Malus enī exterior: male compositę mentis nunci⁹
est. Item tullius. Adhibenda est mundicia/ nō odiosa neqz nimis
acquisita tantū que fugiat humanaz z agrestes negligentiam. De
sexto dicitur supia] Cōuiu raro] vnde. Sume cibum modice. mo
dico natura fouetur. Sic corpus refice. ne mens ieiuna grauetur.
De septimo dicit. q̄ prelatoūz temperandus est appetitus. quia
quanto gradus altior: tanto casus grauior. quia quidaz sunt qui
appetunt dignitates z quandoqz ruunt in ima proprijs peccatis
vnde lucanus. In se magna ruunt letis huic minnera rebus. res
centi- posuere modum. idem. Jam nō ad culmina rerum. Inultos
ceruis se querat tolluntur in altum. Ut lapsu grauiori ruant zc.
Alij cadunt inuidia hominum. vnde boetius. Sepius ingēs agi
tatur. Item sunt quidam quos precipitat subiecta potētia magne
inuidie. Rege sic] Quod nimius est fugito] id est omne illud quod
nimium est. vnde illud. Omne quod est nimium vertitur in viciūz
] fugito] .q. d. si sit nimia largitas/ nimia cupiditas/ nimius corū
porū ornatu/ nimium epulis vacare/ nimia prelatoūz ambitio
] memento gati. paruo] id est parua substantia si sit sufficiens in
mediocritate. quia maiores qui maiora possidēt non ita sunt tuti

ficut mltiores qm̄ m̄nora possident. Et hoc ostendit per methaphoram dicens] Tuta mage est puppis que fertur modico flumine] Et illa que fertur magno flumine scilicet ventre magni fluminis id est profunditate. Pappis est posterior pars nauis sed ponitur pro tota naue per synodothen. Tres puppis hic methaphorice sumitur pro vita hominis .z hoc valde bene. qz in naue sunt duo scilicet pars prior que dicitur proa que precedit. posterior que dicitur puppis. per proam animam intellige que prior et dignior e corpore. per puppm̄ corpus quod sequi debet anime voluntatem Item in nauis sunt malus. velum. remi. funes. z anchora. per anchoram intellige pumo (que tenet nauem) sidem que firmat hominem z radicatur. per malum longum perseverantiam. per velum intelligitur angelus. z dicitur velum quasi volans. quia facit nauem volare. et per hoc intelligitur prudentia que consistit in tribus. scilicet in contritione/ confessione/ z penitentia: que debent ducere hominem ad portum salutis cum alijs virtutibus. Per foramina intelligitur m̄moria siue quinqz sensus hominis vel corporis p quos rationabiliter z discrete debemus vicia sentire z euitare. Per funes dilectio dei z proximi intelligitur. per nauam intelligitur xpus qui dominus z magister est super omnes. Unde. vos vocatis me magister zc]. Item nauis dicitur a nays qd̄ est humor: quia homo non potest ducere vitam suam nisi per humorem gracie dei. Vel oportet nos viuere. et per multas tribulationes oportet introire regnum celorum. vnde dicit] Quod nimium est zc]. vnde versus Nil modicum pellas nimium figenda repellas. fit secura magis in paruo flumine nauis. et tamen dicitur non credas vndam piscitiam non esse profundam zc]. Puppis dicitur a post qz posterior pars nauis est. proa vero est prima pars. vnde Brecismus sacre differentiam inter proam z puppm̄/ z ratam et carinam z classes dicens ita. Proa prior pars est nauis/ pars vltima puppis. Dicitur esse ratem: ventrem dic esse carinam. Naues collectas poterit comprehendere classis zc]. Classis dicitur a calon qd̄ est lignum. Et dicitur proa a protos qd̄ e primus: quasi prima pars nauis. vel dicitur proa a prois po. pis. qz p illam partem puppis prorupit impetuose viam. Ratis dicitur quasi rata. i. firma in latere ad fluctus repellendos. Carina dicitur quasi carens rima. z dicitur de curro curris zc].

**Qd̄ pudeat socios: prudēs celare mēto
Ne plures culpent. id qd̄ tibi displicet vni.**

Dic docet nos auctor ne aliorum vicia vel turpia publicemus & maxime nostrorum socioꝝ. Sunt aliqui qui palam reprehendunt castigando vt vicia manifestent. Clam argue. palam lauda: & nullo latenus reuelare. vnde lege sic prudens celare mememento illud qđ pudeat socios. .i. de quo habeant verecundias. quia qđ semel emissum non est reuocabile verbuz. vnde salomon. Melior est qui celat insipientiam suam: qđ ille qui abscondit sapientiam suam. et qđ hoc dbeat celari ostendit ne plures culpent: id qđ tibi displicet vni: qđ signum prodicionis est socios diffamare &c. Alij versus. Prudens celabis. qđ amicis turpe putabis. Ne culpent plures: quod solus pandere cures.

**Nolo putes puos hoies peccata lucrari.
Tēpore peccata latent: & tēpore patent.**

Dic ostendit auctor nullum malum esse impunitum. sic construe [Noli putes homines prauos. .i. peccatores prauati dediuos.] Lucrari peccata. .i. de suis peccatis impunitos remanere. Vnde s̄ opinionem vulgarem dicitur ille lucrari peccata qui peccat: & statim s̄ excessum debitum non punitur. sed docet auctor ne hic putes quia tandem manus domini apprehendit eos hoc est quod dicit [noli putes prauos homines peccata lucrari. .i. euadere penam de peccatis qđ dicit apo. nullum malum. impunitum & nullū bonum irremu. vnde. noli dicere apud te talis perpetravit tale factum & inde habuit nullam penam & ita lucratus est peccatus sine pena et ita tu factes similiter. ad hoc dicit] peccata latent tēporibus [statutis a deo qđ expectat hominem ad penitentiam. Nō enim vult deus mortem peccatoris. sed vt magis conuertatur et viuat: & agat penitentiam. vnde illud. Pena venit sero/veniens a iudice vero. Penam sero reu. iudicat ira dei] et tempore patent. .i. apparent vel in hoc seculo & post obitum suum in alio. Preterea oia peccata nisi a deo fuerint remissa: in die iudicij apparebunt. Vnde quidam sanctus dicit. qđ districum iudicium in quo non solus de factis. sed de omni verbo octoso qđ locuti fuerint homines reddituri sunt rationem. In quo vsq; ad nouissimum quadrantez erigetur debitum euz vsuris. O quantus pudor: quania confusio erit in peccatorib; / cū eorū nephādissima crimina cūctis erunt liquide manifesta. Beati quozum remisse sunt iniquitates & quozum tecta sunt peccata &c. Peccatum dicitur ergo latere euz homo nō punitur de peccato suo: si punitur dicitur patere. vnde ver suis. Tantum portatur ad aquam vas qđ lauatur. frāgitur ad laticez

vas iterando vices. Absit opinari prauos/peccata lucrari. Primum se celant peccata/sed inde reuelant. vel sic. Quāuis celentur primo/tamen inde sequentur. Quid est peccatum. est spicco bono incommutabili/commutabilibus ⁊ transiōis adherere.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Consilio pollet/cui vim natura negauit.

Aliud preceptum est ⁊ consonat precepto dato in prologo scilicet Minorem ne contempseris. dicit ergo] noli contemnere] .i. in contemptu habere] vires exigui corporis] .i. parue stature. quia dicit orātus. Maior in exiguo regnabit corpore virtus. Regnat in exiguis preclara potentia rebus. qz nemo in omni parte beatus [corponi ⁊c].] Corpus dicitur esse illud qd corūpi potest. Item corpus idem est qd xp̄us. vnde in euangelio. Ubiunqz fuerit corpus. i. xp̄us ibi congregabuntur aquile. i. apostoli. Quādoqz dicit ecclesia vnde apostolus. Nos sumus vnum corpus in xp̄o. Quādoqz dicit bonus opus. vnde in euangelio. Si oculus tuus. i. si tua intentio simplex fuerit. ⁊ totum corpus tuuz id ē opus tuū luciduz erit ⁊c] Item dicitur comprehensio multorum voluminum. vt cuz dicitur totum corpus iuris ecclesiastici. Item dicitur vniuersitas peccati vnde apostolus. Destruitur totuz corpus peccati. Quādoqz significat coniugem. vnde apostolus. Qui fornicatur in corp⁹ suum peccat. i. in coniugē] Consilio pollet] .i. splendet qz multotiens videt sapientia in homine paruo] cui natura] .i. naturalis dispositio negauit vim. i. fortitudinē. vnde. Ingenio redimit corpora parua solent. ⁊ hoc apparet in brutis. vnde. Mel tibi pro paruo corpore prestat apis. qd non facit camelus: qui est magnum animal. Item dicit ouidius. A cane non magno sepe tenetur aper. vnde versus. Ne putes viles in paruo corpore vires. Ingenio plenus qui viribus extat egen⁹. ⁊ eccl̄o. Dixit enim immensus in magno corpore sensus.

Quē scieris nō esse parez tibi: tēpore cede Victorem a victo superari sepe videmus.

Hic docet nos auro cedere illi qui non erit par nobis tempore vel etate. Tempus habet multas significaciones. vnde versus. Signat oportunum. vocales protrahit. heret. Verbis pars hominis venalia tempora signat. Annum designat. acra dicqz vices. vnde quidam. Quēz tibi nescieris: similem de iure teneris. Cedere nam nato/precipit ista catho. et alibi. Nobile vindicte genus est

ignoscere victo. Si veniam tribuas: non facis tutus eris [victor
 rem] vnde. Virum terre pelagiqz potentem zd. In bellis femina
 fregit. dicit ergo [cede] id est locum da [tempore] id est s^o exigen-
 ciam temporis illi. f. [Quem scieris] id est intellexeris [non esse pa-
 rem tibi] id est equalem [videmus sepe victorem] id est maiorem
 z fortiozem [superari] id est vinci a minori. vel sic [cede tempore
 illi] id est vince illum cum patientia quem scieris non esse parem
 tibi. i. quem cognoueris esse minoem te vt. f. [Nil arbitrio viru
 feceris] quia videmus sepe victorem. i. illum quem putamus vinci
 cere] superari a victo] id est ab illo quez putabam^o vinci. alij d^o sus
 Spnere tu noli: qui cedas sepe minor. Contra victorem tenuit
 tam victus honorem. et alibi dicitur. Quem tibi nescieris similes
 zel. vt supra.

Aduersus notum noli contendere verbis.

Lis minimis vobis/interdu maxima crescit

Hoc preceptum respicit ad illud superius datum. f. lites inferre
 caue. dicit ergo [noli contendere] id est litigare [verbis] asperis [ad-
 uersus notum] .i. contra amicum tuum bene notum. quia cum ex
 traicis z ignotis litigare z contendere vicium est: ergo multo ma-
 gis cum notis tuis. quia ex verbis venit lis/z ex lite bellum/et ex
 bello mors. vnde sequitur [lis minimis verbis interdum maxima
 crescit] .i. solet crescere [interdum] id est aliquando [minimis ver-
 bis] .i. per minima verba. vnde versus. Verba parant litem. lis p
 lia. prelia morte. Mors lacrymas. lacryme numina. numen opes
 p^oritous bachum. bachus dedit ebrietatem. Ebrietas venerem.
 venis iras. ira rumam. Et oratius. Ludus enim genuit strepitum/
 certamen z iram. Ira truces: amicitias in funebre bellum zel. di-
 cit ergo [aduersus notum] zel. [lis] zel. [Lis] dicitur a limitibus ca
 ponum. et hoc tractatum est ab antiquis qui litigabant pro illis
 limitibus discernendis. alij versus. Non tibi det notos verbi con-
 tentio motos. Pro verbis paruis crescit lis vsqz sub armis.

Quid deus intendat: noli perquirere forte

Quid statuatur de te: sine te deliberat ipse.

Sortis est proprie diuinatio de rebus futuris. z ita accipitur hic:
 quia quidam fatui per sortes et p^onotica inuunt scire futura.
 vñ. f. bi] mitte archana dei zel. [z subiungit] Et sis mortalis. zel.
 dicit ergo [noli perquirere] .i. inuestigare [forte] .i. per sortem vel
 sortilegis [quid deus intendat] .i. voluntatem qua deus habet. f.

quid velit facere: q̄ deus [deliberat] .i. diffinit premonstrat vel predestinat quid facit [sine te] .i. sine auxilio tuo [quid statuit] . id est quid velit facere [de te] q̄ per ipsum omnia facta sunt. & sine ipso factum est nihil. vnde quidam sanctus. quis nouit sensus eius: aut quis consiliarius eius fuit. et sapiens dicit. Nemo est certus in amore vel odio dignus sit. q̄ omnia in futuro abscondita reseruantur vnde thobi. Sicut tua iusticia iustissime rector absissus. multa nec humane cognitionis egent vel conditionis. Sores autem est equiuocum ad plura. Est enim diuinatione de rebus futuris vt dicitur ē. multi enim dicunt sortem non esse malum q̄ sortibus vsi sunt ap̄li Quandoq̄ significat capitale. vnde. Quicquid capitur vltra sortem vsura est. Quandoq̄ dicitur sors coniectura vetularum. vt cū dicitur. ista vetula scit multum de sorte. i. de coniectura. Quādoq̄ responsum ydoli. vnde dicitur appollo respondebat per sortem. & thetus. Quandoq̄ idem est q̄ casus. vnde primus amor phebi dat ne. pe. q̄ non sors ignare dedit &c. Quandoq̄ possessio. vñ legitur q̄ beniamin fuit de sorte. i. de possessione. Quandoq̄ fortuna. vnde lucanus. O misere sortis. Quandoq̄ dicitur series. vnde Noctemq̄ sors reduxit &c. Quid deus ipse velut: tua sors inquire re querit. Te sine disposuit quicquid tibi reddere nouit. vel aliter Qui tibi dat sine te deliberat ipse perire &c. Et est deus vt dicit secundus phus. mens immortalis/ in contemptibilis celsitudo/ forma multiformis/ multiplex spiritus/ incognitabilis inquisitio/ insoptitus oculi omnia continens/ lux perhennis/ summum bonum/ creator creaturarum. Et dicitur a theron quod est videre. q̄ omnia videt.

Inuidiam nimio cultu vitare memento.

Que si nō ledit: tū hāc sufferre molestus est

Sciendum q̄ duplex est motus animi. s. cogitatio rationis. & appetitus voluntatis/ s̄ q̄ est liberum arbitrium humanum. s. ad bonum & ad malum. per cogitationes rationis mouetur homo ad bonum loquendum & ad operandum. per appetitum voluntatis mouetur animus hōis: quicq̄ ad iras: quicq̄ ad inuidiam ad odiū & ad detractionem. Sed oportet q̄ in homine rationali appetitus voluntatis subiiciatur cogitationi rationis/ et ab ira temperetur. vnde oratius. Ira breuis furor est: animum rege. q. d. si animus mouetur per appetitum voluntatis ad iram: rege. id est corripit illum per cogitationem et lumina rationis. Similiter hic. Si animus mouetur per appetitum voluntatis ad inuidiam [memento vitare]

(p[ro]p[ri]am) nimio cultu. Et quia inuidia procedit ex motu cordis et ap-
 petitu voluntatis: videndum est quid sit inuidia. Inuidia est do-
 lor mentis corrodens animum: ex aliena felicitate proueniens: no-
 cens naturaliter inuidentem. et bene dicitur ex aliena felicitate. Unde
 oratur. Inuidus alterius rebus macrescit opimis: nocens natu-
 raliter inuidenti. vnde illud. Iustus inuidia nihil est quod protin[us]
 ipsum actorem ledit: excruciatque suum. vel sic. Inuidia est passio
 animi cuius dolemus alios meliores esse: vel equales nobis. vel sic
 Inuidia est labor nascens ex alterius felicitate animum torquens
 vel aliter. Inuidia est mentis egritudo ex felicitate alterius proue-
 niens naturaliter nocens inuidenti. vnde [memento vitare]. i. ne
 sis inuidus [nimio cultu]. i. nimia cultura et intentione et diligētia
 caueas ne alijs inuideas [que inuidia] [si non ledit] [illos quib[us]
 inuidet. quia inuidi non possunt semper alijs nocere. tamen] mor-
 lectum]. i. ponderosum et malum et gracie est tibi vel illis] sufferre
 hanc] quia nocet inuido vt dictum est. vel sic] memento vitare in-
 uidiam] constat in te ab alijs nimio cultu. i. propter nimium cul-
 tum et apparatus corporis tui. quia nimius cultus inuadit alios
 et incurrat ad inuidiam. vnde iustus. In cultu cauendum est. quia a
 forma remoueat[ur] animus etc]. [que si non ledit] [si pro] quis: quis
 non ledit tamen] molestum est sufferre hanc] quia qui patitur in-
 uidiam semper est in timore et suspicionē. Un iustus inuidia etc]
 et alibi. Inuidia vel fidi non inuenere tyranni. Maius tormentum
 etc]. inuidius. Risus abest nisi quem versi facere dolores. Et dicit
 inuidia ab inuidendo: seu contra videndo. quia illum cui inuidet
 mus habemus odio nec rectis oculis intuemur: sed que[m] amam[us]
 rectis respicimus. quia vbi amor ibi oculus. vbi dolor ibi dignus.
 vbi thesaurus ibi mens. vnde versus. Proxima languori manus
 est. et ocellus amor. vnde cor agnoscat: ocul[us] discernere nō scit etc].
 vnde dicitur] Inuidiam nimio cultu vitare memento]. Et admonet
 nos autor ne vermen inuidie in laubulo mētis nutriamus. iuxta
 dictum senece qui ait. vitemus inuidiam que nos inquietat. dicit
 ergo] inuidiam nimio etc]. vnde versus. Inuidie cultu[m] fugias ca-
 rissime multum. Le dit namq[ue] parum: q[uod] ferre videtur amarum etc].

Esto animo forti: cū sis damnatus inique
Nemo diu gaudet: qui iudice vincit iniquo

Dicit tangit autor patientiam dicens: vt patienti mente fortiter
 et virtuose sustineamus: si iniuste iudicemur vel p[ro]demnemur. vñ

Esto fortis animo. i. i. patienti] cum] pro] Quis: Quis sis] damnat⁹
 inique]. i. contra iusticiam. esto fortis ne proumpas in iram: nec
 dicas iudici contumelias: sed sapienter abnega iusticiam tuam:
 Multiplex est iudicium equitatis. vnde. Beati qui eque iudicant
 iniquitates. vnde pater dedit filio omne iudicium discussionis. vñ
 Non intres in iudicium cum seruo tuo imperatoris. vt cuz fecit
 iudicium z iusticiam iudicium manifestationis. Vnde pater nō iu
 ducat quēq; qui male iudicat iudicabitur a deo: et in extremo sui
 gaudij luctus occupabit tūc vincit iudex quādo est cōpos sui vo
 ti: z pro sua iudicat voluntate. Sed quidam dixit. Non habet euē
 tus sordida preda bonos: z hoc est qui vincit aliū iniquo iudicio
 diu gaudere non potest. quia qui gaudet alterius ruina: impuni
 tus non erit. vnde versus. Si fortis factus sub iniqua lege creat⁹
 Non gaudet nultum/ quem lex mala seruat inultum.

Litis preterite noli maledicta referre.

Post inimicicias iram meminisse maloz ē.

Dic docet nos autor ne contentiones sedatas ad memoriam re
 ducamus. iuxta illud. Non memneris ire vel odij. vnde] noli res
 ferre]. i. ad memoriaz reducere] maledicta]. i. contentiones de qui
 bus facta est pax/ inter te z alium. qz] in aliorū ē]. i. pertinet ad ma
 los] meminisse iram]. i. reduxisse ad memoriam] post inimicicias].
 pacificatas supple. vel inimicicias meminisse post iram sedatam
 hoc autem pertinet ad malos. vnde dominus. Non queras vltios
 nem/ nec memoz eris maledicti. qz alibi dicitur. Qui in hoc mūdo
 se vlciscitur non vlciscitur a deo. Alex. Nec meminisse velis odij
 post verbera zel. alij versus. Qui sqz sit oblitus] litis: iam factus
 amicus. Nam memoz irarum: malus est homo preteritarum.

Nec te collaudes/ nec te culpaueris ipse.

Hoc faciūt stulti/ quos gloria verat ianis

Dic admonet autor ne nosmetipfos collaudemus vel vitupere
 mus dicens. o fili tu] nec te collaudes] quidam sic respondit cui
 dum querenti si sapiens erat: me stultum non existimo/ sapientem
 esse me non confiteor. Alter quidam cum eligeretur in episcopus
 dixit: vtrum sim dignus nescio: me autem dignum non esse. neu
 trum confiteor. vñ] nec te collaudes] z si aliquis laudet te taceas
 Scriptum est enim. laudent te labia vicini tui/ z non tua labia. qz
 laus in ore proprio sordescit. vnde. Sum similis stulto si laudem
 forte mibi do] nec te culpaueris ipse]. q. d. nō facias aliqđ maluz

c. ij.

per quod videaris culpam vel sic non credas te culpabilem. quia
tristitia humilitas est superbia hoc faciunt stulti: quos gloria verat
inanis. i. qui seipsum laudant et magnificant: vel seipsum culpant
et callide ad modum palpantis alios laudant. ut per cautelam ab
alijs laudantur. unde versus. Nemo sibi culpam vel laudem con
ferat vnq̄. Euenit hoc vanis: quos gloria verat inanis. Ite. Si
laudator dat sibi laudem: gloria sordet.

**Vtere quesitis modice: cū sumptibus abundat.
Labitur exiguo: quōd partū est tēpore longo**

Hic docet nos auctor modeste vivere duplici de causa. vel pro
pter sanitatem corporis. unde illud. Sume cibum modice: modico
natura fouetur. Sic corpus refice. ne mens ieiuna grauetur. vel
propter inopiam et pauperiem euitandam. ideo dicit vtere quesitis
i. a. acquisitis. unde oratius. Est modus in rebus: sunt certi des
inque fines [labitur exiguo] unde illud. Res quesita mora: parua
consumitur hora. oratius. Seruiet eternum: qui paruo nesciet vti
unde quidam. Cuiet seruus vti. qui paruo nesciet vti. alij versus
Parce dispensa. cum possit crescere mensa. Durat nanque parum.
nimis vsus diuitiarum etc.

**Inspiciens esto: cuius tēpus postulat aut res
Stulticiaz simulare loco prudētia sūma ē**

Quoniam quidam sunt qui propter sapientiam suam detrimen
tum incurrunt. ideo nos admonet auctor ut loco et tempore stulti
ciam simulemus dicens [esto inspiciens] i. esse videaris ut tibi. fer
tilior seges et alienis semper in agris [est]. t. videtur esse similiter.
[esto] i. videaris esse [cuius tempus] i. temporis oportunitas [aut
res] i. rei exigentia vel utilitas [expostulat] i. requirit. quod dicit sa
lomon. Melior est ad tempus stulticia: et inepta sapientia. vñ qui
dam. Malo ad tempus esse stultus: et inepte sapiens. Unde legit
de bruto qui se stultum simulauit ut nequiciam superbi damni
euitaret. de quo dicitur in salta. Brutus erat stulti sapiens simu
lator ut esset. Tutus ab insidijs: dante superbe tuis. Summa pru
dentia est hoc facere. i. fingere se stultum esse loco et tempore. et non
semper nec vbiq̄. vide [inspiciens esto] inter socios et amicos ho
meste maneat. ludendo cum ludentibus. flendo cum flentibus. iuxta
illud apostoli. flere cum flentibus. gaudere cum gaudentibus. Di
cit ergo [inspiciens esto] unde vsus. Te stolidum finge: quando

res admonet esse. Esse loco stultum: sit sepius vitale multum.

**Luxuriam fugito: simul z vitare memento
Crimen auaricie: nam sunt cōtraria fame**

Dic autor agit de tribus. primum est de fuga luxurie. secundus docet nos vitare auariciam. tertium est ex primis duobus scz conseruatio fame z honestatis. Vnde videndum est quid sit luxuria/ z vnde dicatur/ z qualiter sit fugienda. Luxuria est ardor animi: mouens hominem ad carnis illicitum faciendum. vel aliter. Luxuria est inordinata carnis petulencia: dulce venenum: inopituna lues: pernicioza potatio/ que corpus humanuz debilitat: z virib⁹ animi robur enervat. Et dicitur luxuria a luo. i. qd significat plus ra que habentur per hos versus. Ere luo pignus cruce penas. luce tenebras. Dicitur z luere quādo salitur ouis. Et dicitur ab ista vltima significatione luxuria. vel a luxu. i. a superfluitate. Vel a luxus luxa luxum qd idem est qd motus. ta. tum. vnde: luxa membra dicimus mota mēbra/ z inde luxuria. i. ardor motiuus ad turpe officium faciendum. Item sciendum est qd luxuria hominis cōsistit in retribus. Luxuria vero mulieris in vmbiculo. Et constat in tribus/ in elu/contu/ z vestitu. Et ideo fugienda est tribus modis per ciborum abstinentiam/ z illoruz que ad corpus id faciunt. vñ phisici dicunt qd oua vel megaris z alia cibaria calidissima. sunt nocuus castitati. qz sunt causa luxurie. vnde ovidius in remedio. Darius a libicis missus tibi buldus ab hōis. adueniat megaris nozus omnis erit. Cū z banar. dicit. venter cibo herozqz estuans de facili spumat in libidinez. Sed econuerso dicitur. Luxuriat raro non bene pasta caro. Item ad conseruandum castitatem vitandus est nimius apparatus corporis. vnde illud. Beatus eniz qui cum nouis tunicis sumet noua consilia. z pes dormitet in lucem. et scoto preponet honestum consilium. Item cauendum est a colloquio meretricis. vnde. Si dominum queris: fuge colloquium mulieris. Non bene castus eris: si cum meretrice moreris. vñ salomon. fauus distillans labia meretricis zc. et alibi. Qui meretrici adheret: efficitur vnum corpus cum ea. Item cauendum est ab huiusmodi officio. quia inde frequenter mors corporis sequitur. vñ in amphorismis dicit. Omne animal qd multū cogit cito moriet^r Itē fugiēda est luxuria qz dānosa ē multimodis. qz famā multipliter denigrat: corp⁹ debilitat. bursā euacuat. pdigalitatē ampliat corpus z animam conquinat: z in ipfernum detrudit. a deo sepa

rat vocem acerbat, visum hinc et obfuscat et multa alia facit ma-
la. Luxuriam fugito ergo propter predictas causas. Secundum
de quo agit hic autor est fuga auaricie, vnde videndum est quid
sit auaricia: scilicet tullium. Auaricia est iniuriosa alienorum cupiditas.
Item auaricia est immoderata habendi cupiditas que quan-
to plus habere nititur. Et est duplex auaricia. Genera-
lis scilicet quando aliquis quicquid et quomodo acquirere potest
acquirat et retinet. Specialis est amor pecunie in cupiditate retinē-
di. Auaricia enim est vitanda in tribus. Primo in seruando res p-
ut sunt: vt temporalia habeatur et expendantur: ita q̄ res subijcia
tur homini: et non homo rebus, vnde oratius. Et mihi res, nō me
rebus coniungere conor. Secundo in particione amicis suis quā-
do necesse est eis: prout homo potest. vnde thobias. Da q̄ amas
si quis deposcit amicus. Tertio constituendo penes se certum vo-
tum: q̄ si potest habere necessaria contentus erit. vnde in euāge-
lio. Habentes victum et quid induamini his contenti sitis, vnde
oratius. Semper auarus eger et c. Tertium de quo agit hic est
conseruatio fame et honestatis: et consistit in fugā istorum duorum
scilicet luxurie et auaricie. q̄ ex luxuria procedit prodigalitas, ex auaricia
nimia parcitas. dicit ergo luxuriam fugito. i. prodigalitatē
luxuria idem est q̄ prodigalitas vel superfluitas. simul et vitare
memento crimen auaricie. i. auariciam criminofam, et subdit cau-
sam quare. nam sunt contraria fame. scilicet bone si fueris prodig-
diffamaberis. si vero fueris auarus infamis eris. hec enim vicia
scilicet prodigalitas et auaricia sunt contraria et opposita quia prodigi-
galitas omnia expendit: auaricia vero omnia retinet. Vnde ergo
in medio incidamus: ne nostra nimis prodige expendamus: neq̄
nimis auare teneamus. quia medium tenere beati, medio tutissi-
mus ibis. Dicit dedalus ad icarum. q̄ prodigus tam distat a lar-
go et parcus, vel luxuriam fugito vni et suis. In coitu sex dāna luo
q̄ denariū do. Offendoq̄ deū, dū turpi soide redundo. Dumorē
q̄ bonū proprio de corpore fundo. Appocopo vitam, studiū cū
nomine perdo et c. Aug⁹ vero de auaricia dicit. Cum omnia vicia
in senibus senescant sola auaricia iuuenescit. vnde versus. Tu
nec auarus eris necluxu nate fueris. Non insanus eris, quisquis
sic viuere queris et c.

**Noli tu quedam referenti credere semper.
Etigua est tribuēda fides. quia multi mul-
ta loquuntur.**

Die admonet nos autor ne garrulis & vātis locutionibus credamus. qz dicit apostolus. Nolite credere omni spiritui: videte vtz spiritus sit de deo aut non. noli credere semper. i. assidue referēti. i. homini dicenti quedam noua & inutilia. vel sic. noli credere de facili referenti quedā semper. vt inde habeant alimē. victum: sicut ioculatoris & huiusmodi qui semper rumores referunt. vel noli credere quedam. si sint magna. referenti. rumores bonos vel malos. vnde. Non omni spiritui credendum est. qz virtutes se esse vicia mentuntur. Raro eniz est multiloquum sine peccato et sine mendacio. vnde quidā. Cerui cauda brevis: male celat posteriora. Stulti lingua leuis: peius tegit interiora. qz multi multa loquuntur. i. falsa/ quibus non est fides adhibenda. & ideo. Lingua est fides tribuenda. i. paucis credendus est. qz multa noua incredibilia loquuntur de hominibus. qz raro aut nunq̄ multiloquus est sine peccato. quia dicit salomon. In multiloquio non deest peccatum. Quid est fides. fides est sanctissime religionis fundamentum: caritatis vinculum. amoris subsidium. sanctitatem firmat. dignitatem exornat. castitatem corroborat. in iuuenibus apparet. in pauperibus est grata. in mediocribus leta. et in locupletibus honesta. vel 3° philosophū. fides est ignote rei certitudo. Alij & sus. Raro credatur homini si multa loquatur. vnde relator semper tu credere noli.

Quod potu peccas: ignoscere tu tibi noli
Nā nullū crimē vini est: sed culpa bibētis.

[Quod potu zel.]. i. noli excusare te si peccas potādo btendo vinum fecit hoc: & ita sine culpa. noli ignoscere. sūmo te corrigas & vltra non potes ad ebrietatem. vnde apostolus ad thimoteum. sili vtere modico vino propter stomachum & alias infirmitates. Vnde crimen non debet reputari vino: sed bibenti. vinus eniz bonum est si sumatur modice. vnde oratius. Vinum modice sumptū acuit ingenium. & alibi. Elige quid valeant subtili vina colore. Nare probatur odor. visu color. & sapor ore. Vnde dicit augustinus. ebrietas est calamitas omnium calamitatum. culparum mater. radix criminum. origo victorum. turbatio capitis. subuersio sensus. tempestas lingue. procella corporis. naufragium castitatis. dedecus vite. honesti infamia. anime corruptela. Vinum ad hylaritatē cordis non ad ebrietatem natus fuit. vnde versus. Potu cōmissus non debet id esse reuulsus. Nam qui peccasti: plus equo turpe parasti. Item si post vna labes: non vini: sed tua labes. Et dicit vinus

quasi vite natum. vel dicitur a vena. quia currit per venas etc.
alij versus. Si cum vicino moueas certamina/vino Non decet
a scribi quod bibis immo tibi.

Consilium archanū tacito cōmitte sodali Corporis auxiliū: medico cōmitte ■ fideli

Hic monet nos autor vt secretum nostrum non alicui nisi fideli
z tacito socio cōmittamus ad celandum dicens [Consilium tuuz
archanum] .i. secretum tuum [cōmitte sodali tuo tacito] .i. fideli
qui consilium tuum tacendo saluum potest facere. vnde salomō.
A sapiente consilium tuum require. i. a fideli] corporis etc. [Simi
liter] cōmitte auxiliū tui corporis medico fideli] .i. causam mor
bi tui cognoscat bene. vel [fideli] quem fidelem esse noscas. quid ē
dulcius q̄ habere amicum cum quo audeas omnia loqui sicut re
cum. vel hic inquit catho filio suo ne secretum suuz reuelet stulto
sed sapienti z fideli. vnde oratus. Quid ē quoq; viro/z cui dicas
ipse videro etc. vnde. Sicut medico fideli cōmittēda est cura cor
poris: ita tacito sodali est secretum suum reuelandum. dicit ergo
[consilium etc.] vnde. Res occultaude tacitis sunt participande.
Si non vis ledi: medico te crede fideli.

Successus dignos: noli tu ferre moleste. Indiget fortuna malis vt ledere possit.

Lege sic [Noli tu ferre moleste] irascēdo contra deū [successus
id est ea que veniunt tibi z succedunt ex alijs] dignos [quia deus
ita permittit. Ipse eniz scit quid de te sit factururus/vel de alijs] In
dudet fortuna [ad tempus] malis] tibi forte vel alijs] vt ledere
possit] grauius in futuro. vel sic] noli ferre moleste] .i. grauius cū
dolore z inuidia] successus] .i. prosperos euenus aliorū] dignos
quia deus permittit vel indignos. Bliā littera sicut tu credes qz
[fortuna] .i. deus qui fortunam z alia habet in manu] indulget
id est intendit promotioni malozum ad tempus] vt possit ledere]
scz eos qui magis se exaltauerunt depumendo. Quia quanto gra
uis alior: tanto casus grauior. vnde illud. Tolluntur in alnū: vt
lapsu grauiori ruant etc. z alibi. Cū fortuna volit fies de rethore
consul. fortuna dicitur non habere pedes: qz dubia z instabilis ē
habet alas qz tam ad bonos q̄ ad malos sine vllō examine cito
accedit z recedit. Et similiter habet duas manus. s. prosperitatem
z aduersitatem. Successus dicitur a succedendo z est methaphora

tracta a nauigantibus quibus dicitur ventus succedere: quando est prosper & propicius. vel [succensus] in mala significatione. id est malos eventus [dignos] quos digne pateris pro excessibus tuis & peccatis. vnde ouidius. Leuiter ex merito quicquid paciare ferendū est. & sequitur. Que venit indigne pena dolenda venit. Versus de rota fortune. Gloriosus elatus &c. Alij versus. Scandit hic ille sedet. ruit hic. pessundatur ille. Fortune mores tales sunt: sic dat honores. Subleuat exaltat &c. Et dicitur fortuna quasi forte vna: quia vir aut nunquam permanet eadem. Unde depingitur eius imago quasi voluens rotam propter sui volubilitatem. Versus. Prauos lucessus: noli tu, ferre molestus. Sepe mali florent: vt post sua gaudia plorent &c.

**Prospice qui veniūt: hos casus esse ferēdos
Nā leuius ledit: quicquid preuidim⁹ ante.**

[Prospice qui veniunt &c.] .i. a longe prospice in tempore felicitatis aggregando quod possis expendere in tempore caritatis. vel [prospice] in sanitate ne incurras in futuro in infirmitatem. vel [prospice] in felicitate: vt patienter sustineas infirmitatem vel paupertatem. vnde iob. Si bona suscepimus de manu domini: mala autem quare non sustineamus. vnde thobias. Si bona cepisti domino prestante: malorum articulo noli dissimulare fides] hos casus [i. multiplices miseriae que accidunt homini. s. paupertatem. senectutem & huiusmodi. De miserijs que accidunt in senectute. Oranius in poetria. Multa senem circūveniunt incōmoda. vel quidam. Que rit ab inuentis miser abstinet & timet vit. vel q̄ res omnes timide gelideq; ministrat. Dilator sepe long⁹ iners/avidusq; futuri. Difficilis querulis laudator temporis apud] hos casus [in fortuna et miseria. quia mors est preponenda. vnde. Quocūq; ingredieris sequitur mors corporis vmbra. et alibi. Ecce securis ad radicem arboris posita est. hos dicit deriuauit. quia presens vita in infirmitatis intoluta est miserijs] ferendos [cum patientia. Casus est inopinatus rei eventus. & est casus fortune. vnde. Qui cecidit: stabilis non erat ille gradu. Et est casus nature scilicet de vita in mortem. vnde in libro regum. Quomodo ceciderunt in bello fortes &c. Et est casus gratie. vnde apostolus. Qui stat videat ne cadat in casus glorie. id est gratie. Et alibi. Quomodo cecidisti bene. et est casus pene. vnde dauid. Et cadet cum dominatus fuerit pauperum. Casus est accidens nominis vel dictionis/ cum dicitur cuius casus nominatiu. Et est casus argumenti. vnde locus a casibus. vñ seneca.

Si amicus prudens est tria tempora prospiciat/presentia ordinet
futura prouideat/pieterita recordetur: Nam qui de preterito non
cogitat perdit vitam: qui nil de futuro p[re]meditatur: in omnia in
cidit incantus. p[re]pone ergo in animo tuo bona z mala futura: vt
illa sustinere possis z moderari. vnde boetius. Multi eni sunt qui
solummodo de presentibus curant dicētes. p[re]ceat qui crastina cu
rat. sed hoc malum est. Vnde si minus afflictum sentit: qui p[re]ci
det ictum. Tela nocent leuisus/visa volare prius. hoc est tractum
a coitice qui rigat se tempestate veniente. Alij versus meliores.
Si tibi sint cure res geste resq[ue] future. Gaudia magna feres: et es
runt tibi p[re]cipue res.

**Rebus in aduersis: animū submittere noli
Spem retine: spes vna hominem in morte
relinquit.**

Vic admonet eos auro: iste ne in tempore necessitatis animi cō
stantiam supprimamus. iuxta illud senece. Compone mores tuos
attolle animum tuum/aduersus formidata consiste. Construe [no
li desperare] s[ed] salute in aduersitate. et respicere ad hoc constans
z leuis. vnde [noli submittere animum tuum] si tu es in aduersita
te noli attendere animum tuum per timorem. vel [noli submitti tē
id est humiliare z deprimere animam vel animum tuum] in aduer
sis rebus. i. in aduersitatibus. q. d. noli sperare. iuxta illud. Gra
ta superuenit. que non sperabatur hora [Spem retine. i. spera in
domino. quia] vna spes. i. sola non relinquit hominem in morte
quia homo in vltimo termino vite positus sperat adhuc viuere.
vnde iob. Si me deus occiderit tamen in eum sperabo. In aduer
sitate z egritudine fides hominis probatur. Spes est expectatio
sive fiducia alicuius boni ex gracia dei. vel. Spes est expectatio
futurorum bonorum. vnde dauid. Spera in deo z ipse te enutrit
Desperatio vero est diffidentia ex dei misericordia z bonitate. vnde
versus. Nemo malis cedat/ ne desperatio ledat. Omnia spes vna
cat: vt nos in morte relinquat.

**Rem tibi quā noscis aptā: dimittere noli.
Fron te capillata/ post hoc occasio calua.**

Hoc p[re]cepto superius dato consonat scilicet [Cum fueris felix] et
id est cauere de aduersis/ frons ponitur pro principio. capilli pro
abundantia. caluities p[ro] aduersitate. vnde lege sic [noli dimittere

id est remouere [tibi. i. a te] rem qua noscitur aptam]. s. fore utilem
 & tibi necessariam. quia [occafio]. i. fortuna] fronte capillata] id est
 frontis capillate existens. ita quod ista genitiui frontis capillate regatur
 tur ab hac dictione occasio ex vi demonstrationis essentie. & ponitur
 tur tibi casus pro casu. ut in doctri. mulier egregia forma. i. egregie
 forme. i. fortuna prospera que comparatur fronti capillate. quod
 bonis non est nuda: quemadmodum frons capillata non caret capillis
 [post hoc]. i. consequenter est [calua] bonis. i. nuda & aduersa.
 & ita per capillaturam intellige prosperitatem. per caluities ad
 uersitatem. vel aliter ut dependeat constructio a precedenti uersu
 [noli dimittere rem aptam tibi fronte capillata]. i. dum tu es in
 prosperitate. quod [post hoc]. i. post hanc prosperitatem] occasio]. i.
 fortuna que est [capillata] in sua fronte]. i. principio est [calua]. i.
 deceptioibus plena] post hoc]. i. postquam dederit tibi multa bona
 decipiet te pauperes faciendo. unde oratius. Lucrum sumisq; ne
 gat stare diu. Dec enim est firmitas fortune: ut nullum faciat se
 curum. hec est securitas: ut nullum faciat certum. hec est certitudo:
 ut faciat dubium. unde alexan. Solaq; nobilitas stabilem facit
 te]. vel aliter exponere idem intellige: ei habetur ad picturam
 fortune] occasio]. i. fortuna. Et nota quod fortuna colebatur rome pro
 dea cuius imago in fronte erat pilosa: calua vero a posteriori parte:
 te: per quod datur intelligi prosperitas & aduersitas fortune: siue in
 telligitur fortune fallacia. vel aliter [fronte capillata] quilibet homo
 fronte capillata. i. frontis capillate. i. ab amicis diligitur. unde pro
 uerbium. quod diu capillatus eris. i. abundans diuitiis: tam diu habebis
 amicos] post hoc]. i. cum prosperitas defuerit] occasio erit
 calua] quia amici tui ficti in tempore necessitatis recondent a te.
 unde quidius. Cum fueris felix multos numerabis amicos. Tempora
 si fuerint nubila solus eris. & alibi. Sorte patet misera: que
 fit dilectio vera. vel sic] fronte capillata] fortuna dicitur esse ceca
 & habere frontem capillatam. quia homo qui est in prosperitate:
 cecus est quando non preuidet futura. dicitur habere occiduas. i.
 partem caluam: & uidentem. quod dum est in prosperitate uidet que
 sunt bona & mala. potest ergo sic legi] occasio calua]. i. fortuna
 ita quod hec dicitio capillata sit nominatiui casus] calua] in prima &
 posteriori parte. Vel aliter ut sic sensus. Si aliquid bonum offeratur
 tibi licet sit paruum non debes refutare dum habes oportunitates
 accipiendi. quia si forsitan hoc non accipias non habebis aliud.
 & hoc est] noli dimittere] si offeratur tibi] rem qua noscitur
 futuram aptam] licet parum valeat. & hoc est] fronte capillata]. i.

dum in principio habes oportunitatē & copiam retinendi. per frō-
tem accipimus principium. q̄ frons est altior & prima pars capiti
per occasionem caluam intelligimus finem. & hoc est si refutaueris
& alijs insistes non habebis. quia] occasio post hoc erit tibi
calua] et sic legitur de oportunitate aliquid faciēdi. versus. Nostri
fortunaz pedibus dixere carentem. Pennata s̄q; manus dixerunt
hanc & habere. alij versus. fronte capillata / facies est lumine ceca
Post depillata / pars est sine lumine mecha. fronte capillata / bo-
na res nō sit reprobata. vnde mouent illi / quos diuifere capilli.

Qd sequit̄ spectat / qd̄ q̄ iminet ante videto
Illū imitare deū / qui partē spectat vtrāq;

Hic admonet nos autor & filium suū / vt ea que futura sunt nec
non instantia precogitemus vt melius de eis disponamus. iuxta
illud in poetria minori. Si quis habet fundare domum / non cur-
tetur opus zel. Construe sic] spectat]. i. considera hoc] quod sequi-
tur]. i. futurum] quodq; iminet. i. quod instat. i. qd̄ presens est.
] ante videto. i. preuideto. & potest esse vna dictio vel due dicēdes
vnde] videto ante. i. prius presens q̄ futurum. q̄ primo debemus
considerare imminētem rem & instantem q̄ futuram. vnde subis-
git] Illū imitare deū]. s. ianum qui est deus anni / & ideo dicit̄
bifrons. quia recipit annum sequentem & precedentem / vel orientem
& occidentem propter cursum solis. vnde illud. Jāne biceps
anni: tacite libentis origo. vel] imitare illum deū] omnipotentē
] qui spectat vtrāq; partem] scz corpus & animam. vel presentia
& futura. vnde versus. Rem precedentem videas. & cernē sequen-
tem. Bifrontem ianum: fieri non predico vanum.

Fortius vt valeas: interdum parciōz esto.
Panca voluptati debentur: plura saluti.

Hic inuitat nos autor ad sobrietatem ne per ingluuiem corporis
anime detrimentum incurramus. dicit ergo sic] esto parciōz. id est
moderatiōz victu & vestitu / & in verbis] vt valeas fortius. i. esse for-
tior & sanior in corpore & in anima. In corpore. q̄ multi sunt qui p
ventris ingluuiem infirmantur. In anima: quia nimia voluptas
corporis perimit animam. Vnde multi ieiunant propter sanitate
corporis. vnde. Parciō sepe cibis / nā in tu sic sanior ibis. Alij iei-
unant vt videantur sancti scz ypocrite. vnde phariseus. Ieiuno
his in sabbato. Alij propter auariciam. vnde. Tangere parca tis

24
met: quoniam minatur aceruus. Alij vero propter salutem ani-
me. vnde. Jejunate omnes etc. vnde maceratio carnis est ieiunius
vigilie: impletio decalogi / et multa alia que quilibet potest habere
vel videre. vnde versus: Jejunat sanctus medicus simulator aua-
rus. Spiritus cat in vicio: causa reuendi | pauca voluptati. | q. d.
debes facere pauca propter voluptatem. plura vero propter sani-
tatem corporis / et anime precipue. quia legitur: Et precium pars
hec corporis maius habet. vnde vsus. Quere quid argentuz: quid
forma: quid ordo clientū. Quid celebres fundi breue festum gau-
dia mundi. Nulla fides eius hodie male / cras quoq; peris. Con-
deceat his vi / sed non preferre salui. vnde quidam. Gloria nulla
tuis / sed tēpore duz potes vi. Omnia virtuti prepono: tueq; salutē
Resq; salus multas / paucas vult ipsa voluptas.

Iudicium populi: nūq̄ contempseris vn̄

Ne nulli placeas / dū vis contēnere multos

Iudicium populi. i. arbitrium publica auctoritate inductuz. vñ
salomon. saluti ne imitaris prudētie tue. Inuitur qui opinionē
arbitri sui opinionē multorum anteponit. vnde. Sis talis q̄ plas-
ceas nulli. i. q̄ non placeas alicui / sed displiceas omnibus. vel sic
[ne] prout vt placeas nonnulli. i. alicui scz inimico tuo. qui vellet
propter malum tuum q̄ contempneres multos / vt inde tibi malū
eueniret. Seneca. Qui se habet male / qd̄ ē optimū perdit. **Edstue**
[tu vnus. i. solus] nūq̄ contempseris iudicium [plurimorū] ne om-
nibus displiceas [dum vis contempnere multos. i. dum culpas
qd̄ faciunt est a multis. i. sententiam vel iudicium multorum. vñ
versus. Spertete mundum. spertete nullum. spertete sese. Spertē-
nere se semp; quatuor ista beāt. Alij vsus. Nō tibi nate neqes po-
pulo sub indice leges. Nā nulli plebis multos spertēdo placebis

Sit tibi p̄cipue: qd̄ primū est cura salutis.

Tēpora ne culpes / cuz sint tibi cā doloris

[Sit tibi precipue qd̄ primū est cura salutis. id est sanitatis cor-
poris] sit tibi precipue [in animo tuo q̄ de alijs que sunt corpori
necessaria] quod. id est qz hoc est [primū. i. precipuum. q. d. ante
omnia sanitas corporis est petenda. et hoc s̄ gentiles qui pl̄ cu-
rabant de salute corporis q̄ anime. Nos aut̄ dicim̄ sic] cura salu-
tis. i. anime [sit tibi precipue] q̄ d̄ alijs rebus omnibus. quia ani-
ma dignior est q̄ corpus] **Tēpora ne culpes cum sit tibi causa**

doloris. q. d. cum egritudo tibi euenerit vel instabit. non imponas culpam temporibus cum tu sis culpabilis: et sis tibi causa in firmitatis. Solent enim quidam dicere tempus est malum et perniciosum: cum nullum tempus sit in se malum: sed malicia hominis illud facit. [salutis. s. i. sanitatis. Et est sanitas integritas corporis et temperantia nature: ex calido et humido quod est sanguis etc]. vñ versus. Prima sit in cunctis: semper tibi cura salutis. Tempora non flebis: si corpus sote dolebis.

**Somnia ne cures: nã mēs hūana qđ optat
Dū vigilat sperat: per sōnuꝝ cernit idipm**

[Somnia ne cures etc]. [q. d. noli habere curam de somnijs quod dicit salomon. Multos fecerunt errare somnia: et exciderunt sperantes in eis. Et sciendum est quod somnium et somnus differunt. quod somnium est imago que videtur de nocte in somnis esse similis veritati. Somnus vero est sapor mentis et ipsa quies hominis: quando aliquis dormit. Et describitur somnus sic a secundo pho. Somnus est mortis imago. laborum requies. medicorum experimētus infirmantium votum. miserorum desiderium. vniuersi spiritus requies. Et sciendum quod somnus dicitur multis modis. Somnus proprie s^o quod dicitur est: et requies corporis veniens cum desiderio et obliuione delectabili. vnde ovidius de arte. Stulte quid est somnus gelide nisi mortis imago etc]. Quandoque dicit mors xpi. Ego dormiui et somnum cepi. Somnus idem est quod amor terrenorum. vnde. Si dederō somnus oculis meis etc]. et alibi. Dormierūt somnum suum et nihil inuenerunt etc]. Somnus idem est quod torpor inanie vel accēdie ad faciendum bonum. vnde apulus. Hora ē iam nos de somno surgere. Quandoque idem est quod extasis mentis in qua aliquid reuelatur homini per angelum dei. vnde in euāg^o Angelus apparuit ioseph in somnis. vnde d^o sus. Angelus in somnis: ad ioseph talia facit. Ut puer hinc fugiat: ne euz pueris moriatur. Quandoque dicitur torpor. vnde in genesis. Jacob audiens quod filius suus veniret. quasi de graui somno euigilans ait etc]. Itē gregorius cōmemorat quatuor genera somniorum dicens. quod quedam veniunt propter nimiam voluptatem eorum qui somniant: siue propter vanitatem: siue propter vini et cibi crapulam: que sūt spernenda. quia vbi plura somnia tibi plures veritates. Alij veniunt ex fantasia. i. ex suggestionē dyabolica que omnia sunt vitanda. Alia ex cogitationē: que nemo (sicet sanctus) potest euicare. Alia ex reuelationē diuina sicut legitur de ioseph. et hec nullaten^o

40
sunt spernēda. vnde. Somnia ne cures qz fallunt somnia plures.
Scriptum est enī q̄ multos fecerunt somnia errare/z multas cu-
ras iniesserunt[nam] pio qz/quia[mens humana]. i. mens multo-
rum stultorum[sperat] se habituram] qđ optat dum vigilat. id ē
illud qđ cogitat vigilando/somniat dormiendo. vnde claudian⁹
Omnia quez sensu voluntur vota diurno corpore sopito/red dit
amīca quies. Dormiendo inq̄ hac sola de causa. quia [cernit] id ē
videiur sibi cernere per somnium illud quod videt vigilando/ et
ita falluntur. qz per somnium non potest haberi. Vel aliter] nam
mens humana qđ optat dum vigilat. i. i. vigilando sperat sibi ha-
bere id ipsum per somnium. i. cernere putat in visione somni zel.
Alij versus. Sollicitus durat: frustra qui somnia curat. Nam qđ
homo sperat/somnus sibi sepe reuelat zel.

vela
Hoc quicūq; vel carmē cognoscer lectoz.
Hec p̄cepta feras/q̄ sūt ḡtissima vite.

Dic incipit tertia distinctio hui⁹ opis. In cui⁹ principio smittit
autor quandam exhortationem que diuiditur in quinq; partes.
Primo enī inuitat lectorem ad legendum carmen suum qñ dicit
[Hoc quicunq; velis] s̄st autem carmen opus qđ pedib⁹ constat
et ipsi arte dispositione pronunciatu[r] dicitur sic: qđ carptim pro-
feratur/ districum per pedes. Et derivatur a carmino as. Vel a
carmenti dea que primo inuenit carmen. Vel a carminus. n. qđ ē
arbor sub qua solent studere poete. vel a cano. is. qz carmen ē qui-
dam modus cantus. Secundo exhortatur lectorem qđ licet multē
ta p̄cepta audierit in p̄missis distinctionibus qđ non cesset pro-
pter hoc iterū audire. z animū suū ex virtutibus z sciencijs infor-
mare. z hoc est qđ dicit [Hec p̄cepta feras] dicit enim salomon.
Melius est senem addiscere qđ ignorare. idem. Audiens sapiens
sapientior erit/z intelligens gubernacula possidebit. Item. Audi
at sapiētiam auris tua. Item legitur qđ plato in octogesimo z vno
anno scribens mortuus est. Similiter socrates nonaginta. z. ix. an-
nos habens/in scribendi z docendi labore vitā compleuit. Itē
licet catho esset senex nunq̄ cessauit discere. vnde quidam. Viue
carens vicio/nanq̄ sis cras mortuus. Intendēs studio: quasi vi-
ta non cariturus. Tertio subdit causam quare non debem⁹ cessa-
re in doctrina/imo semp̄ audire/z audita memoriē p̄mendare. qz
homo sine doctrina z sciencia quasi mortu⁹ est. vñ dī infra. Nam
sine doctrina zel. Uinere enī vno modo est in deū credere: z opa
f .i.

inflicte facere: et cor doctrinis et sciencijs applicate. vnde in euan-
 ge? Qui credit in me etiam si mortuus fuerit viuet. Credit/dico p
 bonam fidem operantem et dilectionem. si mortuus fuerit. s. vita
 culpę et ignorantie: viuet in p̄senti per gratiam/ et per gloriam in
 futuro. Patet ergo q̄ sine doctrina et dilectione dei homo mortu-
 est. Quarto inuitat lectorem ad multiplex cōmodum qđ proue-
 nit ex doctrina. vnde. Eōmoda multa ferēs: si autem sp̄rueris il-
 lud. Non me scriptorem et c]. Quinto et vltimo quasi cōmando
 et increpando/ et culpam imponendo si doctrinam nolit recipere
 monet lectorem: vt si propter multiplicem vtilitatem doctrine ad
 audendum non moueatur: saltem minis et increpationibus duea-
 tur excusans seipsum et omnes doctores q̄ si parati sint docere/ li-
 cet alij minores nolint audire culpa nō ē in doctores: sed in disci-
 pulos resignāda. vnde dicit si autem sp̄rueris illud. Nō me scrip-
 torem: sed te neglexeris ipse. Dicit ergo. Doc quicūq; velis. Scum
 enim in p̄missis distinctionibus multa p̄cepta dedit/ que data
 et non intellecta nihil proficerent. ideo nos admonet: vt nos taz in
 p̄missis q̄ in sequentibus intelligendis curam adhibeamus/ et
 intentionem puram et beniuolentiam p̄beamus. Et inuitat lecto-
 rem vt legat et relegat. qz nemo repente fit et c]. Et alibi. Serus ve-
 nie vsus ab armis. Construe sic. O lector quicūq; velis cognosce
 re. s. intelligere et scire hoc carmen meum. hec p̄cepta feras. i. e.
 sequaris. vel hec p̄cepta. i. talia que sunt gratissima vite. s. d. ē
 efficacissima ad vitam tuam/ vel nostram: moribus informandaz/
 et etiam instruendam. vnde vsus. Quisquis adesse velis/ et carmen
 discere queris. Cum mōnitis multis dicam p̄cepta salutis et c].

Instrue p̄ceptis animū: ne discere cesses
Nā sine doctrina vita ē q̄si mortis imago.

Vnde Hieronimus. felix est animus illorū qui se virtutib⁹ in-
 struxerunt. quia melius est senex addiscere q̄ ignorare. Ne discere
 cesses. Vñ Iñsidorus. Discere qđ nescis. Esto pius auditor q̄ doctor
 et sume per disciplinam nomen magistri. vnde. versus. Discere puer
 dum tempus habes: euo puerule. Ut te non didicisse fleas etate
 senili et c]. Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago. Quia
 sicut species in speculo per se considerata nihil valet. et sicut tabu-
 la rasa in qua nihil scriptum est parum valet. Ita hominis vita si
 ne doctrina non est vera vita/ sed unagmaria. vnde. Anima etiā
 est quasi tabula rasa in qua nihil depingitur/ sed pingibilis ē vir-
 tutibus et sciencijs. mortis dicit qz quasi mortu⁹/ et quasi animal

brutum est ille qui non addiscit dum sit iuuenis. vnde quidam.
 Dum iuuenes esis. et tempus habere potestis. Quare nō discuis
 ne tanq̄ bestia sitis etc. [Imago] Dylarius de trinitate dicit. Ima
 go est ret ad rem coequanda imaginata et discreta similitudo. Et
 dicitur imago quasi imitago/de imitor imitatis. qz ad illum ad
 cuius similitudinem fit imitatur. i. imitari debet. Disciplina est
 omnium bonorum mor^o ordinatus. dispositio discens in omni ha
 bitu] instrue inq̄ tali modo] ne cesses discere] dico q̄ discas] naz
 vita] humana] sine doctrina] existens. id ē sine disciplina illa vita
 ē quasi mortis imago. dicit enim quis nihil discit vel qui nihil scit
 est quasi mortuus/ licet nō corporaliter tñ animo etc. Mortis expo
 nitur supra vbi dicitur. In mouē alterius spes etc.] Alij ver sus.
 Instrue tu mentē/ fili rationis egentem. Mens sine doctrina: ma
 net in te certa ruina. Quid est vita. Vita est beatorum leticia. mise
 rorum mellicia: expectatio mortis.

**Cōmoda mlt̄a ferēs: sin autē spreuer] illud
 Non me scriptorem: sed te neglexeris ipse**

[Cōmoda multa ferēs. I dico q̄ tu ferēs hec precepta que sunt gra
 tissima vite. Si autem hoc facias] ferēs multa cōmoda] na dico si
 informas animum tuuz meis preceptis] Sin autem] pro sed z pro
 si] sed si spreueris illud. i. despereris z parvipen deris pcepta mea
 [Non me scriptorem etc. quasi diceret. non damno meo: sed tuo
 contemues doctrinam meam. q. d. non ad incōmodū meū erit: sed
 ad tuum. Duplex est scriptor/ mechanicus/ z artifex. Mechanicus
 scribit solūmodo. Artifex qui scribit z agit.] sin autem] potest esse
 vna dictio vel due. Si sint due: sin pro sed: z si autē] pro certe. Si
 vna dictio: pro sed ei pro si. vnde ver sus. Carmen si spernis: tibi
 maxima cōmoda pdio. Nec carnē iussuz: sed te neglexeris ipsuz.

**Cum recte viuas: ne cures verba malozuz
 Arbitrij nostri non est/ qd̄ quisq; loquatur**

Dic ad monet nos auctor ne sub vite puritate z ignorantie iniquo
 rum mendacia timeamus. dicit ergo seneca. Malis displicere lau
 dare est. dicit ergo [cuz viuas. i. cū viuere debeas vel velis] recte
 id est innocenter z iuste] ne cures verba malozum. i. ne sint tibi cu
 re mala verba. i. ne cures si mala dicant. i. iniuste. Quantum eniz
 in nobis debemus mala preuidere coram omnibus hominibus/
 sicut dicit apostolus. Si autem improbus mala de nobis dixerit
 nō est curanduz. sed hoc est curandum vt solt deo placeamus. vñ

Beati eritis cum vos odierit mundus &c. [Noli nostri arbitrij]
id est nostri iudicij .i. non iudicamus / imo reprobam⁹ [qđ quisq;
loquatur] .i. respondeat singulis verbis garrulorū. vñ salomon.
Noli respondere stulto iuxta stulticiam suam &c. vel sic [arbitrij
nostri non est qđ quisq; loquatur] quasi diceret / nō est nostre po-
testatis ora loquentium claudere & compescere. vel [non est nostri
arbitrij] .i. iudicij quasi diceret. noli censere de quolibet verbo qđ
homines profertunt. Sed si es bonus noli curare quid male dicāt
de tua persona. Mali enim bene loqui nesciunt. vel [non est arbi-
trij nostri] .i. nostre voluntatis [qđ quisq; loquatur] .i. loquitur.
presens omnium pro presenti indicat. dicit ergo [Cum recte vi-
uas ne cures verba malorum] vnde bernardus au. Circa verbunt
curisubet esse sollicitum / sūma stulticia est &c. Alij versus. Tu
dices morum / ne cures verba malorum. Nulli scire datur / semper
quod quisq; loquatur.

Productus testis / saluo tamē ante pudore Quantūcumq; potes / celato crimen amici.

Dic docet nos auctor qđ si in testimonium adducamur / veruz cō-
fiteamur testimonium / & saluo pudore nostro / amicorum crimen
in quantum poterimus celemus. vñ dicit [product⁹ testis] .i. si ad-
ductus in alicui⁹ rei testimonij fueris corā iudice vel arbitro [ce-
lato crimen amici quātūcumq; potes] .i. pro posse tuo celare stude
as. qđ dicit salomon. Qui fidelis est: celat amicus suus. Si alij
censerint illud: caue ne videaris mentiri vel perjurare. et hoc est.
[saluo tamen ante pudore] .i. reuerentia tua vel verecundia existē-
te salua ita qđ nō te manifeste mentiri alij sentiant: sed dic veritatē
vñ Isidorus. Iste erit p̄demptus apud deū: qui aduersus igno-
centem falsum testimonium dicit. Testimonium enī est per signa
alicuius rei precedentis significatio. Dicit enim salomno in pro-
uerbijs. Amicus fidelis protectio fortis. qui autē inuenit eum in-
uenit thesaurū. vñ versus. Cum fueris testis: nō sit pudor hic tibi
peffis. Non debet dici / per te tunc crimen amici.

Sermōes blādos / blesosq; cauere memēto Simplicitas veri / fama ē: fra⁹ ficta loqñdi

Preceptum est vt suauitatem adulandi in nobis vel in alio de-
utemur. dicit ergo [memento cauere] .id est vitare ut te vel in
alio [blandos sermones et blesos] .id est suaues et teneros id est
balbucientes adultores. vel mellitos. Juxta illud prophete.

Mollet sumi sermones eius super oleum. et ipsi sunt iacula. caue
 blandos sermones. In te. quia vir sapiens non debet nimis bla
 de loqui. vnde illud. Verba sapientis sunt quasi similia: et quasi
 clauis in aekum defigi. Clauis et similia: verba sapientis compara
 tur. qz culpas delinquentis nesciunt palpare: sed pungeri. Sim
 plicitas et. Vere cauendi sunt blesi et blande loquentes: licet ma
 suen videantur et simplices. qz simplicitas est passum fallitatis
 et fraudulentie: sicut veritas innocentie. Est enim quedam bona
 simplicitas. quedam non. vnde. Simplicitas veri. i. veritas. i. ve
 ra simplicitas. est fama. i. famosa et laudabilis. i. homo qui est
 simplex in multiloquio est famosus et laudabilis. sed ficta sim
 plicitas loquendi est fraus. Ita qz ficta sit uominatiui casus singu
 laris numeri feminini generis. vel accusatiui casus pluris nume
 ri generis neutri. et tunc dicas sic. Simplicitas loquendi ficta. r.
 fictas aduentiones et adulationes. Simplicitas inqz talis est
 fraus. i. fraudulenta. quasi diceret illi qui fingunt se esse simpli
 ces loquendo: sumi fraudulentis. vnde. Memento vitare blandos
 sermones eorum. et illa lectura est bona et sana. Vel aliter. Fama
 veri. i. veritas. i. verum est qd fama multoz est: qz simplicitas lo
 quendi ficta est fraus. Vel aliter. et incipe a superiori versus h: mo
 do. memento cauere. i. sis cautus et circumspectus: qz simplicitas
 loquendi sermones blandos e fraus. Unde caueas ab huiusmo
 di simplicitibus: et hoc est fama veri. i. multi sapientes ita sentiunt.
 In veritate blesi dicuntur qui blandiendo vel balbuciendo fite
 loquuntur. vnde. Qui mel in ore gerit et. alij versus. Sumi tibi vs
 tandi: sermones vndiqz blandi. Sub specie veri: nos fallunt sepe
 seueri. et alibi. Sub specie tincta macie sub simplici veste. Sui ho
 die fraus/ inuidie/ mentes inhoneste.

Segnicies fugito/ que vite ignauia fertur
Na cu animus languet: sumit inertia corp?

Segnis dicitur multus modis. Segnis primo idem est qd sine
 igne vel seorsum ab igne. i. vigore animi vel ingenij. vnde segnicie
 est fugienda est primo: vitanda ocia corporis immoderate: no va
 cando potationibus/ conuiuiis/ ludis luxurie/ somnis im
 moderatis. quia qui sequitur ista debilis efficitur: et ad luxuriam
 proteruus est. vnde ouidius. Languor/ et in modici sub nullo vin
 ce somni. Eripunt omnes animi/ sine vulnere vires. Idem. Affuit
 in caute desidiosus amor et. Secundo in sistendo alicui operi.
 Tertio fugienda est segnicies. i. qz nemo illud qd potest facere in

f. ij.

continenti non differat vsqz eras. sicut faciunt semper segnes. Et
tra quos dicit otatus. Incipe viuere directe/ qui prorogat horas
Rusticus expectat/ duz defluat annis zc]. Lucanus. Tolle moras
semper nocui differre paratis. vnde apostolus. Non segnes effi
ciamini: verum imitatores eorum qui fide z patria hereditabunt
promissiones. Et est pigritia tarditas corporis/ proueniens ex me
tu laboris consequentis. Ignauus dicitur quasi igni animi vacu^o
z inerte. inde ignauia. Ouidius. Lemis vt ignauum corrumpant
ocia corpus. Et capiunt vicium nisi moueantur aque. Dicit ergo.
[sugio segnicem]. i. ociozum defidiam. siue pigritiaz. Se in sepa
rabilis piepostino est/ idem valet quandoqz quantum sine: vt ses
dulus quasi sine dulia vel dolo. Securus quasi sine cura [que fer
tur]. i. que dicitur esse [ignauia vite]. i. corruptio z accidia. Et dicit
tur accidia a con greco quod est in iste latine. Dico qd deuitas ocia
[nam cum animus languet]. i. languidus est. i. nullo studio est ex
ercitatus [inertia]. i. pigritia [consumit]. i. debilitat z eneruat cor
pus. quia quando vides aliquem pigrum corpore potes illum in
telligere legnem animo z infirmus. Iners dicitur/ quasi sine arte.
inde inertia dicitur. vnde. Segnicem linquas. te non ignauia vin
cat. Cum mens languescit: caro defectiua pigrescit.

Interpone tuis/ interdum gaudia curis.
Et possis animo quēuis sufferre laborem

Dic precipit animo ne aliquis semper labori insistat: sed aliquan
do indulgeat labori vt operi. quia dixit superi^o [discere ne cesses]
non vacando quieti: sed insistendo alicui operi. Posset querere si
lius: si semper insisteret labori. Ad hoc responderet ponendo mo
derantiam in eo qd dixerat supra dicens: qd non semper laboran
dum est sed ocio vacandum. vnde dicit [Interpone interdū gau
dia tuis curis] quia homo curiosus nunq̄ requiescit. Unde cura
dicitur quasi cor vrens. Ouidi^o. Ocia corpus aiunt. anim^o quoqz
pascitur illis. Immodicus contra zc]. idem. Quod caret alterna
reque durabile non est. ides. ferreus assiduo consumitur anulus
vsu. Et propter hoc non est bonum semper esse in labore. Legitur
enim qd diuina sapientia vel prudentia disposuit qd nox succedit
dici. quia si semper nox esset homo deficeret. Si semp dies: nimis
laboraret. z nimo labore deficeret. Unde nox data fuit ad quiete
cendum. vnde quidam. Stare diu nescit: qui non aliquando qui
escit. Et illud. Inibus assiduis/ fiet ebies quandoqz securus. dicit
ergo [Interpone zc]. vt possis sufferre. id est sustinere] animo

quævis laborem].i. quælibet laborem: ita q̄ quævis sit vna dictio
vel due. vnde versus. Gaudia sepe tuis debes adiungere curis.
Sic superare datur: si cui fortuna minatur. v̄ sic. Quas maturis
admiscens gaudia curis.

Alterius dictū vel factū ne carpseris viiij̄
Exemplo simili/ne te derideat alter.

Dic precipit auctor ne facta vel dicta alicui⁹ condemnemus/vel
reprehendamus. z hoc respicit ad illud qđ dixerat superi⁹ scilicet
neminem irascere. q. d. noli aliquem deridere ne deridearis ab
aliquo quia deridēs deridebitur. vnde dicitur in auiano. Si qua
dam virtute nites/ne despice quēq̄. Et alia quedam forsā et ille
nitet. vnd̄ apostoſus. Arguite ne arguamini. Carpo. is. multa sig
nificat. vnde. Carpo dum lanas traho zc. dicit ergo sic. Ne carp
seris].i. redargueris vel despereris] vñq̄].i. aliquo tempore vel in
vita tua aliquem] exemplo simili ne te zc.]. q. d. noli aliquem deri
dere ne tu deridearis ab ipso. vnde versus. Nullum dicentem res
hendas vel facientē. Ne similes risus alijs sis reddere visus zc.

Qđ tibi fors dederit: tabul' sup̄ma notato
Augēdo serua: ne sis quē fama loquatur.

[Quod tibi fors dederit zc.]. q. d. non sis sollicitus de pecunia
congreganda/vel de possessionibus ampliandis: vt eas relinqs
heredibus: qđ quidam quocunq; modo et turpiter acquirunt vt
diuites sint: in fine enim faciunt testamentum magnus vt diuites
appareant. vnde [qđ tibi fors dederit tabulis sup̄ma notato]. i.
scribe in tabulis illud testamentum qđ habebis ex dono fortune.
[serua] [caue] [augendo] [patrimonium] ne sis quem fama loquat'
id est ne turpi acquisitione sis infamis/vt delictet propter rapinas
vel vsuram. vel aliter notato. id est scribe tabulis cordis tui. i. me
morie cōmenda illud lucrum vel illud bonum] qđ sup̄ma fors]
id est vltima amputatio capitalis: augendo illud iusto modo] ne
sis ille quem fama loquatur]. s. q. incaute vendis/et emis et nihil
lucraris. vel aliter] Notato tabulis] cordis tui vel scribe z fac sin
gulare illud patrimonium/vel illam possessionem] quod sup̄
ma fors] id est mors patris tui/vel extrema voluntas patris tui/
vel alicuius amici tui/ cuius via est in sorte. id est in dubio scilicet
quando est in senectute/vel in infirmitate grauat⁹] dederit
tibi] id est legauerit in memoriam: habeas legatum quod pater
tuus vel aliquis amicus tuus in morte sua legauerit: vt non ex
pendas prodigaliter] et post mortem beneficias pro anima eius

et postea [serua]. i. conserua res tuas vel patrimonium, vel elemo-
 sinam patris vel amici tui et hoc potius augendo q̄ prodigaliter
 expendendo, vel [serua] sea que habes, nam seruare quodammodo
 est augere [ne sis que fama loquatur]. i. ne infamia sonet de te
 dicatur q̄ sis prodigus dispensator et dilapidator substantie, quia
 dilapidatores prodigi vituperantur. Et dicitur prodigus quasi pro-
 cul gerens vel dispergens, vel ne dicatur q̄ tu sis ignauus patri-
 monium tuum dimittendo, vel q̄ nihil erogas pro anima patris
 tui, vel amici qui dimisit tibi bona que possides et expendis, vt sic
 et incipe ab inferiori versu [serua]. i. conserua rem tuam iusto mo-
 do nec illam prodigaliter expendendo [ne sis quem fama loquatur
 id est postquam uenis ad senectutem] notato in tabulis, i. fac bona me
 morie testamentum tuum] notato] dico illud] quod suprema fors
 id est extremitas uite tue, i. mors, quia mors ultima linea rerum,
 [dedit tibi]. i. reliquit ad hoc vt facias testamentum ne liberi
 tui post mortem habeant occasionem litigando inter se q̄ sunt non
 nulli qui ita exinaniscunt sua et consumunt bona sua q̄ non habent
 in morte de quo faciant legatum suum, Sunt alij qui licet plura
 habeant, nesciunt domui sue disponere, et postea heredes litigant
 inter se et sese mutuo interficiunt, vnde. Ut maneat gratus celesti-
 bus et sine labe, Quod prebet tempus: hoc patienter habe, alij et
 sus. Morte forte datum, in tabulis sit quasi notatus, Et serues actum
 ne cantet fama retractum.

Cum tibi diuicie superant in fine senecte.

Munificus facito: viuas non parcus amicis

Dic docet catho homines esse parcos in iuuentute, q̄ multum
 possunt viuere: et esse largos in senectute in fine uite, vnde [Cum
 tibi diuicie] q. d. tunc debes esse copiosus et largiri cum parus vt
 te tibi superest, quia dicit seneca, Monstro similis est auaricia se-
 nilis, dicit ergo [cum diuicie superant tibi, i. abundant] in fine se-
 necte, i. senectutis tue, Senectus enim et senecta idem sunt, sicut
 iuuentus et iuuenta, Quid est senectus, Senectus est optatum in a-
 lum, ueneris et pers, mors communis, iuuenis tediuz, parcitas recti-
 tudinis [facito] vt] viuas] sicut] munificus, i. largus], non parcus
 id est auarus amicis tuis: q̄ mirum est cur senes sunt auari cum
 partem temporis habeant viuere, Quid sunt diuicie, Auri p̄dus,
 curarum minister, delectatio iocunda, insatiabilis inuidia, res de-
 siderata, desiderium inexplebile, os excelsum, inuidie concupiscen-
 tia, vnde versus, In sento dittes/ cum paruo tempore viues, Mul-

44
vis multa dabis/nec amicis plura negabis. quia amicus est desirabile nomen.

**Utile consilium dominus ne despice serui.
Nullius sensum si prodest: tempseris vnq̃**

Hic agit autor qualiter dominus debet se habere erga seruum suum /z seruus erga dominum. qz dominus debet credere cōsilio serui sui/ si sit utile. et q nemo debet contemnere nec uisipendere sensum alterius/ si proficiat ei: ostendit dicens.] utile consiliū dominus ne rec[us]at.] Unde notandum est q̃ bonum est p̃cesse domui sue. Sicut patet per verba salomonis in prouerbijis. filio et fratri z mulieri z amico non des potestatem super te in vita tua. Quoniā ergo bonum est p̃cesse domui sue. sicut patet per verba salomonis. Unde videndum est qualiter dominus debeat se habere supra familiam suam/ z omnes alios. de officio serui. z itē quid sit utile/ z in quas partes habet diuidi. Dominus debz se habere ad familiarz liberaliter. caute sollicitē. moderate. prudenter: ut precipiat precipienda vitet fugienda. permittat facienda. dominus aut maior. Seruus debet se habere ad omnes eodez modo quo dicit tullius. Negotiorum quoqz diuersa sunt officia. quia officium est prelati siue domini siue maioris existimare gregem. potestatem curare. retinere documēta. seruare leges z causas fidei sibi commissas Item peregrini officium est nihil p̃ter negocium suum gerere: et nil de alio querere. Prinati uero seu serui est officium pari iure uiuere: cuius non minus submissus nec nimis offerentem se uelle in re pudica uel honesta. Item officium serui est res sibi commissas fideliter custodire: et domino suo prout melius poterit sane cōsultare. z quicquid ab eo erigitur complere: cauereqz garrulitatem. Namqz lingua mali pars est/ pars pessima serui. Serui ergo ē per nariam sine murmuratione sustinere: tamen si non sit uerecūdia sez domino suo. unde lucanus. Non sibi sed domino grauis est/ cum seruit egestas: unde debet talem dominum eligere cui seruire non indecorum. Nam dignitate dominantis honestatur obsequi serui. Cūo qualiter dominus debet se habere ad seruum z econuerso. videndum est quid sit utile z dispensatio ei⁹. Utile est quod propter fructuz expendendum est. Diuiditur autem utile in bona animi/ z corporis/ z in bona fortune. Bona animi sunt uirtutes z sciencie z huiusmodi. Bona corporis sunt rectitudo. nobilitas uelocitas. robur magnitudo. que sepe plus incōmoda q̃ fruct⁹ afferunt. Bona fortune sunt. opulencia. prelatio. gloria. gracia. fama

Ad opulentiam referuntur prandia. clientele. peculium. thesaurus.
z huiusmodi. Sub predijs edificia. agri z huiusmodi. vnde dicit.
Tu existens dominus non despice consilium serui. Si sit vile. qz
consilium est de bonis animi. z ita continet honestatem vel virtu-
tem z scientiam: multociens sciunt paruuli qd ignorant magri.
vnde in euangeo. Confiteor tibi rex celi et terre. quia abscondisti
hoc sapientibus z reuelasti ea paruulis. nullius sensum. i. consi-
liuz nullius despicias cumuscūqz sit ille professionis: licet vilis sit
persona. vel seruus. vel liber. si tamen vile sit consilium. quia de
Vir qui consilio non credit iure negatur. Et qui consilio quedam
facit. ille probatur. vnde salomon. Omnia fac cum consilio z po-
stca non penitebis. quia consilium defendet te z prudentia serua-
bit te. qui agūi. cuius cōsilio. reguntur cū sapientia. vñ vsus. Nō sic
neglecta serui sententia recta. Nō ptemna tibi. qui bñ cōsiliatur.

Rebus z in censu. si non est qd fuit ante.

Fac viuas contentus: eo qd tēpora p̄bent

Aliud preceptum est ne moueamur vel desperemus si simus pau-
peres cum ante fuerimus diuites. qz diuicie transeunt cum tempo-
re. q. d. si diues fueris z modo sis pauper propter hoc non despe-
ra. fac viuas contentus eo qd tēpora p̄bent. q. d. sufficiat tibi
quod habes in presenti tempore. qz non opum affluencia: sed mē-
tis iusticia efficit diuitem hominem. vnde. Non defectus opum. s; z
desperatio confert pauperiem mentis: deficiente statu. et alibi. Di-
uicie domine mundane sunt quasi spine. Pungunt in fine: qd pl̄
est causa ruine. vnde salomon. Melior est pauper z sufficiens sibi
q̄ diues gloriofus z indigens pane. Construe sic. si hec. i. si tantū
[non est in rebus. i. in possessionibus z in mobilibus z predijs] z
[in censu. i. in facultate z pecunia z in denarijs] quod. i. quantū
[fuit ante. i. in tempore preterito] fac. vel. viuas contentus eo. i.
ea re. quod tēpora p̄bent. quasi diceret. Si diues p̄m̄e fuer-
ris z postea sis pauper: esto contentus eo qd habas id ē ea re vel
possessione. licet sit parua: quasi diceret. Si diues fuisti quondam:
nec tamen habeas modo quantum habuisti in principio: esto con-
tentus eo quod habes. dicit ergo. rebus zc. Pauperies census
non sit turbatio sensus. Doc sis contentus sicut fert omnia tēpus.

Uxorem fuge: ne ducas sub nomine dotis

Nec retinere velis: si ceperit esse molesta.

Dic docet catho filius suus ne ducat uxore sub nomine dotis. i.

pecunie. Sicut faciunt mulier qui accipiunt adulteras / claudas / z
 informes / vel vetulas: quando datur eis in dotem multa pecunia
 Vel aliter [fuge. i. caue] ne ducas vxorem sub nomine dotis. ad e
 forme e pulchritudinis. vnde ovidius. Dos est sua forma puellis
 Quia si fuerit formosa: vix aut nunq̄ pudica erit. vnde ovidius.
 Lis est cum forma magna pudicitie. et illud. Vix poteris aliqua
 pulchram reperire pudicam. quis vt dicit ovidius. Lasta est quas
 nemo rogauit. vel [dous. i. magne nobilitatis. que sit tibi pondus
 z non solacium. Sunt enim multi ignobiles qui accipiunt vxores
 de nobilibus / z nullam habent aliam dotem. z tales mulieres no
 sunt sub potestate viroꝝ sed mariti subiunguntur eis. Unde de
 his dicitur. Non est malicia super maliciaꝝ mulieris. Et etiã scrip
 tum est. No est caput super caput serpens: nec fraus super frau
 dem mulieris. Unde quidam sapientes antiquitus dicebant mu
 lieres in hunc modum: q̄ possent eas relinquere tradendo libellu
 repudij. libellus repudij erat carta dimissionis quam mariti da
 bant vxoribus suis / eas propter delictum suu dimittentes. Scrip
 tum est enim. Si inuenta fuerit in adulterio: non vt vxor: sed vt
 soror est habenda. tamen viuente illa non licet viro aliam ducere
 vxorem. Vel aliter. z erit humanum mandatum [fuge. i. caue] ne
 ducas [aliquas vxores. ita q̄ sit vxor tua legitima / hoc est] sub no
 mine dotis. i. sub nomine matrimonij. quasi diceret: noli ducere
 aliquas mulierem vel coniugem tibi per matrimonium / immo co
 cubinam habeas tantus: vt si grauis et molesta fuerit: liceat tibi
 hanc dimittere. Unde tantu modo bonis moribus debemus ducere
 mulierem. Item contraeris matrimonij institutus est solimo
 do causa sobolis habende / z causa fornicationis euitande. vnde
 thobias. Non inuentio veneris: sed prolis amore zc]. Sunt qui
 dam qui non intentione prolis ducunt vxores. sed pro dote habē
 da / quod docet auroz euitare. vnde subiungit [Nec retinere velis
 si ceperit esse molesta. i. i. molestia tibi inferes. si sit prodiga vel tra
 cunda. vel marito contraria: z infesta / vel adultera. vnde salomō
 Non est ira sup iras mulieris. mulier eniz si pumatū habeat: contra
 rā ē viro. vñ quidā. Cū muliere maris qui gaudia vult numerare
 Undas siccare dī ille maris zc]. alij h̄c. No tibi cū vox / vxor sit
 copia dot. Sz disūgar] sub ea: si forte grauar]. Itē dicit vxores
 quidā: nec in his meliores. Nec q̄rūt mores: sz q̄rūt p̄ hero res zc]

Adultozū disce exemplo: que facta seq̄ris
Que fugias: nobis vita ē aliena magistra

Vic precipit nos autor vt per considerationes factorum alterius vitam nostram disponamus. vnde. Multos in melius exemplum format alius. Et imitat alterius/vita probata prius. Quidius, fas est ab hoste doceri. philo sophus. Quicumq; dolorem alterius dicit posse pati suum. Construe sic|disce exemplo multorum |id e sapientum |que facta|.i. bona vel bona |sequaris|.i. imiteris. er |que fugias|scy mala opera. q. d. si videris alicui sapienti de facto suo bene euenire: consimili facto illum imitare quare|vita aliena id est aliorum |est|.i. debet esse |magistra|.i. doctrix|vt ita loquar Alij versus. Ex alijs discas quid agas bene. quidve remittas. Ad bene viuendum: sic est exemplar habendum.

Qd potes id tēpta: operis ne pōdere p̄sus Succūbat labor: 7 frustra tēptata relinqs

Vic admonet nos autor ne quid ultra vires nostras aggredias mir. z dicit |tempta|.i. aggredere|id operis quod potes |ad finē perducere|.i. cum adimplendo te credas sufficientem| ne labor|.i. ne tu laborans| pressus pondere|.i. pōderositate. z sic| relinquas frustra temptata|.i. inutiliter dimittas ea que incepisti. q. d. talia incipe: q. possis consummare ne in labore deficias. stulti enim est incipere non considerata licentia perficendi. Sed sapientis est incipere cum fiducia consummendi. quonia; fiducia est officium ad cō summationem rei festinate. vnde lucanus. Nil credas actum: cum quid super extat agendum. Quidius. Pluribus intentis/minor est ad singula sensus| Succumbat labor|.i. deficiat si non possis perficere vel relinquere ea que incepisti| frustra|.i. inuanus vel inutiliter. q. d. talia incipias que possis perficere vel consummare: ne in labore tuo deficias. dimittens ea que inutiliter incepisti. vnde versus. Quod potes tecum id temptes: z viribus equum. Defecisse vides nimio sub pondere vires.

Quod nosti factum non recte: noli silere. Ne videare malos imitari velle tacendo.

Vic precipit autor ne malorum nequiciam nobis coniunctas te neamus: ne tacendo similes consequentes iudicemur. dicit ergo |noli silere| vel noli te supple hoc| quod nosti|.i. nouisti| facium non recte| sed prauē. i. iniuste. q. d. prauum z iniustum factum| noli|.i. noli te reticere: ne videaris consentiens illis malefactoribus z particeps illius peccati. Non enim solummodo rei sunt qui peccatum faciunt: sed qui consentiunt. vñ paulus. Agentes z particeps

vel consentientes pari pena punientur. vnde versus. Pellem tolle
 ri vel tendenti pari pena pedemq; teneti. Et alibi dicitur. Si quis
 delinquit vt paulus apostolus inquit. Qui consentit ei fit reus
 ipse rei. Alij versus. Si mihi tu credis nunq̄ mala facta silebis.
 Nam quisquis celat/se consentire reuelat.

Judicis auxilium/sub iniqua lege rogato Ipse etiam leges cupiunt/ vt iure regatur

[Judicis auxilium zel. q. d. si ipsa lex aliquando vel in aliquo tē-
 poie te damnauerit. fuge ad iudicem/ z exora eum vt erga te ius
 legis temperet. Lex enī non est in se iniqua sed videtur damnare
 quos in se non damnet. sed iudex iniquus iniuste legem potest ex-
 ercere. Lex autem proprie est ius scriptum acciscens honestum/ p-
 hibens contrarium.] Sub iniqua lege [non dicit legem iniquā quā-
 tum ad legem. sed quantum ad iudicem. quia constitutum est q̄ si
 aliquis percuciat aliquem extra ciuitatem/ magnam debet penas
 pati. Si iuxta maiorem. Si in claustro maximam. vnde monet ca-
 tho silium suum/ q̄ in tali casu exoret iudicem. Quandoq; lex sig-
 nificat vnum solum preceptum. vnde. lauerunt de lege lepre z zelo
 טיפה. Quandoq; dicitur peccatum siue concupiscentia contra spi-
 ritum vel rationem. Quandoq; dicitur ratio. vnde apostolus. Vi-
 deo legem aliaz in membris meis. i. fomitez peccati vel carnis. cō-
 cupiscentiam repugnantem legi mentis mee. i. rationi. Quādoq;
 notat iniquum iudicium. vnde lege sic [Rogato auxilium iudicis
 sub iniqua lege]. i. si iudex est contra te iniuste/ dic ei et roga eum
 vt temperet iudicium suum z recurrat ad iusticiam] Ipse etiaz le-
 ges cupiūt vt iure regatur] q; facte sunt in se/ vt rei p iniquos iu-
 dices conuertantur. Vel aliter z melius [rogato auxilium iudicis]
 id est dei si tu es] sub iniqua lege]. i. si carnis cōcupiscentia vexat
 te vt leuiat per gratiam suam. et] ipse leges]. i. concupiscentia et
 ratio] cupiunt vt iure regantur] quantum in anima. vnde iure. i.
 rigore. rigor iuris non parit vlli. vnde versus. Iudice sis tuus:
 sub iniqua lege statutus. Nam sub iure regi: placet omni tempore
 legi zel.]

Qd merito pateris: paciēter ferre memēto Lūq; reus tibi sis: ipsum te iudice damna.

Documētum est vt h̄ actum nobis penam inflictam animo nō
 dedignant: sed paciētī z benigno sustineamus. dicit ergo] memē-
 to ferre]. i. sustinere] paciēter]. i. cō paciētia] qd patet] merito]

id est penas quas meruisti digne sustine. vnde ouidius in epistolis
Leuiter ex merito quicquid paciare ferendum, contra. Que venit
indigne pena/dolenda venit. vnde quidam. Non animo tristi fer
penam quam meruisti. Quam pateris digne: penam paciere benigne.
Et alibi. Aut si forte velis; mores inquirere. nemo est. Qui se quod
patitur commiseruisse neget[cumque reus tibi sis. i. cui scias te esse reum
in aliquo delicto] damna. i. damnabilem reddere teipsum[et hoc est
te iudice. i. per tuum iudicium. quasi diceret tibi ipse esto iudex. quod
qui se iudicat in presenti: non iudicabitur in futuro. vnde aposto
lus. Si iudicaremus nosmetipsos: non utique iudicaremur. vnde et
sus. Omne tamen meritum: semper fer compacienter. Cuius re? con
fles: non te sine crimine monstras etc].

**Multa legas: fac cito plectis: plege multa
Nā miranda canūt: sed nō credēda poete.**

Dic autor ad studium et sapientie perscrutatione nos inuitat. dicit
ergo[facito vt legas multa. i. multas sententias in libris con
tentas] perlectis. i. multis sententijs vel sciencijs in libris acqui
re[per lege multa] vt ita possis veritatem dinoscere vel dicere. vnde
salomon. In luto quere argentum/ in libris vero sapientiam. Et in
quibusdam libris habetur[perlectus negligite multa. i. sperne mul
ta de his que leguntur. Boecius sententias serua sicut grana. per
lectas proice sicut paleas. Non enim que in libris continentur om
nia sunt credenda. vnde subiungit[tuam miranda canunt: sed nō
credenda poete. i. res admirandas que non sunt credende. vnde
omnibus. Aut prodesse volunt aut delectare poete] sed non creden
da[sed multice intelligenda canunt. Cato. is. plures habet sensus.
Poeta dicitur a poyo. is. quod est fingere. gis. vnde poete id est heres
ticus qui inueniunt et fingunt noua ficta: fallunt alios per prauam
doctrinam/ et talibus non est credendum. Alij versus. fac vt mul
ta legas/ et ibidem sedule degas. Sed nec veras petas fari/ sed mi
ra poetas etc].

**Inter conuiuas/ fac sis sermone modestus
Ne dicare loquar/ dum vis vrbani haberi**

Dic docet nos catho euitare garrulitatem in conuiuio. Cui
us est ille qui facit conuiuium et qui est inuitatus ad conuiuium.
et declinatur hic et hec conuiuia. vnde[Inter conuiuas fac sis ser
mone modestus. i. imponēdo ori tuo custodia. vnde dauid. Pone
ori meo domine custodiam etc]. et salomon. Omni custodia custodi

eā tuum. z remoue os prauum z detrahentia labia sint procul a
 te. vñ aliter fac. i. canceas tibi a nimia garrulitate z potatione. vñ
 oratius. Quid non ebrietas deuictat aperta recludit. Item fecidi
 calices quem nō fecere disertum modestus qz in multiloquio nō
 trest peccatum. Unde attendit sapiens/ quid/ quomodo loquat.
 Profert in sapiens subito quicquid meditat. Preceptus est vt ita
 tr. conuuiantes modestiaz habeamus vel teneamus. vnde supra
 pauca incōuuito loquere. dicit ergo fac vt tu sis modestus id ē
 quietus z temperatus inter conuiuas. i. discumbentes [ne dicare
 loquax. i. litigiosus z garrulus. Loquax proprie dicitur garrulus
 Eloquens vero dicitur facundus z discretus/ siue peritus. Unde
 Non vadit peritum qui vult audire peritum. i. doctum z discretus
 dum vis haberi. i. dici/ urbanus. i. sapiens vel facetus. Urbanus
 dicitur ab vrbe: qz qui in vrbe conuersantur faceti sum] ne dica
 re loquax vnde Inspice principium medium quoqz conspice finē
 scz verbi vt possis melius premeditata loqui. z alibi dicitur. Qui
 bene vult fari: bene debet premeditari. vnde s̄sus. Dum conuuiaris
 videas ne multa loqris. Distat ab urbanis: vir garrulitas/ inanis

Coniugis irate/ noli tu verba timere.

Nā lacrimis struit insidias: dū feia plorat

Dic docet nos autor ne linguis siue liub⁹ mulieruz moueamur
 scz contra sermones. qz dicitur supra. Sepe eteniz mulier quē con
 iunx diligit odit/ noli ergo timere. [vt ideo etiam seruuz de domo
 tua. vel/ noli timere verba coniugis irate/ contra te sed semper fa
 cias voluntatem tuam. z sicut dominus presis domui tue z dispo
 nas: z non des ei potestatem super te in vita tua. Nam debet esse
 sub potestate tua. mulier si primatum habeat: erit contraria viro
 suo. De modo z manerie mulieris ita dicit quidam sapiens. Muli
 er in cultu presumptuosa est. in domesticis grauer unperiosa. fo
 ras spectans. intus teneri vulgi fauores damnoza libertate mercat
 Mulier absēte viro qrit iubeat/ qrit quid liceat i explēdas volup
 tates tota despumat. Cū tgit talis sit mulier marit⁹ si sit sapiēs po
 nat ori suo frenū: vt n̄ eā oporteat timere quin de ea faciat volūta
 tē suā/ si male se hēat. qz dicit salomō. Nō ē caput sup caput spēt
 nec malicia sup maliciā mulieris. alibi s̄z. Mulier ois/ aut ē stulta/
 aut incesta/ aut magniloqua/ aut supba. vñ quidā. Oēs inūde mu
 lieres sūt reos vnde. vñ s̄ p̄m. Mulier ē insaciabil bestia. z dete
 stabit viri suffio. dānū amabile. amor odibilis. origo litis. fomes
 inēdacty. otinua sollicitudo. dom⁹ rēpelat. castitas/ ipedimentum

viri naufragium, hostis in factibilis, humanum mancipium, inde
ficiens pugna. Nam lachrymis struit et. Quid tu nec vos
crede. Quid enim fallacius illis, idem. Ut ficerent oculos erudire
suos. Nam struit insidias, .i. parat [lachrymas], .i. p. lachrymas,
[insidias], .i. deceptiones [dum plorat] unde versus, femina falle
re/falfaqz dicere: quando cauebit. Secana piscibus/z mare flui
bus: ante carebit. Item vento quid leuius/puluis, quid puluere
fama, quid fama/mulier, quid muliere/nihil. Mulier sic describitur
ab Iliodoro, Mulier est amicitie inimica, dulcis calamitas,
domesticum periculum, malum necessarium, detestabile documē
tum, bono colore depicta; omne facinus cōmouens, unde versus
Nil tibi curetur: si coniugis ira mouetur, femina dum plorat/tūc
fallere quanqz laborat.

Utere questitis/sed ne videaris abuti.

Qui sua psumūt/cū deest: aliena sequuntur.

Ad expensarum modestiam nos inuitat auctor dicens. Non ex
pende res tuas in pios vsus, quia subiungit [utere questitis]
id est rebus quas acquisuisti: vtiliter potiaris] sed ne videaris
abuti, .i. male vti vel contra vsum vti, et hoc est luxuriari z prodigi
ge expendere, quia illi qui consumunt [res suas], .i. dissipant sup
flue/z prodigialiter deuorant. Et cum ita consumpserint res suas
[aliena sequuntur], .i. rebus alienorum vtuntur: cum deficiunt ea
que habuerint de patrimonio, vel que expenderunt de proprio/z
hoc malum est, qz dicitur. Miserum est aliena viuere quadra, vnde
de versus, Sic tibi sit vsus rerum ne fiat abusus, Qui sua demer
gunt: post hoc extranea pergunt.

Fac tibi preponas: mortē nō esse timēdaz

Que bona si non est: finis tñ illa malozuz.

Hic docet nos auctor vt mortis aduentus sine timore expectem?
Dicitur enim qz semper bonum est meditari: vt animo leto possis
relinquere vitaz, vnde, Viuere non valuit, qui mori non vult. Vi
ta enim cum expectatio ne mortis data est. Dicit ergo [fac vt pre
ponas mortem non esse timēdam] quo cūqz malo accidat vel egri
tudine: vel alio casu imminente, mors est finis omnium rerum et
cōmunis qualitas, vel quasi naturalis [que bona], .i. que mors.
[si] pro quibus, quibus non est bona z suavis, .i. quibus nō putetur esse
bona ab omnibus, qz minime placet eis] tamen illa est finis ma
lorum], .i. miseriarum z laborum terminatio, Vita enim terminata

omnia finiuntur. z malorum hominum malicia supple: qz ipsa in
 ponit finem malicie iniquorum in hoc solum bona est. facinor[us] qz
 ponas mortem non esse timēdas. i. sis in tali statu qz aduentū mor
 tis non timeas: sed sis paratus iudicium domui suscipere. quia
 qui bene viuit male nō moritur. vnde aposto. Cupio dissolui z esse
 cum xpo. vnde. Stultū est timere qd impossibile est evitare. z ideo
 fac tibi muniendo te virtute que dicitur securitas/que describitur
 sic. Securitas est virtus per quā homo pericula inuitabilia non
 veretur/cuius consiliū est contra aspera fortune dare solaciū
 vnde seneca. Per hanc virtutem effugitur timor mortis. Unde qz
 moreris hoc est natura hominis non pena. vnde. hac conditione
 intrat vi exitem. Sentium lex est proprie: quod acceperis redde.
 peregrinatio est vita. Cum multum ambulaueris: reddendum est
 vnde. Stultum est timere zc. finis tamen illa malorum. i. miseria zc
 vel malorum. i. hominum. qz mors inponit finem malicie homi
 num. Mali autem moriuntur in corpore et anima: boni viuunt in
 eternum. Et dicit finis qz opinio quorundam erat qz anima cū cor
 pore moreretur. dicitur enim mors vltima linea rerum. vnde dicit
 Nate timere mori: pena formidine noli. Que bona si nō sit: tamē
 hec mala nostra resoluit zc.

**Uxoris linguam si frugi ē: ferre memento
 Nāqz malū ē nil velle pati: nec posse tacere**

Dic precipit auctor vt aliquando garrulitatem mulierum patia
 mur: si tamen aliquā vtilitatem videam⁹ eucntre. Et hic docet vxō
 ri credere si aliquid dicat qd sit vtile. qz non est bonum semper eā
 despicere. dicit ergo memento ferre. i. pati linguam vxoris tue. i.
 garrulitatem si est frugi. i. vtilis. Et est frugi nomen indeclinabi
 le omnis generis z significat idē qz vtilis. Dico ergo qz feras illā
 Nāqz malum est nil velle pati. i. non habere voluntatem pacien
 di aliquid nec posse tacere. i. si te arguat propter vtilitatem tuam
 Dic enī notatur duplex cautela scz qz debes pati linguaz vxoris
 tue si est vtilis. z si non est vtilis non debes pati. z hoc est malum.
 dicit ergo Nāqz malum est ne velle pati linguaz vxoris Ipsi est vtil
 lis: z malum est illaz pati part ratione si non est vtilis. vnde. Uxo
 ris linguam si prodest: cur ergo inquam. Nāqz pati nescit vir
 stultus nec reticescit.

**Dilige non egra caros pietate parentes.
 Nec matrē offēdas: dū vis bon⁹ esse parētī**

Hoc preceptum consonat precepto dato in prologo. s. parentes ama. iuxta illud. Honora patrem & matrem ut sis longeuus super terras. qz qui maledixerit patri vel matri morte morietur. Cōstrue sic. Dilige non egra. i. non ficta sed stabili & firma pietate. id est toto animi affectu. parentes tuos caros. i. dilectos. i. patrem & matrem qui proprie dicuntur parentes. quia uterqz est causa partus. nec offendas matrem tuam carnalem. i. in nullo sedas & scandaleses. dum vis bonus esse parenti. i. patri tuo. i. dum vis placere & esse amabilis patri tuo & matri tue. Aliter vero potest legi & intelligi de patre altissimo & imortal. i. xpo. & de matre. i. sancta ecclesia: & competenter & sic lege. dilige parentes tuos. i. xpm & ecclesiam quibus debetur amor/timor & reuerentia. nō egra pietate. imo ex toto corde tuo/ex tota anima tua & plus q̄ teipsum. nec offendas matrem. scz sanctam ecclesiam per delictum tuum. dum vis bonus esse parenti. i. dum xpo desideras complacere. vnde versus. Esto pius vere: super his que te genuere. Nec spernas matrem nisi vis offendere patrem.

Securas quicūq; cupis deducere vitam Nec vitijs herere: aīm q̄ morib⁹ obsūt

Hic incipit quarta & vltima distinctio huius libri. in cuius principio monet autor lectorem ut si velit securam vitam ducere & honestam audiat precepta sua & legat & relegat. quia quilibet clipeo virtutis munitus: cuiuslibet aduersitati secur⁹ poterit obuiare ad modum boni viri. Sed quia nullus aduersitatibus & procellis animi tempestatibus sine fortitudine non potest obuiare: quarenda & applaudenda est fortitudo. per quam prudentia quasi forti clipeo premunita possit resistere aduersitati. & ipsius equo animo tollerare. Unde cum ista virtus ita sit q̄ pericula contemni faciat. difficilia aggredi & consumari consulat: fortia roborat: roborata confirmet & confirmata perpetuet: inhonestum erit si tanta & tam nobilis virtus palatum humani cordis in sociata incidat. Ducat ergo fortitudo tres puellas secum quibus auxiliantibus & mada tum facientibus: officium suum possit ducere ad effectum. Prima ergo puella vocatur fiducia. que assidet in primo. Secunda constantia. que cooperatur cum ea in medio. Tertia magnificentia que cooperatur cum ea roborat et confirmat. Quicūq; ergo in principio boni operis fortitudinem habeat hanc puellas associet videlicet fiduciam. qz fiducia est virtus difficultum. spontanea et

rationalis aggressio: et sic incipiat. Qui vero post medium boni operis bonum voluerit perficere amplectatur secundam puellam scilicet constantiam. Et est constantia virtus operi incepto insitans propositum non relinquens. et sic homo in medio operatur. si vero hoc inchoata et iam perfecta voluerit consummare amplectatur tertiam puellam scilicet magnificentiam. quia magnificentia est difficultum et per laborum consummatio. Quicumque ergo cupit ducere vitam securam sic incipiat: et inceptum opus perseverando perducatur ad effectum. dicit ergo Securam quicumque cupis. id est desideras deducere. id est de sursum ducere vel continuo ducere vel perfecte ducere. securam vitam. id est sursum a cura: vel sine cura et sine sollicitudine. id est quietam et tranquillam. vel securam. id est sine timore temporalium. vel securam. id est sine macula viciorum. id est vitam mundam et honestam. Non potest enim vivere secure qui vicio est inuoluitus. nec pro et non. et viciis animum non habere. id est coniungi et copulare viciis scilicet nullatenus desideras animum tuum viciis adherere. que moribus obfusa. que scilicet vicia obfusa. id est offuscant vel nocent. moribus bonis. id est virtutibus. vel obfusa. id est contra sunt moribus. qui scilicet mores multotiens propter vicia corrumpuntur. unde versus. Ut tam securam qui vis deducere puram. Et qui si scieris te moribus addere queris.

Hec precepta tibi: sepe relegenda memeto. Inuenies aliquid: quod te vitare magistro.

Quia manona hominis fragilis est: et rerum turbine non audita semel sufficit removere. vii. Lectio lecta semel: decies reperta placebit et c. Construe memeto hec precepta. inter et inter esse legenda tibi id est a te semper. id est assidue: nam quod sepe legas illa inuenies aliquid id est in preceptis meis. quod scilicet quam rem magistro. id est doceo et moneo te vitare. et declinatur magistro. ab. vel inuenies aliquid quod doceo supple. vitare. id est committere et vituperare magistro. id est existente magistro: et tuo magistro: et te existente iudice. vel inuenies aliquid quod te vitare magistro. id est doceo quod vitas: et hoc me magistro existente. quod bonum est vitare. vel te vitare. quia potes cognoscere multa licet illud non expresserim. nisi ex diuersis meis plura potes cunctare. unde versus. Corde sub attento: mea ponere verba memento In quibus agnoscas: que crimine linquere possas.

Despice diuitias/ si vis animo esse beatus. Quas qui suscipiunt: mendicant semper avari

Dic pontē autor primus p̄ceptum per qđ ad rerum temporalium
 um despectum nos inuitat. dicit ergo. O tu lector: despice. vilip̄
 de diuicias: vt potius tibi subiugētur q̄ tu illis. iuxta illud oratij
 Et mihi res. non me rebus subiungere conor: despice inq̄ si vis
 esse animo beatus. i. si placidum z tranquillū desideras habere
 animum tuum: z sine curis. diuicie enī non inferunt beatitudinē
 sed potius inferunt curas z sollicitudinē: quas diuicias illi qui
 suscipiunt. i. super se sursum aspiciunt. id est venerantur z amant
 Suscipere ponitur pro venerari. sicut despiciere pro contemnere.
 qui inq̄ tales sunt mendicant semper. i. egestate efficiuntur. aua
 ri. i. cupidi. vnde illud. Crescit amor nūmi/quantū pecunia crescit
 et ouidius. Creuerunt z opes z opum furiosa libido. Et enī possi
 deant plurima: plura petunt. vel suscipiunt. i. coadiuāt z qui
 portant totam curam sub eis imponendam. Dicit boetius. Si di
 uicie aliquid boni proprie in se haberent: naturaliter in se nunq̄
 contingerent vel euenirent. Dicit ergo sic despice diuicias si vis
 esse securus in animo tuo z tranquillam vitam ducere. Qui enim
 diuites volunt fieri in hoc seculo incidunt in sollicitudinem et in
 laqueum dyaboli. vnde augustinus. Qui terrenas sinit vel cupit
 diuicias: eternis abrenunciat. vnde. Diues diuicias non congre
 gat absqz labore. Nec tenet absqz metu: non desinit absqz dolore
 Alibi dicitur. Diuicie sunt rerum grata congregatio. curarum mi
 nister. siue fortuna immoderata. auri pondus. sollicitudo auxilia.
 delectatio iocunda z incōmoda. insatiabilis inuidia. iniuisa con
 cupiscēcia. res immoderate desiderata. inreplebile desiderium.
 [quas qui suscipiunt mendicant semper auari] Auarus non im
 plebitur pecunia. quia auari nihil volunt expendere sed ab alijs
 erigunt [auari dico qz dominus aliquibus dedit diuicias z alijs
 non: vt sic probet patientiam pauperum/et dispensationem diuiti
 um. vnde versus. Despice vitari: si vis in mente beari. Diues ma
 crescit: quanto plus copia crescit.

Lōmoda nature: nullo tibi tēpore deerūt.

Si contentus eo fueris: qđ postulat vsus.

Dic latenter inuitat nos autor ad sobrietatem et modestiam.
 dicit ergo Lōmoda nature scilicet utilitas scilicet ea que necessa
 ria sunt et humane nature sufficiunt deerunt tibi nullo tempo
 re si contentus fueris eo quod vsus postulat id est exposcit. vnde
 de Seneca dicit. Probabile est qđ natura desiderat et exposcit ad
 naturam quod satis est. Namqz contra situm quemlibet potum.

contra famem quemlibet cibum, contra frigus quodlibet postulat vestimentum, vnde Iobias. Non rerum cumulus, sed sufficientia diuit. Si tibi sufficientia paucula: diues eris, vnde Seneca. Lex autem illa ministrat non esurire non algere, vel comoda nature id est virtutes que naturaliter insunt non decunt. Vnde Seneca. Nulli preclusa est virtus: omnibus patet, non queri donus nec celum: nudo homini apparet, vnde versus. Qui non curaret plus: natura rogaret. Diues sic esset: quod res sibi nulla deesset, vnde alibi Pauper enim non est cui rerum sufficit usus, Cui satis est quod habet satis illum constat habere.

**Cū sis incautus? nec rem ratione gubernes
Noli fortunam: que non est dicere cecam.**

Preceptum est ne fortune imputemus: quod fatuitati nostre imputandum est et negligentie et improvidentie nostre, dicit ergo cum sis incautus, id est improvidus/sine providentia multa providendo inutiliter et indiscrete, et hoc est quod subiungit nec gubernes rem, id est possessionem tuam ratione, id est per rationem/imo irrationabiliter expendendo incidis in aduersitatem, cum ita sis noli dicere fortunam cecam, id est fortune crimen imponere, quod non est ceca: quis depingitur ceca, scilicet dando bonis mala, malis autem bona. Vel cum sis incautus, id est tibi non precauens quod supponit nec gubernes, id est non disponas rem, id est statum rerum tuarum ratione/providentia erigit/imo per insipientiam tuam res tuas amittis noli fortunam que non est dicere cecam, id est contrariam et peruersam/que non est quia nihil est quod de fortuna estimatur et afferitur. Dicitur enim ab sit a mentibus fidelibus: ut fortuna aliquid esse credatur. Reuera non est ceca fortuna: quis ceca depingitur, vnde, Motus fortune variatur imagine line, Crescit decrescit: in eodem sistere nescit, dicit ergo Cum sis incautus etc. Vnde versus. Si male res seruas si perdis rursus acernas, fortune veras: nequeas afferre querelas.

**Dilige denarium: sed parce dilige formam
Quē nemo sanctus? nec honestus? captat hīc**

Dicit inuitat nos auctor ut ad usum vite/non auaricie pabulum temporalia acquiramus, iuxta illud, Ad usum non auaricie pabula confert opes, dicit ergo dilige denarium, id est usum denarii: ut ea que tibi necessaria fuerint inde emas, iuxta illud oracii in sermionibus, Nescis quid valeat numerus: quid prebeat usum, Panis ematur/olus etc. In hoc possumus auaros demonstrare, quia prius

expendant nūmos p̄ianos z curuatos q̄ magnos et bonos] sed
 dilige parce. i. parum] formam. i. contemplationem denarij in spi
 rando z venerando eam] quem] denarium/vel quā formam. i.
 formosam moneta] nemo sanctus. i. nullus sanctus. i. perfect⁹
 ] nec honestus. i. prudens] capiat habere] ad hoc vt seruet illum:
 sed hoc vt expendat. Sancti enim z boni viri/ et religiosi volunt
 denarium/ non ad cumulum faciēdum sed ad vsum vite z ad ero
 gandum pauperibus. Formam denarij diligit ille qui nūmos con
 gregatos custodit/ illos nō audens vtiqz expendere qđ est auaro
 rum. vnde oratus. Modis congestis vndiqz faccis: z tanq̄ sacris
 aut tanq̄ pictis gaudere tabulis. dicit ergo] dilige denarium]. i.
 vsum denarij vt inde emas necessaria] sed parce dilige formam]
 id est compositionem denarij vel pulchritudinem monete/ non di
 ligas inspiciendo z venerando/ z non expendendo. Multi enim cō
 positores denariorum aspiciendo z non expendēdo denarios cō
 gregant: z congregatos custodiunt: z quasi sacrosanctum vene
 rantur. vnde de his congregationibus pecunie scriptus est. Argē
 tum z aurum non valebit liberare eos in die iudicij. vnde. Cum
 forma hominum fragilis est quantum succedit ad annos fit mis
 nor zel. Si ergo forma humana non debet appreciari multo min⁹
 forma denarij. vel] formā]. i. rotunditatem denarij que signat vt
 sis perfectus in moribus. qz rotunditas signat perfectionem. De
 narius est proprie scrupulus ponderis sed modo in vsu accipitur
 pro cōmuni moneta corrente de vno ad alium. vnde versus. Pro
 specie nullum/ sed pro re dilige nūmus. Quē nec a damauit sanct⁹
 nec honestus auauit.

Luz fueris locuples corp⁹ curare memēto
Eger diues habet nūmos/ s; nō habet ipm

Dic docet autor ne propter auariciam curam corporis dimitta
 mus. dicit ergo] cum fueris locuples]. i. diues plenus habens lo
 culos denarijs sicut habent diuites. Loculi enim dicuntur saccu
 li in quibus denarij reponuntur. vnde locuples quasi loculis ple
 nus. Vel locuples. i. habēs loca plena sine horrea. agros. villas
 z hñdi. vñ. cuz ita sis] memēto curare corpus] ne sis sicut diues
 eger qui nil vult expendere vnde cito moritur. quia] eger diues
 habet nūmos] in archa sua] sed non habet ipsum] id est sanitates
 corporis. Et nota qđ habere vel haberi dicitur multis modis. que
 dam habent aliquid in se sed non ad se nec de se. vt dolium quod
 habet vinum in se z continet sed non habet ad se. quia non habet

per applicationem: nec de se quia non est pars eius, quedam habent in se z ad se, sed non de se, vt iste habet cupam in se z ad se, quia habet applicationem, sed non de se, quia non est pars eius. Item quedam habent in se/ad se/z de se, vt xpus habet animas z corpus in se quia in eo fuerunt ad se per applicationem, de se qz fuerunt partes eius. Item quidam habent aliquid non in se/ nec ad se nec de se: sed iuxta se, sicut eger diues non in se: sed iuxta se in archa/ nec ad se se/ ad utilitatem sui sed ad damnum: nec de se qz non partes eius sunt. Item quidam non habent se: sed aliquid contra se, vt eger diues non habet se, qz non habet sanitatem sed habet nummos qui sunt contra se, i. ad damnum corporis z anime sue. Habere enim notat possessionem et applicationem: vt iste habet hastam in manu. Inherencia rei, vt hic habere caritatem et fac qd vis, Unionem vt xpus habuit animam. Existenciam: vt hic nihil habet patrem qd ipse non sit. Usus vel cohabitationes, vt iste habet vxorem, i. ea vitur. Dicit ergo | cum fueris locuples | i. diues | memento curare corpus tuum, i. procurare corpus tuus, i. ad seruandum sanitatem vel salutem, z hoc est melius vt sis sanus z languorem possis euadere: qz eger si diues fuerit habet nummos sed non habet ipsum se/ simplicius sanitatem, vel sic | diues eger | id est curis aggrauatus z rebus acquirendis | habet | in aqz | nummos sed non habet ipsum | qz seipsum cruciat cogitando de pecunia habenda, vel | non habet seipsum |, i. potestatem sui, qz no est compos simplicius/ imo pecunie sue deditus est. Dicitur enim: male dicitur sit homo qui non possidet se: vel qui non habet seipsum id est seinet/ no vehementibus periculis etc. vnde vsus, Luz locus pleris fueris: corpus curare doceris. Se male custodit diues: quez copia ledit etc.

Herbera cuz tuleris discēs aliqñ magistri
Per patris imperium: cum vobis erit in irā

Hic docet nos autor obedire pceptis magistri nri/ z pceptis pris discēs | cū tu discēs aliqñ | vobis | magistri/ per p̄t̄ etc. q. d. cū obedi as magistro qui quasi alienus est: multo magis debes obedire p̄i tuo | cū vobis erit in irā |, i. cū iratus te increpat, vel | patris |, i. magistri, qz sicut pater carnal generat corp⁹, ita magister regenerat corpus informādo doctrina, vñ quidā, Si tu doctoris mādata feras, genitoris sic debes imperiū taz bñ facere p̄iū, fert panē, dicit, fert portat, cupit, aufert. Lōmet, hic agit hec tibi ferre notat etc. dicit s. | Herbera cū tuleris | per locū a mmozi ostēdit qz patri debem⁹

tollerare castigationem. vnde [Cum discens] .i. disciplinaz captes
[uleris] .i. passus fueris [aliquando verbera magistri] .q. d. cum
ita sis q̄ tu obedias magistro: multo magis debes obedire patri
tuo. vnde dicit [ser] .i. sustine [impertum patris tui] q̄ multo meli
us debes obedire patri tuo vel imperium patris. id est preceptum
Triplex est pater. s. pater spiritalis. informatiuis. ⁊ generatiu⁹.
vnde versus. Si fers doctorem: discendi propter amorem. ser nō
deyre patrem/dum subiacet ire. vel sic Tu reprehendentem. De
bes tollerare parentem.

Res age que prosunt: ruri⁹ vitare memēto
In quib⁹ error lest: nec spes ē certa labor]

Preceptum est vt in rebus vtilibus laborem nostruz imponam⁹
⁊ vt res inutiles euitemus. Res ibi large accipitur. q̄ quicquid ē
dicitur res. vnde augustinus. Rerum alie sunt quibus fruendum
est. Alie quibus vtendum est. Quandoq; res significat rem incor
poream. Quandoq; idem est q̄ veritas. Vnde non est ita in re. i.
in veritate. Quandoq; significat coitum. vt iste habuit rem cum
illa. Quandoq; idem est q̄ propositum. vt hoc facit ad rem. i. ad
propositum. Quandoq; idem est q̄ possessio. vt iste abstulit mihi
res meas. i. possessiones meas. Quandoq; idem est q̄ persona. vt
in decreto res que culpa caret. i. persona ⁊c. Res idem est q̄ vtili
tas. Vnde in oratio. Gaudeat/aut doleat/cupiat/ mentiatq; quid
ad rem. i. ad vtilitatem. Item significat effectum. vnde ouidius. ex
re nomen habet. i. ex effectu. Et idem est q̄ figmentū. vnde chime
ra est res. i. figmentum. Et idem est q̄ causa. vt hic. Trasci abs re nō
li. i. sine causa. quasi dicat dilige proximum tuū. ⁊ hoc erit ad pro
fectum. ne videas ea [in quibus error inest ⁊c.] .i. ex quibus labo
ribus non potes fructum habere sed damnum. vt fructum est hui
iulmodi/generale preceptum est. dicit ergo [age res] .i. age in re
de res [que prosunt] .i. que profecture sunt [rursus] dico tibi [vita
re memento res in quibus error inest] .i. potius damnum q̄ vtili
tas [nec spes est certa laboris] .i. a quibus fructus laboris nō spe
ras habere. vnde in alexan. Cum labor ⁊ merces equali lance co
berent. Tunc labor ē dulcis ⁊c. vnd versus. Res adiutrices age
virtutisq; datrix. S; dubitatus fugito/nimiuq; nocius ⁊c.

Qd̄ donare potes gratis/concede rogāti.

Nā recte fecisse bonis/in parte lucrosū ē

Ut largiendi beniuolentiam ⁊ hylaritatez habeam⁹ nos iuuat

auctor iuxta senecam qui ait. Jocunda sunt beneficia que manu le
 ni placidaq; fronte tribuuntur &c. dicit ergo. Primo persona illi
 us qui dat. secundo res que datur. tertio de quo datur. quarto possi
 bilitas dantis. quinto qualiter sit dandum. sexto cui sit dandum.
 septimo quare sit dandum. Primo autem videndum est quid sit
 donum vel datum. Sciendum est qd donum vel datum idem sit
 largo sumptu vocabulo: & omne illud qd potest dare. Item donus
 vel datum quandoq; diversa significant. Datum enim restringitur
 ad naturalia. i. ad memoriam & ad intellectum & ad rationem. do
 num vero ad gratuita. vnde Jacobus. Omne datum optimum. i. oē
 bonum naturale. & omne donum perfectum. i. omne bonum gra
 tuitum. s. virtutes ad sensum &c. Item differunt. qz donum signi
 ficat ipsam rem. datum vero usum rei. Unde dicitur qd spiritus
 donum sanctis ab eterno. i. donabile. & tunc notat apportionem. Das
 tum vero in tempore. & tunc significat usum rei. Unde visio quid
 sit donum & quid datum: redeundum est ad supradicta septem
 que possint notari in precedentibus. Primo notatur persona dan
 tis vbi dicitur [concede roganti]. i. da. Secundo quid potest dari
 notatur vbi dicitur [Quod donare]. Tertium de quo dare debemus.
 vnde dicitur Justiniani. Hoc solum possumus dare quod de iure possu
 mus. Quartum possibilitas dantis. qd notatur in hoc verbo [po
 tes] qz ille qui dat debet sibi cauere qd donum non sit minus sua
 facultate. Quintum est qd in dono debet esse modus dandi. quod
 notatur vbi dicitur [gratis] quia gratis dandum est & sine dilacōe
 vnde seneca. Ingratum est donum siue beneficium qd inter man
 dantis diu hesit &c. Sextum est qd debemus videre cui donemus
 & non ingrato sicut tocolatori vel meretrici. vnde supra dicitur [Lui
 des videto] qd notatur vbi dicitur [roganti] supple. grato & necessa
 rie habenti. & non cupido nec ambitioso. Septimum est quare da
 re debemus scz propter qd causam. nam ex precepto tenemur. vnde
 illud. Omni petenti te tribue. vel qz amicos inde lucremur. qd no
 tatur vbi dicitur [nam recte fecisse bonis] in parte lucrosū est. Cū
 denigrat meritis dāt mora. s. data statim. Mōera plaudis plus
 qz fauor hnt. alibi. Dandi tolle moras dādo cito munus honoras
 &c. v[bi] rogāt. i. supplicāt in hoc qd sumas ei rationez qd potes
 d dare [qz ddes] nā lucrosū ē fecisse recte bonis. dicit g[regorius] [Cōcede]
 alicui [rogāt] gratia. i. spontanea voluntate vel sine remuneratōe
 & non vende qz precium qd donum sequitur: gratia non sequitur
 vnde versus. De re que venit. Et illud. Gracia nulla datur si mu
 nere munus ematur [naq; recte fecisse bonis] benefacere nō oblis.

[est lucrosum in parte] . q. d. qui recte facit. bonis sibi lucrosum
inde acquirit. vel sic [nam recte. sc. bonis] . i. prodesse bonis tantum
in parte [est lucrosum] . q. d. non omne lucrum est quod est in parte.
vnde in euange. Gratis accepistis. gratis date etc. vnde versus.
Quod vis donare gratis nolito negare. Nam benefacta dari: bo-
nis imputat esse lucrari etc.

**Qd tibi suspectū ē: p̄festiz discute quid sit
Nāq; solēt p̄mo/que sūt neglecta nocere**

Preceptum est vt dubia et suspecta nobis inuestigemus ne nobis
inferent nocumentum. dicit ergo [quod tibi suspectum est. i. dubium
et incertum] discute. i. inquire et inuestiga [confestim. i. statim] quid
sit. i. quid sequi posset inde [namque solent nocere. i. nocumentum in-
ferre] que primo sunt neglecta [et minime p̄uidentur et si p̄uide-
rentur non nocerent alicui. omne ergo ignotum debemus inuesti-
gare ne noceat nobis. vnde iob. Rem quam nesciebam libenter inue-
stigabam. vel] discute [. q. d. totum delibera inquirendo cum sit
litatis sit opus quod vis aggredi. nam si fueris in electione duorum
quorum vnus est melius altero et elegas tibi peius postea dimissio
melioris nocebit tibi] namque ea que sunt neglecta primo solent no-
cere] vnde ex minima scintilla magnus nascitur ignis. Et ovidi.
Principijs obita etc. vnde versus. Inuestigetur res que suspecta
videatur. Nam solet vere res indiscussa nocere. et alibi dicitur. Et ne-
glecta solent incendia sumere vires.

**Luz te detineat veneris dānosa voluptas
Indulgere gule noli/que ventris amica ē**

Hic docet nos auctor remedium contra carnis petulantiam. De
luxuria satis dictum est superius vbi dicitur [luxuriam fugu]
vnde ad presens pretermitto de illa. Sed quia auctor lectores inuitat
in loco isto ad abstinentiam gule. videndum est quid abstinentia
sit. Abstinentia enim est virtus statutum prandendi terminum non
p̄ueniendi. Ista virtus impeditur primo horarum prandendi debi-
tam p̄ueniendo. Secundo impeditur querendo cibos nimium
delicatos. vnde oratius. Noscenda est mensura sui spectandaque re-
bus. Tertio impeditur nimio apparatu cibariorum. quando his
nimia opera datur. vnde oratius. Nam prodiga res est. Luxuries
nunquam paruo contenta paratu. Et quiescit terra. pelagoque ciborum
Ambitiose fames et late gloria mente. Discite quod paruo liceat duce-
re vitam et quam natura petat. Quarto impeditur nimio appetitu

in edendo /z mensurā sufficientis refectionis tran scēdēdo /z ebrie
tati vacando qđ est maximum peccatus. qz quando venter immo-
derate reficitur. genitalia in libidinem provocantur /z incontumē-
lias excitantur. quia vēter z genitalia sunt vicini. z ideo dicitur [vo-
luptas] est enim voluptas quedam lubrica suavitate /z illicita si-
de inentis inclinatio [damnosa .i. damnum tibi inferens: qz animā
denigrat. bursam evacuat. hominem diffamat. corpus debilitat et
eneruat] Indulgere gula noli. .i. consentire vel insistere zc]. vñ gre-
gorius. Noli esse similis illis quorum deus venter est. Unde ven-
ter obest bursę: vacuum dum non patitur se. vel aliter [cu3 volup-
tas veneris. .i. libidinis] damnosa. .i. damnum tibi inferens. qz ani-
mam vel hominem zc]. noli indulgere. .i. consentire [gula]. .i. cras-
pule. qz sine cerere z bacho frigescit venus. vnde verilius. Luxuri-
at raro non bene pasta caro. Thobias. Virtus sobrietas dat gra-
tia remedia luxus. qz sc3 libido vel gula est amica ventris. genita-
lia enim z venter sunt vicini. vnde illud. Venter saginatus de fas-
tuli spumat in luxuriam vel libidinem. vnde thobias. Ventre sagi-
nato veneris suspirat ad vsum. Ventris amica / caro carnea mē-
bra petens. Libido sic describitur. Libido est humilium vel viliti-
um z turpium membrorum ex indebito ordine proueniens appe-
titus. Amor pro luxu describitur sic. Amor est quedam mentis in-
sania que vagum animum fert per inania. sicut delicias. et bibit
tristitia. crebris doloribus permiscens gaudia. vnde verilius. Quē
nimium tangit venus: z quē fortiter angit. Nec credas ventri: qđ
vult gula cuncta volenti. Et venus dicitur a venero / veneraris.
quia solet venerari in pluribus locis. Vel dicitur a vena. quia ve-
nit per venas.

Cū tibi preponas animalia cuncta timere Anū precipio: hominem plus esse timēdū.

Dic doce nos autor qđ pre cunctis animantibus versucijs hu-
manam versuciam magis est timendam. dicit ergo [Cum tu pre-
ponas] id est constituas [tibi] id est penes te [cuncta animalia]. .i.
fortis animalia scilicet leones et boues z huiusmodi animalia p
maiori parte timenda ne noceant tibi [precipio tibi] supple. id est
doceat [vnum hominem] id est solum hominem [plus esse timen-
dum]. q. d. super omnia z inter cetera animalia debes hominem ti-
mere. qz ingentior est ad nocendum z animalia alia /z propter re-
uerentiam p similes nature. vel qz sanctius ē ceteris animalibz. Et

est animal proprie substantia sensibilis animata. Animalis aliud rationale/aliud irrationale. rationale vt homo. vnde Ouidius. Saucius his animal mentisq; capacius alte. de erat adhuc zel. Irrationale vt bos a sinus zel. vnde Ouidius. Prona cui spectat animalia cetera terraz. Os homini sublime dedit: celumq; videre iussit zel. Item animal quandoq; ides est qd imago. vnde in apo calipfi. quantum animal erat simile aquile volanti. Item animal idem est qd homo simplex. vnde in psalmo. animalia pusilla cui magnis. i. maiores et minores que sunt de fide ecclesie. vnde Luy tibi sponas zel. [timore horrois quo aliquis timer sibi pena. vñ l scipio hofes pl esse timédū] [sit timore horrois. q; ingeniosior ē ad nocēdū q̄ cerera aialia. vel timore reuerētie. q; hō ē dignissima creaturarum. vel propter conformitatem consimilis creature. vel quia similis est creatori. s. deo. vnde homo habet esse cum lapidi bus. vegetare cum arboribus. sentire cum brutis animalibus. ratione vel cum angelis.

**Cū tibi preualide fuerint in corpore vires
Fac sapias: sic tu poteris vir fortis haberi**

Sapientiam fortitudini ostendit esse miscendam. Dicit ergo sic. [Cum preualide vires] .i. valide et robuste] fuerint tibi in corpore id est cum sis fortissimus in corpore] fac sapias] .i. vt sis sapiens id est sapientiam cum fortitudine habeas] [sic] .i. siquidem] tu poteris vir fortis haberi] quia sapiēs cum fortitudine virga optima est: vnde dicit salomon. Melior est vir sapiens fortis. Et qui domi natur animo suo melior est q̄ vrbium expugnator. vñ claudianus Tunc omnia iura tenebis cum possis rex esse tui. vel aliter] Cum tibi preualide fuerint in corpore vires] [exercendo vires tuas] fac sapias] vt scias discernere quid bonum et quid malum. vnde dicit Conuenit ingenio. robur prudentia fortis. Viribus intentus nō est tibi fortis habendus. Sed quēcūq; putes sapienter ducere vires. Si sapias ergo tace bona res est viuere pace.

**Auxilium a notis petito: si forte laboras:
Nec quisq; melior medicus / q̄ fidus amicus**

Dic docet nos catho amicos nostros inquirere quando opus ē quia nobis tenentur vt possint subuenire dicens] [petito a notis] id est ab amicis. vnde] [auxilium a notis petito] et non ab ignotis quia] [cognita iudicio] [zel].] si forte laboras] .i. aliquo laborioso negotio vel aliqua infirmitate] [nec quisq; melior medicus] [quasi

dicat sicut medicus utilis est ad expellendos morbos, sic amicus ad iuuandum z consulendum amico si labor incubat ei. vñ supra [corpous auxilium] vnde versus. Plus valet in vico/ bene fidus amicus amico. Quā nūmus plena de quolibet ere crumena. Alij versus. Natos implores sili si forte laborea. Doc ideo dico/medi co quis maior amico.

**Cū sis ipse nocēs moritur cur victima p te
Stulticia ē in morte/alteri sperare salutē**

De ostendit autor sacrificium nocentis non esse deo acceptabile vel gratum: qz homo se debet primito emendare anteq̄ deo offerat sacrificium, qz dicitur. Non bene celestes impia dextera colit, dicit ergo/ cum sis ipse nocens. .i. criminosus/ cur moritur victima pro te/. q. d. nihil confert tibi mors pecudis ad salutem anime nec victima. cum tu sis prauus. quia/ stulticia est. .i. nimis stultum/ sperare salutem. .i. spem habere de salute eterna/ in morte alteri id est pecudis. Non enim pecudes: sed nosmetipsos deo debemus molare. Quia sacrificium deo placens est. spiritus contribulatus z cor contritum. Per mortificationes ergo proprie carnis debemus facere salutem/ z non occasione hircine vel thaurine: qz victima debet fieri per compunctionem z contritionem cordis. Est enim cō punctio cordis humilitas cum lacrimis z recordatione peccatorum. **V**ictima dicitur a victoria: siue ab hostibus deuictis. qz post victoriam fiebat sicut dicitur ab eis qui vadunt in hostes. vel victima dicitur a vincendo/ vel a ligando qz quibusdam vitibus z fasciis caput victime. s. arietis vel alterius animalis ligabatur. vnde Quem mens damnabit hunc victima nulla piabit. Qualiter ergo malis/ succurret mors animalis etc.

**Cū tibi vel sociū/ vel fidum queris amicum
Nō tibi fortuna ē hois: sed vita petenda.**

Construe/ cum queris tibi socium. .i. ad utilitatem tuam/ fidum socium vel fidum amicum. .i. firmum z stabilem/ fortuna hominis. .i. diuicie que habentur s3^o fortunam/ non est petenda tibi sed vita id est honestas vite. q. d. non debes querere diuicias sed bonos mores. quia si honesto associaris honestus efficieris. vnde dauid **C**um sancto sanctus eris: z cum viro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris: z cum perverso perversus eris. vnde versus **T**u perversus: si perverso socius. Si sanctus sequeris: tu quoqz sanctus eris. Nota qz fidus dicitur respectu societatis/ sicut hic.

¶ Cum tibi vel soctum vel amicū fidum [scz veracem in verbis vel
promissis. De primo dicitur in psalmista. fidelis dominus in om-
nibus operibus suis. De secundo ait apostolus. fidelis dñs qui
non permittit nos temptari. Item quandoqz dicitur fidelis in cō-
missis. vnde in euangelio. Euge serue bone et fidelis. Item fidelis
dicitur a fide sicut xpiani. vnde versus. Si quis amicum vult vllū
vel sociari. Non fortunatum querat sed more probatum.

**¶ Utere questitis opibus: fuge nomen auari
Quid tibi diuicie prosūt: si paup abundas.**

Ad vsum rerum acq̄sitarū hic nos inuitat autor: dicens [vte
re opibus acq̄sitis] consilio rationis. q. d. Opes tibi a deo colla-
tas ad vsum conuertiere eas prout ratio expedit vel consultat expē-
dendo [fuge nomen auari]. q. d. tali modo tuis rebus utere vt fu-
gias nomen auari. i. ne dicaris auarus propter tenacitatem et ab-
stinentiam bonorum tuorū. Auarus ab auo. es. dicitur q̄s idem
q̄ cupio cupis. et inde auens. i. cupidus vel auarus/ quasi habens
varas manus. i. curuas ad retinendum. quia omne curuum meli-
us tenet q̄ directum/ q̄s patet in hamo. vnde quidam. Currit frus-
tra mus: cum murilegus tenet hamos. Verius. Effuge lucrari
parcendo nomen auari. Cur tibi sit carus: census quē seruat auar-
rus [Quid tibi diuicie profunt] ita dico si tu abundas pauper. i.
si in diuicijs abundas cum viuas parce/ in expēdēdo misere ege-
statem paciēdo. q. d. nō profunt diuicie tibi. vnde oratius. Quid
fortuna mihi/ si non conceditur vt. vel [pauper]. i. cupidus et auar-
rus. quasi diceret: quid prodest tibi habere multas facultates/ si
non sufficiant tibi que possides si pauper abundas ne fruaris ac-
quisitis. vel se habere operibus et semper pauper existens/ bone
operationis. vnde versus. Ergo facit virtus/ non rerum copia ple-
num. Ad vicium mentis: viciosum reddit egenum.

**¶ Si famaz seruare cupis/ dū viuis honestā
¶ fac fugias animo/ q̄ sūt mala gaudia vite**

¶ Dic precipit autor: ne de acibus criminosis gaudeam⁹ in possi-
dendo diuicias/ nec inde nos iactitemus. quia nihil adeo offendit
deum: sicut ceruix erecta post peccatum. Dicit ergo [Si vis serua-
re famam honestam dum]. i. q̄ diu [viuis]. i. si vis laudari in vita
tua [fac] ne gaudeas de aduersitate alterius nec velis de malis
operibus gaudere. vel cum malefeceris noli letari. qz nihil rei.
Et in rebus pessimis noli cōgaudere: vt de luxuria. rapina. inglu-

nte & huiusmodi. ne dicatur de te quod dicit salomon. Letantur cum mala fecerint/et exultant in rebus pessimis/ quod non est faciendum. 3^aem. Risus in dolore miscebitur/ et extrema gaudij luctus occupat. vel fugias gaudia vite [presentis] que sunt mala/ la set nocua eterne. Qd dicit oratius. Gloria peccati nulla petenda tui est. vel fac fugias animo que sunt mala/ id est que reddunt malum et infamiam. vt sunt amplexus mulierum. gulositas & huiusmodi que homines diffamant. Versus. Ut tibi laus detur/ que nūq̄ vituperetur. Qd male letatur nūq̄ tua vita fruatur.

Cum sapias animo: noli irridere senectas
Nā quocūq; sene/ sensus puerilis in illo est

Preceptum est ne senes irrideamus [cum sapias] id est cum sapientiam habes integram in animo tuo] noli irridere senectam. id est senem aliquem noli despicere. et ponit proprietates pro subiecto dicens] nam quocunq; sene/ id est senescente. sicut rege latino/ pro regente latino] puerilis sensus/ id est acutus sensus & fertilis sensus est in illo sene. vt in pueris. Licet enim senes sint debiles et crebantes: tamen validi sunt consilio et prudentia. Et s^o hoc senex dicitur a senos qd est sensus. vel aliter] noli irridere senectam. Nam quocunq; sene sensus puerilis in illo est [scilicet sene id est nimio confectus senio. Delirat senex et in puericiam redigitur: vnde modum pueri & fatuitatem in multis senibus consequitur. Cum igitur turpe est puerum irridere: ita turpe est senes irridere: cum habet modum pueri. Sicut nec de factis puerozum non est curandum: sic nec de factis senum est curandum. Senecta delirat etatem. quia continuo obliuat animum et memoriam. vñ Senex dicitur quasi se nesciens. vel aliter] noli irridere senectam id est etatem illam scilicet senectatem. quia confert sapientiaz: vt patet in pluribus] naz quocunq; sene [ablatiu] absoluti vt prius] sensus puerilis/ id est discretus/ est in illo] sicut in pueris: ita fit et punctus] sensus puerilis est in illo] id est ex vicio. senis et non creatis. s. luxuriam/ & potuz euacuāt assidue & in inuēture sua: sicut puerilis sensus fit in sene/ & non ex senectate sed ex consuetudine. Confectio s. enim senes esse insensatos & fatios. vnde versus. Sensu defectam: noli deridere senectam. Omnibus est vñis senibus mens & puerilis &c.

Disce aliquid: nā cū subito fortuna recedit
Ars remanet: vitā que hoīs nō dserit vnq̄

Ad doctrinam hic inuitat nos autor, quidam enim propter rerum suarum affluentiam/quidam propter sanguinis claritatem/quidam propter elegantiam corporis sui studere dedignantur. qđ prohibet autor et disuadet dicens [disce aliquid]. i. alicuius sciencie doctrine intende [nam cuius fortuna]. i. rerum prosperitas [recedit subito]. i. repente [ars]. i. sciencia per artes habita [remanet] [secu] [que non deserit vnq̄ vitam hominis]. i. hominem dum uiuit qz vsqz ad mortem concomitatur ipsum. qz sciencia est thesaurus que fures nunq̄ effodiunt/nec mures corroduunt etc. vnde quidam sapiens. Sapientia nescit suum delinquere possessorem, sed magis ipsum facit viuere per samam. Item sapientia est pobilis animi possessio que distributa per partes suscipit incrementum. et auaritia dedignatur possessores/que nisi publice cito elabatur. Item [disce aliquid] ut possis docere. vnde salomon. Doctrinam magis q̄ aurum elige. Melior enim est sapientia cunctis opibus preciosissimis vnde. Plus probo thesaurus docti: q̄ diuitis aurus. dicit g[ra] [disce aliquid] nam cum subito fortuna recedit etc. [Fortuna quandoqz dicitur dea. vnde in alexandro. Sedebat humi fortuna etc. Prosperitas vt hic] nam cum subito fortuna recedit [status hominis in bono vel malo remanet. Ouidius. Et cum fortuna statqz caditqz fides. vnde versus. Res valet. ars prestat. si res perit ars mihi restat. Item. Artem scrutaris quis opulentus habetis. Ars manet ars durat fortuna recedere curat. Conditia decrescit: vulgata sciencia crescit etc.]

Prospecto cuncta tacit⁹ qđ quisq; loq̄tur Sermo hoim: mores et celat: et indicat ides

Precepit hic autor vt verba cuiuslibet in mente nostra cum diligentia qua intentione proferuntur homines consideremus. dicit ergo [prospecto]. i. procul videto et considera [cuncta]. i. omnia facta vel dicta aliorum. vnde subdit qđ sermo in duplicibus [celat mores hominum] scz quando aliquis habet aliud in ore aliud in corde [et idem] scz sermo [indicat mores hominum] quia illud qđ aliquis intelligit loquela sua manifestum facit. vel aliter [prospecto cuncta]. i. facta omnium hominum. vel [cuncta] scz presens tēp⁹ preteritis et futuris. De preterito recordare. In presenti ordina. De futuro prouide et prospecto. Similiter hoc qđ quisqz loquatur. vt [prospecto] cuncta. i. p. mores. Et dicit cuncta a cetero. aris. qđ ē moroz raris. tu dico tacit⁹ et nō loquēs: hoc qđ quisqz loquat. qz [sermo hoim celat. i. tegit qñqz] [mores. i. p. suetudines suas. qz aliud hñt

hostitnes in corde. aliud in ore. vnde a talibus caueas tibi. vnde Qui mel in ore gerit: z me retro pungere querit. Eius amicitia no lo mihi fociaz. Et idem. Sermo iudicat mores hominiū. i. suas con fuerudines. qz quandoqz homo habet illud in corde qđ habet in sermone z opere. vñ talē diligas. vñ vsus. Alteri⁹ serua tacito mo deramine verba. Verba quida3 celant mores: eademq3 reuelant vnde [prospicito zc].

Exerce studiū: q̄uis perceperis artem.

Et cura ingeniu3: sic z man⁹adiuuat vsuz

Ad continuum exercitium studi3 hic nos inuitat auzoz. qz studē do sapientis augmentatur. dicit ergo] **exerce studium. i. exercitauz adhibe studio. vel adhibe stitiduz artibus vt possis dicere cum se neca. nullus dies erit.** [q̄uis perceperis artes. i. intellexeris. i. art] intelligentiam habueris. quia vsus reddit magistrum. vñ dicitur Natura red dit homine3 idoneum ad aliquid cum sūma anīmi di ligentia peragendum. vsus propinquus reddit artificem. Nota qđ studiu3 sine ingenio est quasi faber sine instrumento. vnde vsus Ingenium nisi sit: studium flos est sine fructu. Nec duo conficta fructificare solent. Studium ē vehemens animi applicatio ad ali quid agendum cum summa velocitate [vt cura ingeniu3. i. vt ma nus artificis] adiuuat vsum [rei ita cura. i. animi exercitium] adiu uat ingenium. i. scientiam siue sapientiam mediante ingenio] sic manus. i. manualis operatio adiuuat vsum id est vsus manuum. vnde versus. Sic studeas per te: q̄uis sis doctus in arte. Sensus curando cresunt: vsus operando. vel sic. Ars est discendo: post exercendo studendo.

Multum venturi ne cures tempora fati.

Nō metuit mortē: qui scit cōtemnere vitaz

Dic a metu mortis dissuadet auzoz. Nō enim beneviuētibz ho nestum est timere mortem. Dicit seneca. Mors adeo est mala: vt sit extra omnem malozum metum. Memoria mortis adeo est has benda: vt male viuendi periculuz relinquamus. dicit ergo [ne cu res multum tempora fati. i. mortis venture id est ne sis curiosus z sollicitus de morte ventura] multum venturi zc]. id est diligas tē pora venturi fati. id est vite venture sez eterne. vel] tempora veni turi fati. id est mortis. dico ne cures multum vt amittas gaudia vite presentis et qđ doleas tantuz qđ oporteat te mori: qđ iam despe res de salute anime: et illam preponas tanqđ desperans. Similiter

b .i.

ne cures parum] tempora fati venturi] ita & nunq̄ habeas memo-
riam mortis. & q̄ nunq̄ dimittas peccare et presumendo speres te
habere salutem anime. Unde non cures parum vel multum: sed
mediocriter inter amorem salutis / & timorem penitentis inter du-
as inolas constrictus cures de morte habenda: sic q̄ de ea memo-
riaz habeas ita q̄ non pecces. vnde salomon. Memorare nouisti
uia tua / & in eternum non peccabis. Dicit igitur [multum venturi
ne cures tempora fati. id est mortis. fatum idem est q̄ mors sicut
hic. Item fatum est diuina dispositio in rebus humanis / per qua
dei providentia singula nequit suis ordinibus / & dirigit in motum
Unde sciendum q̄ illa dispositio in diuina mente a dunata prudē-
tia appellatur. digesta vero & explicata temporibus fatum eo q̄
fit sicut quintili. [non metuit in ortem / qui scit contemnere vitam]
scz presentem. quia vita presens debet esse contempta. vnde. Vita
brenis velud aura leuis / quo fine tenetur. Thobias. tenebrosa so-
phistica vita zel. [non metuit mortem] corporis [qui scit contem-
nere vitam zel.] presentem. vnde versus. Non tibi sit cure / mortis
formido future. Mors vero curatur. sed viuere despiciatur.

Disce sed a doctis / indoctos ipse doceto.

Propaganda eteniz rex doctrina bonaz.

Dic docet nos autor vt nos addiscamus a sapientibus non a
stultis / non vilia sed vtilia. quia dicit salomon. A sapiente tuum
perquire consilium & illud instrue desolatum. et hoc est [indoctos
ipse doceto] et post hoc sequitur [doctrina bonarum] id est scien-
cia [est propaganda] id est dilatanda alijs. quia vt predictum est.
scientia est nobilis animi possessio zel. Et alibi. Scire tuum nihil
est nisi scire tuuz sciat alter. Vel aliter [disce] dixerat autor superi^o
disce aliquid. Dic aut docet nos a quib^o debem^o discere. scilicet a docti
dico & exemplo. q; pl^o valz doctrina exēplo. vñ [disce sz a doctis]. i.
consilium quere a discretis & a sapientibus. quia sepe rogare zel.
[propaganda] id est dilatanda et publicanda. Unde conditor ta-
beficit. vulgata scientia crescit. Et e contra doctrina malarum re-
rum est excipienda vel extirpanda sicut heresis zel. Versus. Sci-
re rudes querunt / quod docti nos docuerunt. Ut successorum fi-
at doctrina bonorum zel.

Hoc bibe qd̄ possis si tu viuiuere sanis
Morbi causa mali ē hoim̄ quicq̄ voluptas

Preceptum est vt in potu mensuram et temperantiam teneam⁹.
 et sic de crapula dissuadet. quia vt dicit multi per crapulam perie
 runt: quia dixerat superius [vino te tempera] modo repetit illud
 quod dixerat dicens [hoc bibe quod] id quantum [possis] id est
 sustinere. q. d. non ad superfluitatem sed ad nature exigentiam et
 temperantiam et non vltra. Vel sic [bibe hoc quod possis]. id est
 potens sis id est qđ potentiam habeas ad regendum te: et vt po
 tentiam teneas. quia quando aliquis est ebrius non est potēs sui
 quia superfluitas vini auferit homini potentiam et valorem. Vñ
 ouidius. Certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi. Officium
 prestant mensq; pedesq; suum [si tu vis viuere sanus. id est si tu
 vis ducere vitam salutarem/et incolumē: tam in corpore q̄ in ani
 ma. vnde salomon. Vinum et mulieres apostatate faciunt sapien
 tes] quecunq; voluptas. id est superfluitas bibendi vel comedendi
 [causa mali morbi] scilicet corporis et anime. vnde. Rationis
 vile sepulchrum ebrietas. Multū enim per potus superfluitatem
 incurrunt egritudinem que eos ad mortem ducit. nam [quecunq;
 voluptas. id est quecunq; superfluitas est] causa [id est materia
 [mali morbi. id est infirmitatis. vnde Galienus dicitur respōdisse
 cuidam querenti de morbo sic. Abstinētia est summum: et sūma
 medicina. vel] si vis viuere sanus. id est sapienter et honeste. quia
 [quecunq; voluptas]. i. omnis superfluitas comedendi vel bibē
 di [est causa mali morbi] et luxuria que preiunctis est daniosa.
 Vnde in esu et potu regnum dei non possidetur. Bibere equino
 cum est ad plura. Bibere est proprie vinum vel aquam pos trans
 glutire. Item bibere idem est qđ intelligere. Alexander. Atq; hic
 dicentem vigili bibit aure magistrum. Item bibere misce accipi
 tur vt in euangelio. Nisi manducaueritis carnem filij hominis et
 biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Illud ex
 ponitur primo ad litteram/et sensus potest esse talis. nisi mandu
 caueritis carnem filij hominis et biberitis eius sanguinem. id est
 non eritis de ecclesia vnitae. Item bibere idē est qđ incorporari.
 vñ in euangelio. Non bibam amodo de hoc genimine vitis. donec
 bibam illud nouū vobiscū in regno patris mei. Inō incorporabo
 mibi vitā donec bibā et c. Item bibere ē suscipe passionē. vñ in euan
 gelio. Potestis bibere calicē quē ego bibitur? sus. i. suscipe passio
 nem. Item bibere idē ē qđ instrui. vñ in euāgē. Si quis sicut veniat
 ad me et bibat. i. qui desiderat doctrinā veniat et instruat. dicit g^o
 [h^o bibe qđ possis si iuvis et c.] Alij d^o. Sanior cē potes si eū mo
 deramie potes. Dat penas multas nimis accumulata voluptas et c.

**Laudaris quodcūq; palā: qđcūq; pbaris.
Hocvide ne rursus leuitas crimine dānes**

Preceptus est ne quod prius laudauerimus vituperemus. quia crimine inconstantie videremur reprehendi. Debemus igitur considerare ne indignum laude cōmendemus. iuxta illud. Qualiter cōmendas/z qualiter vituperas aspice. Seneca. ne extolles alii quem/nec vicies. dicit ergo quodcūq; laudaris. i. laudaueris. [palam. id est coram multis] quodcūq; probaris. i. probaueris quo ad facta. vel [probaris. i. reprobaueris vel culpaueris] vide id est caue ne damnes prius laudatum culpando crimine leuitatis. id est inconstantie. vel sic [laudaris] verbis que sunt bene dicta: probaris factis. quia sunt bene facta. quasi diceret: turpe ē illum quem laudaueris semel iterum reprehendere. qđ de incōstātia z leuitate vicio posses redargui. vnde versus. Tu non esto leuis laudanda docens bona queuis zc]. Alij versus. Si quis dā nauti qđ primitus ipse probauit. Talis laudator leuitatis habetur amator zc]. Vide est verbum antiquum. et declinatur vido vidis. quia aliter esset vltima longa de vides et imperatio. vel est licencia poetica scilicet sistroe figura.

**Trāquillis rebus/que sūt aduersa caueto
Rursus in aduersis: meli⁹ sperare memēto**

Dic precipit autor vt de prosperitate z aduersitate nobis caueamus. dicit enim seneca. Noli tranquillitate confidere. memento qđ mare convertitur eodem die z vbi luserunt nauigia ibi absorbentur. dicit ergo caueto aduersa. id ē ne cadas in aduersitatem [in tranquillis rebus. i. in tempore prosperitatis. vnde in alexandro. Sub cardine cardo: sic nihil est firmum cui non metus esset ruine Possit adhuc zc]. Item econtras tranquillis rebus. i. tu existens in prosperitate. caue tibi de aduersis. quia dicit salomon. In die bonorum non sis immemor malorum. In contrarium tu existens in aduersis rebus [rursus in aduersis rebus] existens supple [memento sperare melius] in tempore aduersitatis. id est noli desperare quin habeas adhuc prosperitatem. Oratius. Grata superueniet que non sperabitur hora. Et ovidius. Sepe creat molles aspera spina rosas. vel [tranquillis rebus. i. in parte que sunt aduersa. i. ad guerram] rursus [in tempore guerre] memento sperare [qđ habeas salutem. vnde versus. Rebus tranquillis metuas aduersus sub illis. Rursus in aduersis melius sperare superis.

**Discere ne cesses: cura sapientia crescit.
Rara datur longo: prudentia tēporis vsu**

Dic iterum ad doctrinam nos inuitat antoi. Dicit ergo [ne cesses
discere]. i. sine intermissione doctrine et studio indulgere: qz sapiē
cia crescit cura. i. studio curio so et mēto studij assiduitas et doctri
ne augmētū suggerit sapientie. dicit enī seneca. Nihil ē qd non ex
pugnet p̄tinua expugnatio vel operatio/ et intentā et diligens cura
[rara prudentia datur. i. aquiritur] [longo vsu tēporis] ergo mul
to minor breui vsu tēporis. Et sic probabile qd sic dicendum. vel
[rara]. i. preciosa. qz quāto rarius tāto preciosus. p̄ doctrinā di
uinas ad sciēcie peruenitur permanentias. vñ d̄sus. Omne qd est
rarū: p̄stat me iudice carū. Dic p̄tradit gallo. rufinus inuidus
Contradicit regine vel legis gallo rufine. Quāuis te rarum cre
do valere parum. alij d̄sus. Ut valeas: multūqz queas/ fili bone
scire. Multa legas facito/ cū sit modus iste perito. Item viue qua
si cras moriturus. discere quasi semper victurus. vñ d̄sus. Tuue ca
rens vicio tāq̄ sis cras moriturus. Intendēs studio: quasi vita nō
cariturus. Uersus. Discat qui nescit: cura sapientia crescit. Crescit et
augetur: si tēporis vsus habetur. vel sic. Nam oatur immensus:
in longo tempore sensus.

**Parce laudato: naz quē tu sepe probaris
Una die qualis fuerit monstrabit amicus**

Preceptus est vt in laudibus alteri⁹ modestiaz teneam⁹. dicit. n.
seneca. Parce lauda: vitupera parcus. simulter reprehēibilis ē
numa laudatio: vt imoderata vituperatio. dicit g⁹ [parce lauda
to] Parce prope ē iniurias illatas remittere. vñ dicit quondie
parce mihi dñe et] .i. remitte peccatū meū. Itē parcere est iuggelū
ones maloz hominū/ vel demonū cōtra bonū hominē refrēnare.
vñ dauid. Ab occultis meis mūda me et ab alienis p̄ce seruo tuo
Itē parcere ē nō corrigere: vt iste parat d̄ge. Itē parcere idē est
qd nō expēdere. vt iste parat burle. et inde deriuatur parc⁹. ca. cū
a quo parce aduerbiū: de quo habet hic] parce laudato et] [Bea
tus petrus dicit. Nemo p̄pheta ē in vita terrena. vñ d̄sus. Laudā
di parc⁹: culpandi parci⁹ esto. Peccatur: si nō ass̄tueriqz mod⁹
et sequitur] Una dies qualis fuerit et] .i. in tēpore necessest ap
parebit amici tui fidelitas vt infidelitas. qz aux in fornace: fides
in anxietate cōprobatur. Thobias. Aurū in fornace: fides anxie
tate nitet. In tēpore felici nō cognoscit amici. Sorte patet misera
h .ij.

que sic dilectio vera] parce laudato .i. mediocriter ponēdo tēpe-
 rantiā. quidā sūt qui ultra modū laudāt qđ ē viciosus] vna dies
 id ē vni diei momētū forte] mōstrabit. i. oīdū] qualis fuerit] siue
 bonus] siue malus] amicus] qđ ē pbaris. i. pbaueris sepe: qz in vni-
 us diei momēto poteris pbare forte amozē ipsi] quē sepe laudauisti.
 qz non faciunt anni: qđ facit vna dies. vñ dñs. Tu caueas dicit:
 quantum te semper amauit.

Ne pudeat que nescieris: te velle doceri.

Scire aliquid laus ē: turpe nil discere velle

Dic docet auctor: ne propter pudorē desistam] addiscere que nesci-
 mus. Quidā enī sunt qui in alīū nescire q̄ inquirere z addiscere.
 dicit ergo] ne pudeat te doceri que nescieris laus ē]. i. laudabile z
 vtile ē] scire aliquid. i. aliquā vltū habere sciēcie. vñ dñs. Discere.
 querere sepe reuolnere sic tibe curz. Dec tria sunt vīa qua sapien-
 tia sit valitura. dicit gō] ne pudeat] ne ascribatur tue stulticie. vñ
 salo. Sapiētiā atqz doctrinā stulti despiciūt. z ne ascribatur arro-
 gantie z superbie. vñ idez. Arroganciaz z supbia z puaā vitā et
 os lingue: detestatur sapiētia] scire aliquid laus ē] qz inde landa-
 tur scēs] turpe ē nil discere velle. i. pctū qz nolēs addiscere hz in
 se ignorāū vinctibile qđ ē maxmū pctū. Vñ sciētiā ē qz duplex ē
 igtoria. Quedā necessaria q̄ vitari nō potest. z hec ē: inuincibi-
 lis. qz nō pōt vinci studio vel alio mō: z tal nō ē pctū. Alia volūta-
 riā siue vincibil. qz doctrina vlt studio vlt alio mō vinci pōt: z tal ē
 pctū. vñ dñs. Tres infelices in mūdo dicunt esse. Infelix qui mul-
 ta sapit: nescitqz docere. Infelix qui pauca sapit: spernitqz doceri
 Infelix cui] prodest sapiētia nulli. alij dñs. Ne pudeat queri que
 nescis arte doceri. Qui scit laudatur: qui nescit vituperatur. 3: 3
 Plus ē omni re sapienti plurima scire. i. omnes diuicie succūbunt
 philosophie. plus q̄ diuicias scire valere scias.

Cū venere z bacho lis ē: s; iūctavoluptas

Ad lautū ē animo cōplectere: s; fuge lites

[Cū venere z bacho lis ē] .i. cū luxurioso qz si hō sit luxuriosus z
 zelotipus z bilinguis z sū linguosus erit. 3: 3 [lis ē cū bacho. i.
 cū ebrio: qz si aliquis ebri] ē z iracū] d] iusau] z irgiosus erit. vñ
 Zargia p̄pue vino stimulare caueto] sed tūcā voluptas. i. vnum
 sequit ex altero qz ebriosi sunt luxuriosi. vñ illud. Vēter mero ci-
 boqz estuās de facili spumat in libidines. vel aliter] cum venere z

bacho. lis est] qz ultra modū potus: opus veneris nō pōt pficere
 Sz sobrius maiorē habet voluptatē z effectū q̄ ebri⁹. vii. ovidius
 Aut nlla ebrietas: aut tāta sit vt tibi curas. Eripiat zc].] sz iūcta
 voluptas] qz si vnū sumat in magna quātitate nō vltra mēsuras
 sic op⁹ veneris pōt pfici. vel] voluptas. i. vtilitas vel delectatio:
 qz in vtroqz ē vtilitas. in venere quātū ad plent si nō exerceatur
 supflue. in bacho ē vtilitas. qz pot⁹ moderat⁹ necessari⁹ ē hoi. sed
 inde nō ē potu abutādū] cōplectere in aio tuo qd laut⁹ ē. i. mun
 dū. z ōi a lauo. as. i. dilige castitatē z sobrietatē: nō imūdicias. Sa
 lomō. Qui ingreditur ad vxorē proximi sui nō erit mūd⁹: cū pinge
 rit vel teingerit eā. vel] laut⁹. i. laudat⁹ p sincopā. i. laudabile z
 amabile. i. sobrietatē veneris z bach⁹] sed iuge litas] Si enim hec
 duo vltra modū sumantur lites fiunt. s. vni⁹ z luxuria. vū salo.
 Sumtopere caue iurgia. nam contra parem contendere crept⁹
 est. cum superiore furiosus. cum inferiore fordidum zc].

**Demissos animo z tacitos: vitare memēto
 Quo flumē placidū: forsā latz alti⁹ vnda**

Ut nimis simplices z assidue silentes euitem⁹ docet nos autor.
 Sicut eius quidaz qui vulpina/sub specie pollent colūbina. dicit g⁹
 ] memēto vitare de. z ta.] qz nō credas eis nec societ⁹] animo. i. in
 tentorie aliquid] demissos z tactos. i. nimis humiles z vltra mo
 dū silētes: sicut lunt ypocrite. vii. Quilibet ypocritus/specieten⁹ est
 heremita. mente tñ tacta/latet anguis habens acouita. q. d. noli
 credere tilis qui celant que in corde cogitant. vnde. Non te decu
 piant animi sub vulpe latentes. Impia sub dulci melle latent. vn
 de. Attendete a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimen
 tis ouium: intus autem sunt quasi lupi rapaces. et q̄ vitandi sunt
 huiusmodi homines ostendit per metaphoram sumptant a flui
 mine corrente leuiter dicens] quo]. id est in quo loco] flumen est
 placidum: vnda latet. forsā altius. id est profundius q̄ in illo lo
 co quo impetus currit. vel sic] flumen] quod est] placidum vnda
 id est per vndam. id est quod non est rapidum] latet forsā altius
 id est profundius q̄ crederes. vnde. fac tibi deuites sub falso no
 mine intres. Nec credas vndam placidam non esse profundam.

**Cū tibi displiceat rerum fortuna tuarum.
 Alterius specta: quo sis discrimine peior.**

Preceptus est ut cum paupertatis urgentia nos aggrauat aliorum infortunia non solummodo conferendo: ut paupertatem nostram lenius patimur. quod dicitur: leuius communia tangunt. dicitur ergo: [cum] fortuna tua respice. id est cum statum tuum respice. male se habet. vel cum fortuna tuarum respice displiceat tibi. unde. si mala fortuna sit in diuitiis et aliis rebus respice. id est considera diligenter quo. id est in qua re uolueris quod tuis sis peior. id est infeliciores discrimine. id est dano vel periculo alteri. quod dicitur: considera aliorum discrimina et inuenies multos meliores et nobiliores te: qui sunt infeliciores quam tu. et ita poteris lenius dolere et non displicebit tibi fortuna tua. unde. felix quae facti aliena pericula cauit et e contrario. vel respice. id est considera quo discrimine alteri. id est qua dicitur alteri. id est sis peior et inuenies aliquem filii additionis. vel si non es peior uel infeliciores omnibus: non debet tibi displicere res tuae uel fortuna tuarum respice. uel sic quo discrimine. id est quod peccato tuo. tuis sis peior statu alteri. uel quod discrimine alteri id est quod peccato alteri tuis sis peior. quod peccata alteri impediunt sepe homines unde ostenditur. Aliorum respice casus. Conscius ipse se res leuius commissa tangunt. unde. Si tristis es: et rerum damna sequaris. De te solentur: qui peius habere videntur.

Quod potes id tempta: nam licet carpere remis.

Tutius est multo: quam velum tendere in altum

Dicit precipit auctor ne operam aggrediamur viribus inchoantibus ad finem ducere habendo fiduciam. Quid est fiducia. fiducia est certa spes animi produci ad fines rerum inchoatarum seu rerum inceptarum. quod officium si ducit est ad assumptionem rei festinare. unde lucanus. Nil credes actus est quid superesset agendum. Et abibi. Incipimus operam summam spectare euemeto. Incipe sed leuiter perficere manu. unde. Tutius est aggredi paruum quam magna. quia magnam magna decet. et oppositum: paruum parua decet dicitur ergo: tempta id quod potes. id est summare. id est aggredere illam rem quam tu potes ducere ad effectum. quia tutius est et hoc ostendit per metaphoram dicens: nam tutius est carpere leuiter in mari. id est secure est multo nauigare circa litus maris quam velum tendere in altum. id est in mare profundum sed est nauigare in medio maris: ubi est magnum periculum aliquo citius. unde versus. Illud temptabis fieri: quod posse putabis. Tutius est proiaz semper maris ire per horam.

Contra hominem iustum: praeue potedere noli.

Semper enim deus iniustas uiscitur iras

Preceptum est ne iniuste et innocenter uiuentibus molestiam inferamus. quia boni a malis despicuntur. unde salomō. Ambulans recto itinere et iustus despicitur ab eo qui infamis graditur. unde caspo aucto

isto volēs remouere filiū suū:phibet ei ne pcedat extra iustuz: nec
 euz despiciat.qz deo accipit vltionē de illis qui extra iustos pcedūt
 vñ in huiusmodi: z ego retribuā dicit deo. Itē pspiciūt oculi superi
 mortalia iustis. Nota qz hō qñqz ponitur in plenitudine sue signi
 ficatonis in qua cōprehendū totā vnā specē: vt ois hō ē aīal. qñ
 qz ponitur pro digniori parte hoīs vt in alexā. Interior sibi sumat
 hō rē. i. aīa. Quāqz penitur in designatōe exterioris pus. vñ apo
 stolus. Qui distingunt inter hominē z exteriorē z interiorē. qz inte
 rior ē aīa. exterior vero corpus. Item hō pstat ex quatuor elemētis
 sicut alia corpora. terra ē in carnē. humor in sanguinē. aer in spiri
 tū. ignis in calorē. Itē hō pstat ex mortali z immortalī. z diffinit sic
 Dō ē aīal rōnale mouale sēibile disciplineqz capax. qui ingemo
 valē arbor z cognūde rez/ quicquid agere debz eligi vt si quid
 sit inutile pcedat] extra hominē iustuz. i. aīam. dicit ergo] noli
 pcedere. i. aīatōnē pmonere] prane. i. inultē z nūqz extra hoīez
 iustū. i. sanctū z religiosū qz] deus inultas vlciscitur iras. i. vltē
 onē de ira iniuste illata. vñ habem⁹ de sancto bricio: qui sanctum
 martinū deridebat: qui cū flagellabatur ait. hoc merito patior qz
 peccauit in sanctū dec. vñ vñus. z spiciunt oculis/ superi mortalia
 iustis. Alij versus. Multum deliras: si iustis porrigis iras. Iras
 nō iustas: dominus damnabit multas.

**Ereptis opibus: noli merere dolendo.
Sed gaude potius: tibi si cōtingat habere**

Dic docet nos auctor potius gaudere de habitis vel inuentis qz
 dolere de amissis. z hoc est extra auaros. qz dī: grauius torquetur
 auari amissis memores qz delectantur habēdo. z alibi. Plorat ut la
 erimis amissa pecunia veris. vñ hō debet esse fortis z pstantis aīo
 sicut rob qui mutabilitatē rerū tēpaliuz paruipēdit: dicēs amissis
 reb⁹ suis. Dñs dedit: dñs abstulit sit nomē dñi bñdicens. vñ quidā
 p solās quēdaz de morte filij dixit. Noli flere qz talē filiu amissisti:
 sed gaude potius. qz talē genuisti z habuisti. dicit ergo] noli mere
 re dolēdo. i. flere] sed gaude potius] qz doleas. q. d. poti⁹ gaudē
 dus est de habitis qz de amissis doleas. vñ quidā sapiens qui luge
 bat morē filij ait sibi p si. Noli lugere vel trīstari. qz filiū amissi sti
 sed gaude. zc]. vide. Luctum deponē pro rerū perditione. Sz gau
 debis potius super hoc quod habebis.

**Est iactura grauis/ que sūt amittere dānis
Sunt quedā q ferre decet paciēter amicū.**

Iactura ē proprie illud qđ naute periclitātes iactāt in mari. S; hic ponitur p̄ in cōmodo. Itē iactura venit grauis ⁊ in dānū qđ p̄ uenit ex inpromiso. Grauis habet multas significatōnes. qñq; no tat ponderositate. vt omis ē graue. i. ponderosus. qñq; notat p̄ci ositate. vñ alexā. Nūmus ē p̄ciosus ⁊ absq; pōdere sermo grauis. qñq; idēz ē qđ pressus. vt dñz nocte granē foumo ⁊c. qñq; idēz ē qđ iracundus. vt iste est grauis familie sue. qñq; difficultatē: vt lectio ē grauis. i. difficil. qñq; dī pregnās. vt ista mulier ē grauis. qñq; molestus. vt cū dī noli esse mihi grauis. i. molest⁹. qñq; idēz est qđ dānosus vt iactura ē grauis. i. dānosa. Itēz qñq; idēz ē qđ odiosus. vt cū dī iust⁹ est grauis ad vidēdū mala. qñq; dī grauis rōne peccati. vt populo graui iniquitate. qñq; dī grauis rōne vit tutis. vñ in psalmo. In populo graui laudabo te. Un̄ lege sic grauis iactura ē amittere ea que sunt. i. ea que aliquis habet si iuit magna ⁊ p̄ciosa. ⁊ sūt aliqua nō ita magna que si amittant⁹ debet amic⁹ supple sui ferre. i. sustinere. paciēter qz hō amic⁹ sui ē qui nō irascitur sine causa. vñ. Ira ser abs re noli. vel aliter. grauis iactura ē. i. magnū in cōmodū est. ⁊ etiaz dānosus ē. amittere. i. perdere dānis. i. ad dānū hominis. vel dānis. i. prauis vsib⁹. vel dānis. i. ad dānū suū haberi. que vere sunt. eterna gaudia sūt qdam alta scz tēporalia que si amittāt⁹ decet hominē. amicum sui ferre. i. sustinere pacienter sicut iob. qui ait reb⁹ amissis dñs dedit dñs abstulit. sic nomē dñi bñdictus. vel aliter. grauis iactura. i. maximus dānū ē. amittere. i. recipere ad vsurā. dānis id est ad dānū suū ea que sunt homini necessaria. qñq; sunt qđaz sicut paup̄tas ⁊ hūi⁹ que decet homines. amicū. i. iust⁹. i. iust⁹ nere patienter. vt qui habet nō vendat ⁊ alienas pecunia. nō reci piat ad vsuraz. vñ. s. Infantes nudū ⁊c. vel aliter. iactura grauis est. i. magnum dānū. dānis. i. iitter damna que sunt. amitte re. i. perdere. amicū. vñ salomō. Omni tēpore diligēd⁹ ē amicus. Et sunt qđaz scz alte res que si amittāt⁹ debet ferre. i. sustinere. paciēter. Vel sunt quedaz que ferre decet. i. amicus si aliqū est iratus. vñ versus. Non est causa leuis damnose perdere queuis. Quidam portabit. patienter quisq; amabit ⁊c.

**Tempora longa tibi: noli promittere vite
 Quocūq; igrederis seq̄ mors corporis vmbra**

Dic docet nos auctor ne cōfidamus in vita humana. quia dicit beatus gregorius. Breuis ē hui⁹ vite felicitas ⁊ gloria secularis. vñ de salomon. Ne gloriēris in crastinum ignorans. quid superuentura

dies parit. vnde noli promittere tibi longa tēpora vite. Jenz nihil
 sit certius morte z nihil incert⁹ hora mortis. preterea impossibi-
 le est senem diu viuere. Sed possibile est iuuenes cito mori. quocir-
 qz] supple loco [ingredieris mors]. i. necessitas moriendi. sequit^r
 vmbra in corporis. i. corp⁹ qd ē velut vmbra. qz cito transit. vñ qui
 dam. Nos leuis vmbra sumus. nos apu turbine fumus. Et nihil
 est fumus. nos nihil ergo sumus. vel sic: nihil nisi terra sumus et
 terra quid est nisi fumus. Et nihil est fumus. vt supra. Moro in
 hoc loco ponitur p necessitate moriēdi. qz vbiqz ingreditur hō
 in actu nō moritur: sed semp comitat^r hominē necessitas moriēdi.
 de qua dī in genesi. Quacūqz hora comederitis morte moriemini
 id est necessitate moriēdi subiacetū. vñ aliter] noli pmittere tibi.]
 sperādō] lōga tēpora vite]. i. eterne qz vere sūt lōga. si nō cessas
 peccare. qz quocūqz mō tu ingrederis existēs in peccō] mora] eter-
 na] sequitur vmbra corpis] quousqz puniatis in corpe z aīa. vel
 ] mors. i. dyabol⁹ qui ē causa mortis. z dī ab adazvsqz ad xpm reg-
 nant mors. i. dyabol⁹ sequitur vmbra corpis] tui nec dimittit
 te donec puniat in futuro. vel aliter] tempora longa.] Scriptuz est
 mors et vita in manu dei sunt] quocunqz ingredieris. i. ambula-
 bis] sequitur mors corpis vmbra] quia sicut vmbra sequitur
 corpus] ita mors sequitur hominem: quia vbi homo ibi periculū
 vñ sūsus. Non ubi confidas q multo tēpore viuas. Nam quo quis
 quis abit mors post vestigia vadit. Item preterit hic vita velut
 sic missa sagitta. Est hic vita breuis transit vt aura leuis. Blij sū-
 sus. Nunq̄ promitte longe tibi tempora vite. Nam quocunqz dā-
 tur gressus te mors comitatur.

Thure dēū placavitulū sine crescat aratro Ne credas placare deuz: dum cede litatur

Dic docet uos auroz placare deum thure. i. pura mente et non
 vitulo immolato. quia sacrificiū deo spiritus circubulatus cor cō-
 tritūm. primo legitur iuxta līani. z qz lectura illa est breuis. ideo
 leniter istam pertranseo. Sed allegorice sic potest legi vel intelligi
 per vas in quo portatur thus: mens pia designatur. quia debem⁹
 nus habere mentem eleuatam ad celum per coniectiones no-
 stram. per thus orationem z deuotionem mentis/ quas debem⁹ ad
 deum effundere. vnde in canticis/ que est ista que ascendit per de-
 sertum sicut virgula fumi/ ex aromatis vire z thuris. per vire
 ram mortificatio carnis designatur. per thus deuotio. per ignem
 quo ascenditur thus intelligimus supernum amorem z diuinum.
 vnde versus. Mistica sunt vas. thus. ignis. nam vase notatur.

Mēs pia. thure ꝑces. igne sup⁹ amor. vñ lege sic | placa deū tpu /
 re | .i. inētis deuotione. vel deuotis ꝑab⁹. z | sine | .i. ꝑmitte | vitulu
 id est mētē tuā a pctō alienā | crescat | ꝑ bona opa | aratro. i. ad ꝑ
 rādū iugū dei. Per vitulu intelligitur hō qū ē a pctō alien⁹. vñ
 dauid. Imponēt sup altare tuū vitulos. i. viros iustos a pctō alie
 nos ponēt angeli sup altare. i. sup altā hieru salem | ne credas pla
 care deū dū cede litatur. i. nō credas qꝫ de⁹ sit placabilis ꝑ carnis
 afflictionē si nō ꝑcedat deuotio. Quid⁹. Ante deos homini qꝫ
 liare valeret. far erat z puri liquida mica salis. aliter | thure deū
 placa. i. mitiga deū thure incēso in igne | sine vitulu. i. desine vitu
 luz tuum | crescat aratro. i. vt ap⁹ sit ad trahendū aratrū | ne cre
 das placere zc | .i. imolator cede. i. imolatione alicui⁹ aialis. vñ de
 Vicima seruet ossio / th⁹ sacrificet. Nūqꝫ letat dñs cū cede litatur

Cede locum lcfus fortune cede potenti.

Ledere qui potuit / aliquñ ꝑodesse valebit

[Cede locū lcfus] .i. da locū leso vel ledēri quousqꝫ sit tēpus. vel
 [cede] sei humiliādo te. vñ salomō. Ubi ē humilitas ibi ē sapiētia
 humilia te ergo in oibus qꝫ qui se humiliat exaltabit / z qui se ex
 altat humiliabit. vñ aug⁹. Qui sine humilitate ceteras virtutes cō
 gregat: quasi puluere in aere portat | fortune cede potēti. i. forti et
 nobili. qꝫ ditior z potentior ē te. ledere qui potuit zc. vel aliter | tu
 lefus cede | .i. da locū ei qui te lesit | fortune potēti. i. felicitati illi⁹
 qui felicitior vel potentior ē te. vñ dñs. Nō vlasceris: quia tu le
 sus habebis. Qui lesit temere: poterit qꝫqꝫ valere.

Luz quid peccaris: castiga teipse subinde

Vulnera dū sanas / dolor ē medicina dolor

Dic docet nos autor qꝫ post peccatū corrigam⁹ uos. Et similiter
 ad verā ꝑfessionē nos mutat dīcēs [Luz peccaris] .i. peccaueris.
 [quid] .i. in aliquo [castiga teipse] .i. in cōuertendo de te peccato
 [subinde] .i. post peccatū [castiga] sine ꝑfitendo ore. penitēdo cor
 de. satisfaciēdo opere. qꝫ aliter nō bene penitebis. vñ. Cor cōpun
 gatur / os dicat: opusqꝫ sequatur. Et licet correctio sit aspera tñ ē
 bona / z mitiga vicus. qd ostēdit ꝑ methap. oram dīcēs [vulnera
 dū sanas] .i. peccata ꝑ ꝑfessionē oris. ꝑritionē cordis. z opis sa
 nificationē [dolor est zc.] [Versus. Ut corp⁹ redimas: ferrū patia
 ris z ignes. Tibi. Aspērior sanat grauiorē potio morbos. A si
 milit de ꝑfessione. vñ aliter | inde] .i. postea: qꝫ quia correctio sit as
 pera tñ bona ē. et hoc ostēdit ꝑ methaphorais [dolor ē zc.] .i. dūm

sanas vulnera. s. medendo dolorem. Medicina enim egrotanti im-
posita dolorē inferi: sed postea ipsuz dolorē sanat z emendat. ali-
bi. Si peccaueris te reprehendes: z conscientia te remordeat. z hec
erit peccati sanatio. vnde versus. Quādo peccatur: correctio mul-
ta sequatur. Sanat languorem: faciens medicina dolorem.

Damnaris nūq̄ post longū tēpus amicū.

Mutauit mores: s; piguora p̄ia memēto

Noli leui occasione ab amicitia desistere. q. d. Si aliquis t̄dru
fuerit in amicitia tua z post peccet in te: cōdona ei. quia [mutauit
mores] sōdiedō illū quē prius amabat [sed memēto prima pigno-
ra. i. primā amicitia s; primū pignus zc]. [dānaris. i. nūq̄ dāna-
bis illuz quez a puericia habuisti amicū: z noli aliqua occasione
ab eius amicitia desistere. quia [mutauit mores. s. te obliuiscēdo
vnde versus. Non est antiquus a te damnandus amicus. Mutauit
mores: effectus cerne priores.

Gracior officijs quo sis mage carior esto.

Ne nomē subeas: quo dicitur officiperdi.

[Gracior officijs zc]. i. fac te esse gratum z memorē beneficij accep-
ti a te: z ita amaberis. qz munera s̄spta ligant [esto gracior. i. ami-
cabilioz] officijs. i. operib⁹ [quo] p. vt. vi [sis mage carior. i. magi-
carus] [ne nomē subeas qd̄ d̄r officip̄di. i. officiū p̄ditū. z ē nomen
indeclinabile ois gener]. z potest adiūgi cūlibet casu. Et ē officip̄-
di qui nō remunerat sibi seruitutē. vel qui p̄dit operā vel officiūz
qz p̄ illis nullā p̄sequat remuneratiōē. v̄l aliter] sis mage carior
officij. s. opib⁹ tibi exhibitis. i. vt illi qui tibi aliquid debuerint:
melius ament te post mun⁹ datū tibi: q̄ illud mun⁹ qd̄ tibi dederunt
[ne subeas nomē qd̄ d̄r officip̄di. i. ne voceris hō officip̄di. i. tal q̄
officiū tibi exhibitū p̄dat. Et sic officip̄di ē nomē indeclinabile ex
duob⁹ obliquis p̄positū. Officip̄di d̄r illud qd̄ nō remunerat: quā-
do aliquis. p̄ditū operaz dando alicui. vñ s̄sus. Officijz grauis
sis: vt has adamatus. Ne possit verū iam te super officiperdi.

Suspect⁹ caueas: ne sis miser oibus horis

Nā timidis z suspectis: aptissima mors est

[Suspect⁹ caueas. i. suspiciones] [ne sis miser oibus horis] qz qui
temp in suspitione ē miser efficitur. nā [timidis z suspectis aptissi-
ma mors ē. i. suspitio sis. Nā meli⁹ esset talib⁹ mori q̄ temp viuere
in timore. vel caueas suspectus. i. ne sis suspectus. vnde versus.

Suspectus semp: cur sis miser ipse libenter. Nam mors apta qui dem / suspicio constat eidem.

**Lū fueris seruos proprios mercat^o in vsus
Et famulos dicas: hoies tū esse memento.**

Ad humanitatē inuitat nos auctor dicēs ne nostros famulos du cam^o in cōsēptū: cū eiusdē sim^o nature. Quia vi d: in genesi qñ de^o creauit oēs hoies: nullū creauit nobilioꝝ altero. Et cū sūmo crea toꝝ origine habeam^o: z oēs fces sim^o ideo dicit cū fuer^o seruos pprios mercat^o in vsus. i. ppriū vsus v^o seruitutē hoies tū esse me mēto / s; seruiēt tibi erga eos age hūanitatē. vñ d^o. Lū sis mercat^o tus famulos: seruosq; lucrā^o. Sūt hoies isti: p̄cio quos sic hūili

Quāprimū rapiēda tibi ē occasio prima.

Ne rursus q̄ras / que iam neglexeris ante.

Cōstrue^o prima occasio. i. prima opunitas fati hoc qd tu dside ras / ē rapiēda. i. aggrediēda / p̄primū. i. cito vel velociter / ubi. a. te cū occasio boni opis venerit tibi. vñ lqcan^o. Tolle moras: sep nocuit differre paratis / ne rursus. i. postea cū voluer^o facere illud v^o h̄re de q^o p̄n^o habuisti possibilitatē / q̄ras / illud et nō inuentas. vel / q̄ras / z inuentas / que ias neglexeris. i. omiseris ante. vñ d^o sus Que tibi queq; datur occasio prima petatur. Ne repire velis / que neglexisse videris zc/.

Adorte repentina noli gaudere malorum

felices obeunt / quoz; sine crimine vita ē

Dic monct nos auctor ne morte alicu^o mali subitanea gaudeam^o qz z similiter hō felix p̄i mori. vñ quidā. Oēs credere mori: mors nulli parat honori. Oēs maiores / mors occupat atq; minores. Equa falce secat: humiles maiorib^o equat. z alibi. Quicquid agas memori mēte teneto mori. vñ noli gaudere maloz; morte repētina id ē subitanea / monē. i. hoim. scriptū ē enī. Noli gaudere d morte inimici tui scēs qz oēs hoies moriūt / s; etiaz / felices. i. bi / obeūt .i. moriūtur / quoz;. i. felicit^o / vñ ē sine crimine. i. sine p: tō. cū g^o tā boni q̄ mali moriant^o nullū^o mori gaudere debes. vñ d^o sus. Ad subitam mortem / prauos venisse quid optem. Occidit iniustus: necnon sine crimine iustus.

Lum conūx tibi sit / nec res fama laborat.

Utandum ducas inimicum nomen amici

[Cū pūx tibi sit nec res. i. pecunia. i. cū sis paup[er] & fama laborat] q[ui] hōies male loquūt[ur] de ea. v[el] dicēdo te esse dmites cū nō sis] du cas. i. dignū iudices] vitā dūm nomē amici] adulteri fringēs se esse amicu[m] tuū] inimicu[m] tibi. q[ui] reuera inimic[us] ē adulter & nō amic[us]. q[ui] vxoris tue significat se esse amicu[m]. v[el] aliter. [cū pūx tibi sit. i. cū fama pūgis laborat. nā q[ui] fama mēdiat ea & sit falsa. vñ d[icitur]. Verū dicēs nō laborat] nec res. i. nō sit ita in reueritate. i. vxor: ma non talis qual[is] d[icitur] a fama] vitā dū ducas. i. vita] ne ducas nomē amici inimicu[m] i. inimicu[m]. q. d. ne facias de amico inimicu[m]. q[ui] cā vxoris tue nō fingit se esse amicu[m] iust[us]. q[ui] falsus ē qd̄ de ca d[icitur]. vnde versus Junctus ad vxorem turpem vitabis amorem. Ne labor incumbat qui rem famamq[ue] retundat &c].

**Cū tibi cōtingat studio cognoscere multa
Fac discas multa/vita nescire doceri.**

[Cū tibi p[ro]tingat &c]. q. d. noli sup[er]bire si tu scias aliquid/imo ve his sciēciā tuā āplificare semp addiscēdo/ & alios instrūdo. vñ. s̄. Exerce studiū &c]. dicit g[regorius] cū tibi p[ro]tingat. i. acciderit] cognosce multa. i. res multas] studio. i. p[ro] studiū] fac discas &c]. [noli sup[er]bire inde sed te p[ro] nesciente reputa] vna. i. caue] nescire doceri] nō p[ro]hibēdo alijs audita. i. res auditas. vñ s̄. sus. Nemo sit oblit[us]/cū fuerit multa perit[us]. Quia pl[urimum] addiscat: nec disceat quiescere fatiscat.

**Diraris v[er]bis nudis me scribere versus.
Hec breuitas sensus/ fecit pūgere binos**

Siniturnus autor opus suū/censat se q[ui] loquit[ur] adeo breuiter: dicēs nō hoc fecisse ex negligēcia/s[ed] ex sēnsu breuitate. vñ dicit [Diraris v[er]bis ininterrogauit potest legi. q. d. nō debes mirari me nō ampli[us] vel pl[urimum] tractasse hoc enī feci p[ro]pter sensus mei breuitatem. q[ui] nō suū magn[us] poeta. vel p[ro]pter paruitatē sensus mei] me nudis. i. apertis/vel nō sentenciosis. & ita euital arrogātiā. & sequit[ur] [Hec breuitas sensus]. i. vt breuiter doceret] nudis. i. apertis] fecit pūgere binos. q[ui] bini & bini p[ro]uincti sunt seriatim. ad ostēdēdū quid agendū/quid fugiendū/quid tenendū/ quid ueimendū sit filio & nobis/ quos sub p[ro]fona filij instruere inuēdebat. vñ s̄. sus. Nullas miretur si carmen nudū habet. Mens paup[er]ina: cōiungit carmina bina. Explicunt glossule cathonis. & declinat[ur] explicū explicū/nō pl[urimum] ueruar[ur] & ē h[uius] defectum.

Deo gracias.

Ine 1393

Augustinus datus n' est in ordine Rom.
neg. sub tit. elegantie
neg. in usitano: sub tit. Augustinus datus
denisus, neg. sub tit. elegantie.

enisis aug. n' e' und Rom. neg. neg. in d. c. d.
Rom. h. 5. in neg. in l. h. 2. in l. h. 5. adra
quam accipio.

Datus n' e' und. l. h. acc. in Rom. h. d.
augustinus datus n' e' und l. h. h. A. neg. Rom.
l. h.

elegantie. n' sub und. Rom. in l. h.
elegantie subtit n' e' und l. h. h. 1.
l. h. h. h. h. n' e' und l. h.

